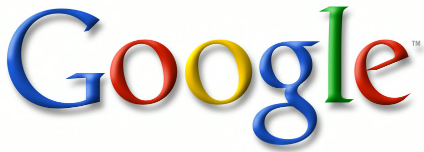
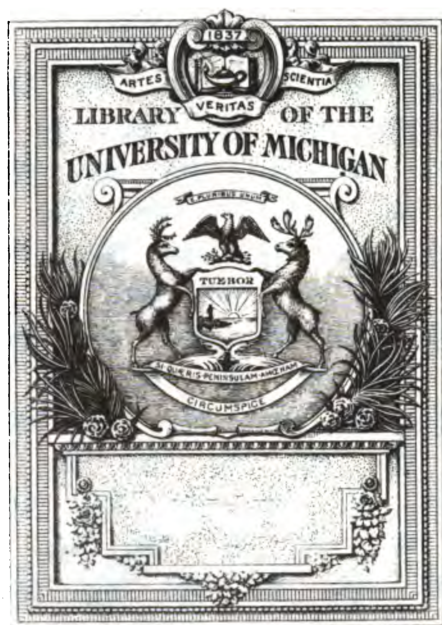
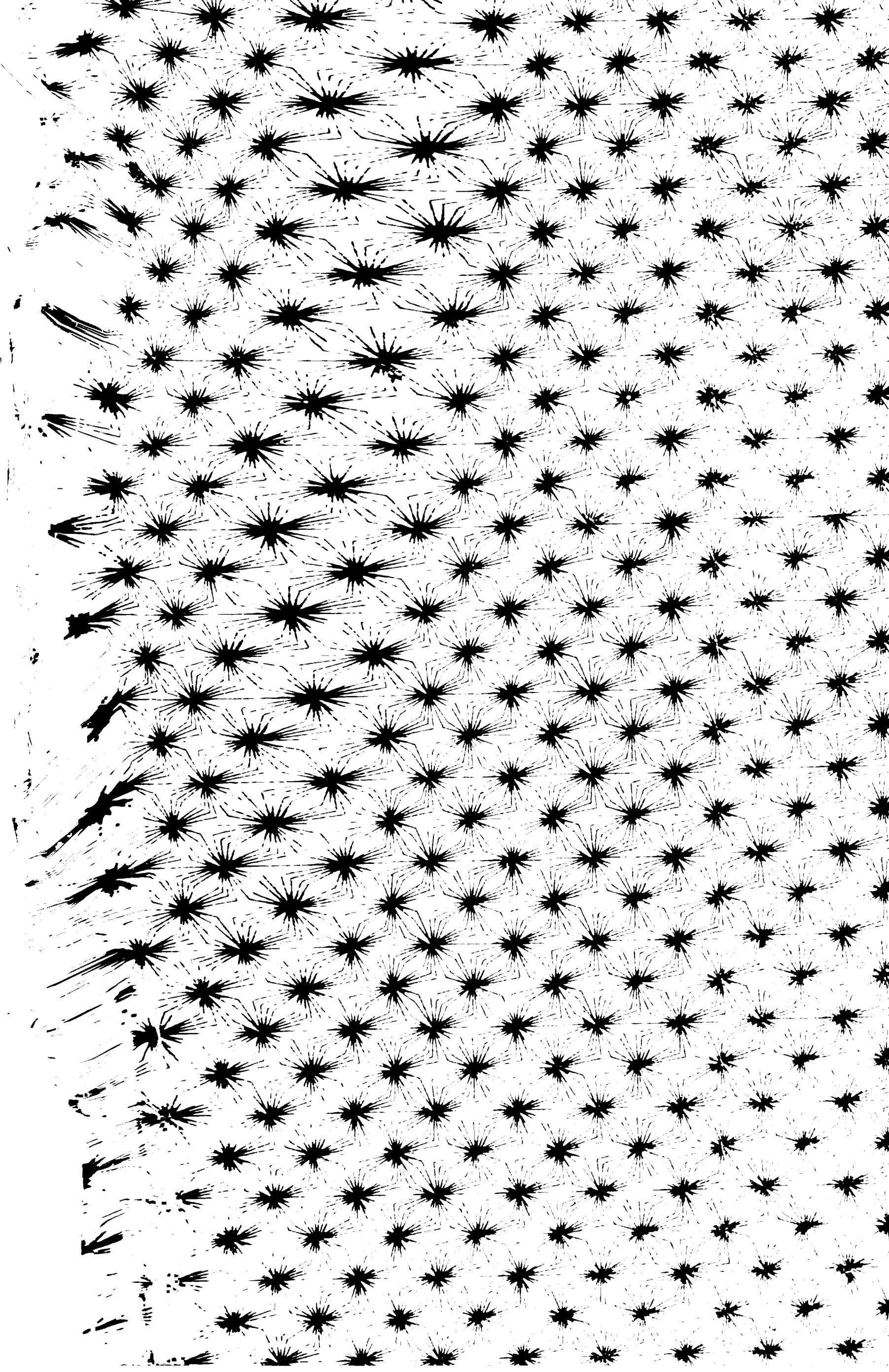



1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE



K. G. OSSIAN-NILSSON

PRÄSTGÅRDEN

EN JULHISTORIA

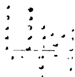
TREDJE UPPLAGAN

PRÄSTGÅRDEN

EN JULHISTORIA

AV

K. G. OSSIAN-NILSSON



TREDJE UPPLAGAN



STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG



STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1911

Till

Far och Mor

I.

Genom trädgårdsfönstren silade en blek glimt av decembersolen. Utanför reste sig en blågrå molnskiva, vars svängda kant skimrade som en stålägg; men i de låga prästgårdsrummen gled strimman maktlös genom tidig skymning.

I matsalen stodo fyra dörrar öppna. Till folkstugan, varifrån köksstöket trängde in, och där Bolla, hjälphustrun, redan en stund viskat och vinkat åt mamsell Mina. Till salsförstun, varifrån tuppen och bandhunden ibland läto höra sig, och där Mats, kusken, ömsom gjorde miner åt Bolla och tafatta tecken åt mamsellen. Vidare till Minas kammare och hela raden rum ända till gula salen, där den spröda klangen av ett åldrigt piano och en tunn, men mjuk och ren sopran tonade. Samt till ämbetsrummet, nedanför vars höga, nötta tröskel Mina höll på att vira halsbindeln och knyta prästkragen på pappa kyrkoherden — vilket faster Jeanette, som för alltid avsagt sig, kallade att hänga bjällran på katten.

Det var en krånglig uppgift, isynnerhet i julskymningen. Den lille kyrkoherden stampade med foten i det maskstungna golvet.

— Sjutton hakar, sade han i ett strävt staccato, som han behållit från lägertiden, — blir du då aldrig färdig, sjåpagås?

— Seså, seså, lugnade dottern med blid, kantig röst, medan hennes ord stundom följdes av ett vanemässigt snörpande, — pappa får väl ge sig till tåls, tills jag hinner —!

— Hinner, ja, ja, ja, förivrade sig den lille gubben med en vingsning på halsen och en stampning för vart ord, — hinner — hinner — du med din senfärdighet! Hinner — du är ett syndakors på jorden!

Mina sänkte undergivet hakan. Vinklarna om den ej längre unga munnen djupnade. Blicken stod stel av ihärdighet. Händerna brådskade för att få bukt med kragen. Allt medan snörpandet fick ersätta svar och förmaningar.

Under tiden ställde sig kyrkoherden att kisa i det gula, pappersklistrade bjälktaket, trumma med tåhättorna mot golvtiljorna, knäppa med fingrarna, muttra och gnola för sig själv.

— Syndakors — vad är det för ett sakramenskat flån? Vem är det, som ställer upp dörrarna?

— Ja, ja, mumlade Mina saktmodigt, — snopp, snopp, om jag åtminstone fått tända —

— Eld på huset, nästan röt den lille prästen.

— Eller åtminstone fått stänga, skyndade Mina att tillägga, — så att tjänstfolket, snopp, snopp, sluppe höra pappa svära i själva julveckan, snopp, snopp!

— Jag skulle baresta fråga, hördes kusken lågmäld från förstudörren.

— Mamsell, mamsell, väste Bolla från folkstugan.

— Sjutton hakar, trätte kyrkoherden utan att ta blicken från taket, — vem är det, som eldar för fåglarna? Stäng dörrarna i herrans namn!

De två dörrarna gledo ljudlöst igen. Mamsell Mina gjorde en rörelse som för att tillskjuta sin egen kammardörr.

— Låt vara, låt vara, ropade prästfar ivrigt, — vill du missunna mig höra mamma sjunga?

— Pappa lär inte höra stort, så som pappa tar till vägs, snopp, snopp! Och mamma lär inte kunna sjunga, snopp, på det viset!

Kyrkoherden vart med ens alldeles lugn. Rynkorna i hans slätrakade, åldrade läskarlsansikte glättades. Den långa näsan, svagt buktad på mitten, pekade orörlig mot taket. Det gulblonda, ännu ogrånade håret smetade, snedkammat à la Walter Scott, högtidligt fram över panna och tinningar. Han bevarade sin

stillhet under en hel minut, vilken hans dotter begagnade att knyta fast kragen nummer tre — de två exemplaren lågo redan tillskrynklade i pinnsoffan.

Sången klingade tydlig in i tystnaden.

— I ro—o—sens doft, i näkterga—lens gömma, där fri—den bor emä-ä-ä-ällan bä-ä-ärg och dal, sjöng sopranen. Koloraturen pärlade på de högre lägena, och ackompanjemanget blomstrade yppigt på de gamla tangenterna.

Organen var inte i sin första ungdom, men klang ännu frisk. Det operamässiga föredraget värmdes av en vek och odlad känsla, som måste gripa känslig publik.

Det blossade på Minas magrade kinder; snörpandet hade upphört. Den lille prästen hade fått fuktighet i ögonvrårna, och hans smått hesa stämma gnolade lågmält med.

— Seså, pappa, viskade Mina sakta. Hon kastade en granskande blick på sitt värk. Så ville hon smyga sin väg till folkstugan.

Kyrkoherden utförde en soldatmässig vändning på klacken.

— Mina, kallade han halvhögt.

Mina kom genast tillbaka.

Hennes far lutade sig långsamt fram och kysste henne på pannan. Hans beniga knog snuddade en sekund smeksamt vid hennes kind.

Men liksom om han ångrat sig, gjorde han

så vänster sväng och satte foten hårt i, när han marsjerade in på sin ämbetskammare.

Mina torkade förvirrad av pannan med förklädssnibben. Hon var inte bortskämd med smekningar och hade hunnit den ålder, då en kvinna blir skygg till och med för fader och broder.

Hon böjde sig ner över kaktuskrukorna på ribbrädet och kastade också en blick uppåt himmelen. Där hade den blå molnskivan vuxit till en skrämmande höjd. Skogsranden därunder låg alldeles svart.

— Det blir snö, mumlade hon, — pappa får ta kareten och vargskinnstulubben.

Därmed skyndade hon ut i folkstugan, och nu syntes det, att hon haltade. Lytet var tydligt, fast hon vid sakta gång och i andras närvaro mödade sig att dölja det.

I folkstugan hade hon så när stupat över Bolla, som var sysselsatt med att snatta kaffebröd ur järnugnen — raka vägen ur ugnen i kjolsäcken, medan kryddvärmen strömmade ut i stugan och möttes med deglukten från köket.

Mamsellen sade ingenting, ändrade knappt ett veck i sitt blida, tåliga ansikte, och Bolla reste sig med stort lugn. Hennes breda, grova kinder svettades endast av ugnsvärme och julbrådska. Hon öppnade gapet och tandraderna

kring ett av sina ljudlösa skratt och frågade i nästa andedrag:

— Spiskammarnyckeln, vet mamsellen, var på lag den kan ha kommit hän? Faster Jeanette —

— Faster Jeanette?

Mamsell Mina rodnade djupt. Pupillerna irrade villrådiga, som om de i tomma luften jagat den förkomna tingesten.

— Snopp, snörpte hon, — snopp, snopp, det hände väl, när pappa ropade mig in, och nu minns jag inte, var jag kan ha —

Bolla fläckte åter upp munnen kring alla de vita tänderna.

— Faster är i stärset,* sade hon och såg ut att ännu ha åtskilligt otalt med ugnen.

Mina haltade ut i köket. Därute klappade degen, rakan skrapade i ugnsgapet, alla händer hade bråttom, och träskorna rörde sig som pändlar, med täta knäppar, på tegelsättningen. Huggedrängen hade fäjat stenugnen och stack just brödspaden fullastad dit in. Framför bakborden, där det rök av mjöldamm, moltego pigorna, ältade och formade, så de knappt nändes blinka, högtidliga och vitklädda, med uppkavlade ärmar, pudrade armar och vita huvudkläden.

Långa led av degkakor lågo fulljästa och mjöliga och väntade spaden. Den grövre degen

* Köket.

började ösas ur trågen, hälldes upp för att omknådas, delas, formas, mjölas och få omjäsa. Rättnu var det bara kavringen kvar, svart som torvmull, doftande som ljunghonung.

Faster Jeanette fanns ej häller här. Men vid ett hörnbord kavlade Marie-Louise klenätdeg. Hon stod klädd som en av pigorna, i huvudduk och köksförkläde, armbågarna blottade och de fasta, vackra armarna svävande fram och åter över bordskivan. Ena handen strödde mjöl, den andra trissade ut kakorna.

Minas blick följde bekymrad den yngre systerns rörelser. Där var fart och eftertanke i allt vad Marie-Louise tog sig för. Aldrig skulle hon förlagt spiskammarnyckeln och behövt försinka de andras sysslor. Så ung hon var, följde där respekt med henne; hennes sporre uträttade halva arbetet. Pigorna vågade varken söla eller slamsa. Huggedrängen ville nog gärna nojsat med töserna, men höll sig i skinnet i närvaro av unga mamsellen. Så snart Marie-Louise flugit ut i brygghuset, passade han på att rama in livet på Malena och daska Karna i stussen — han struntade i, om gamlan såg på eller inte.

Brygghusugnens dån och hönsens och ankornas dödskackel — slakten pågick just därute — dränkte alla svagare ljud. Men Malena och Karna härinne viskade sina nödrop, ty i nästa nu stod Marie-Louise i sin vrå, och flickorna

skulle sjunkit genom golvet, om hon råkat överraska dem.

Mamsell Mina knep samman ögonen och riste på huvudet, hon led av att höra kacklet. Men i detsamma spärrade hon blicken åter på vid gavel — brygghusdörren gick, och faster Jeanette kom in i köket.

Faster — änka efter en bror till kyrkoherden — var bred och karlavulen, mörkröd i ansiktet, hade stubb på hakan, grå mustasjer, en stämma som en signalkornett och ögon runda och svarta som blykulor.

Bror Josef, volontären i Kristianstad, kallade henne aldrig annat än majorn. Men hennes axlar buro, utan att svikta, hela hushållet, och den vita bindmössan satte skräck i andra än Josef.

Måhända hade Bolla hört dörren gå, ty hon stod redan på folkstutröskeln. Huvudklädet hade kasat ner på halsen, så att man ibland såg den platta nacken, som ringades av tunna, blonda flätor. Hon hade falska, vattengrå ögon, som alltid dolskt vinklade uppifrån eller nerifrån, men också alltid logo mot någon — när hon skrattade, lät det som en väsning.

Hon spärrade munnen på vid gavel mot huggedrängen, men slöt den igen, när hon upptäckte husets härskarinna. Mot henne log

hon aldrig, och hon vände sig inte häller nu rakt fram till faster Jeanette.

— Är unga mamsellen här, sporde hon och kliade sig halvt förläget i ena armhålan, — jag trodde annars mamsellen satt i vävbänken.

— Väven är lyckligen nerskuren, svarade Marie-Louise utan att se upp från sitt arbete.

— Jag har själv synat den, smattrade rösten i brygghusdörren, — före jul lär ingenting bli vävt.

Faster flåsade till och torkade sitt upphettade ansikte med förklädet.

Mina flyttade olycklig undan ögonen; bland alla dessa flitiga tycktes hon ensam utan gagn. I tankarna grävde hennes fingrar oroligt i den vida, djupa kjortelsäcken.

Plötsligt blev hon häftigt varm, pannan fuktades; ur stånd att se någon i ögonen, lät hon blicken fly ut genom fönstret.

Där ute varsnade hon kusken, som, bestövlad och krokig i knäna, gick på trappan och eldade sig en åkarbrasa. Hästarna, halvt dolda av kuren, krökte på halsarna och frustade; ångan stod dem ur näsborrarna likt vita strutar, och hovarna stampade i broläggningen. Karo kröp villrådig omkring framför sin koja och gnydde i kapp med länkarna. Katten travade längs stenfoten, medan ett par hönor ängsligt flaxade och trippade framför honom.

Men upp över allégaveln åkte det tunga blå molnet, och luften skumnade redan.

Gudilov, att Mats haft vett spänna för kareten!

Pratet omkring henne pinade Mina i öronen. Bolla och faster hade fått pratkvarnen i gång och malde nu lika ivrigt bägge. Vad de sade, uppfattade Mina ej. Hon bara önskade, att någon av dem snart ville ge sig ut i brygghuset.

— Spiskammarnyckeln, ja, det var så sant, upprepade en onaturligt len stämma, — var på lag kan mamsellen ha lagt —?

Svetten på pannan kändes alldeles kall; Mina stod och längtade sig långa vägar från köket. Hon kände, att faster stirrade på henne. Att ljuga var en svår synd, isynnerhet så nära en högtid, men om ändå Vår Herre ville...!

— Sjåpagås, genljöd det i hennes öra, — sjåpagås, som —

— Bara är till ogagn, ifyllde gamla mamsellen i tankarna, — »sjåpagås, syndakors —»!

Hon spratt till, lystrande som en uppskrämd häst. Det var inget genljud. Någon ropade henne värkligen, pappa —

— Var håller du hus, hördes kyrkoherdens röst, — syndakors, var håller du hus? Pälsen — varför är inte pälsen tillreds? Tänker du hindra mig att resa, människa?

— Å gudskelov, tänkte mamsell Mina. Det

liknade en löst förtrollning — nej, en bönhörelse.

I en blink hade hon handen ur kjolen, räckte med sänkt blick den bastanta nyckeln åt faster Jeanette och haltade, döv för utrop och skratt, pappas snubbor med lätt hjärta tillmötes.

Vad betydde alla sjåpagås och syndakors mot de svarta, muntra kulögonen och Bollas falska väsning?

Men pappa var i dag ej lätt att göra till lags. Knappt hade Mina försvunnit i dörren till ämbetsrummet, förrän samma dörr än en gång for upp och kyrkoherden begärde få veta, var Nanna huserade.

Den smått hesa lilla rösten skar in genom pratet och munterheten i köket. Allt kom i uppståndelse. Vem hade nu, nu i julstöket, tid att tänka på Nanna? Hade kyrkoherden glömt, att det i morgon var både en söndag och en födelsedag?

Den lille prästen stampade i golvet, som alltid, när han var ur lynne. Han ville se Nanna genast, genast!

Alla ropade i munnen på varandra. Var fanns Nanna? Var fanns den obegripliga ungen? Vem hade tid att leta efter Nanna? Var skulle man få tag i henne? Var, var? Osynlig som hon mästadels varit på sista tiden!

Det gick ett sting genom samtliga sam-

veten. Nanna fick i all denna brådska ströva omkring utan tillsyn. Omöjligt att hålla reda på, var hon vistades och vändes: än fanns hon här, än där, än ingenstans särskilt och det sista väl mäst.

Faster glunkade om, att lille prästen gick och sörjde; sörjde pastor Håkansson, som varit så helig på ljusa dan, och som knackat på pigornas fönster om nätterna. Lille prästen lugnade sig väl inte, förrän domkapitlet skickade honom ett nytt exemplar ur samlingen.

Men det var inte bara det. Gubben hade hörts så där knarrig egentligen sedan sista postdagen. Han hade i en fart ryckt till sig väskan, bläddrat igenom sin packe och sedan snäst åt postiljonen — som om kronans betjänt kunnat hjälpa, att kyrkoherden väntade brev från sönerna.

Där stod han nu, hade redan krupit i pälsen och blåst upp sig till sin tredubbla vidd. Det glimtade humoristiskt över gamla fasters ögonkulor: sannerligen liknade han inte en arg igelkott med alla taggarna spärrade!

En underlig tid att fara på besök, lördagsmiddagen, predikoberedelsetiden! Och till katolska grevinnan på köpet!

Emällertid fick man väl söka ta reda på Nanna. Lille prästen frågade ju efter Nanna varannan halvtimme nu för tiden — stackars barnet för rästen!

Faster och Bolla gåvo sig att leta, bägge två; letade i gästrum, brygghus, torvhus, skrubbar och handkamrar — vad hjälphustrun så hittade, inte hittade hon Nanna. Nanna hade ånyo begett sig till ingenstans.

Kyrkoherden stampade; han hade en hel predikan på läpparna, men måste vänta med den till dagen efter. Han fick inte låta uppehålla sig längre. Det blåa molnet gled fram som ett ofantligt lock av järnbläck: rättnu kunde luften bli skum som i en gryta, och resvägen i dag var ändå halvannan mil.

Men i matsalen, i förstugan, på stentrappan, ja, på fotsteget och i kuren fortsatte han att snäsa och muttra.

Nanna var en Springfält, yrhätta, odåga, en fara för sitt hem! Nanna kunde hitta på att göra dem husvilla, leka med fosforstickor i torvhuset eller förkyla sig på gården eller bryta benen av sig på logen eller —

— Adjö, lille präst, ropade nu fasters mässingsstämma. — Adjö, och predika för hedningskan i stället!

— Adjö, adjö, instämde Mina och Marie-Louise och lilla mamma; även kyrkoherdefrun hade, trots alla varningar, kommit ut på trappan. Hon stod där, liten, blond och fin, med sin rena profil och sina alltid tårade, havblåa ögon — långt mera flicklik än någon av

döttrarna. Hon ryste i vinterdraget som ett ensamt löv.

Pappa viftade så där halvnådigt med renhudshandsken, men då han upptäckte sin hustru, lyste han upp. Han lutade sig fram över fotsacken; det såg ut, som om han velat säga någonting vackert och ömt.

Men faster dränkte första stavelsen i ett nytt adjö, som liknade ett kommando, och stirrade så barskt på Mats kusk, att denne liksom till försvar slog klatsj med piskan. Hästarna stegrade till och togo sats. Kareten vaggade, likt ett äldre fruntimmer, långsamt åstad mällan lindarna i utförsbacken. Nu försvann åkdonet i vägkröken.

Faster hade redan lagt sin sjal om axlarna på lilla mamma och kört henne in i förstugan och matsalen.

— Jag skall lära henne, hotade majorn med överdriven barskhet, så att husets fru log ett tårfyllt leende. — Står hon inte och ryser i kylan dagen före sin födelsedag! Akta sig att fresta försynen, hör hon, lillan!

Lillan försvann, alltjämt leende, gnidande sina späda händer, i Nannas rum på väg mot gula salen.

Faster Jeanette vände sig långsamt mot Marie-Louise. Hon skrattade sitt gälla, världsvisa skratt.

— Gud nåde Nanna, när lille prästen

kommer tillbaks, om inte födelsedagen kan tjäna som åskledare eller hon har lämplig nödlögn till hands! Apropå, har någon sett efter i gula salen? Kanske sitter hon rentav där — bland de andra blåstrumporna!

II.

Nanna hade inte anat det ringaste. Hon låg uppe på vinden och rotade i gamla luntor, låg på en ullsäck och hade svept en sjal om axlarna.

På golvet stod en handlykta, vars ena söndriga glas var vänt ifrån pappershögarna — så undvek Nanna eldfara och överträdde inte förbudet; ty en lykta var någonting helt annat än ett ljus.

Mina brukade för rästen bränna ljus halva nätterna, Nanna visste det mycket väl. I jämförelse med Mina, som ställde sin rankiga stake mitt ibland alla brevbuntarna, kunde Nanna känna sig så gott som oskyldig.

Men därför var det ju inte nödvändigt att skvallra om allting för pappa, som varje kväll måste ha reda på, var hon hållit hus under dagen. Pappa trodde, hon brukade sitta i torvhuset, dit hon alltså varje dag måste gå en tur för att kunna säga, att hon varit där.

Det inbragte ibland en luggning i flätan eller en örfil av tre fingrar — de två voro böjda av en kramp — vilket egentligen för-

vandlade örfilen till en klapp. Men gärna vad som hälst, bara hon slapp bekänna sanningen!

Här uppe fanns en hel del läsning, som inte fick rum nere på hyllorna — originalupplagan av Then swänska Argus, Siebenhundert Anecdota från mitten av sjuttonhundratalet, en Milton med kopparstick från 1751, ett tjog dissertationes från Lund och Upsala och en mängd andra rariteter.

Här uppe slumrade böcker från farfars tid, förskräckliga böcker, som inte tolererades nere i bokkammaren, hur tolerant pappa annars var. Farfar hade varit präst, men samtidigt rabulist. Om honom talades aldrig annat än i dunkla ordalag — och hans böcker passade inte för prästdöttrar.

Nanna hade med fjortonåringens bävan slagit ner på de farligaste. De farligaste och de svåraste, det var hennes två specialiteter.

Uppslagen framför sig hade hon en bok, som hon hört pappa fördöma för bröderna. Hon visste, att Gustav läst den nere i Lund; Josef hade genast frågat, om den fanns på svenska, och endast Daniel hade haft karaktär att motstå frestelsen.

Boken hette Candide — Candide av Voltaire. Nannas späda kinder blossade åt den tredjedel hon förstod; de blossade lika mycket av vetgirighet som av någonting annat, blossade av en underlig, sugande vetgirighet, som brände

genom kropp och själ. Endast hjärtat förblev kallt, förstockat emot pappa och de förebråelser hon hörde susa i draget under de tjocka spindelvävarna.

Pappa bar för övrigt själv skulden. Det var han, som drivit henne in på de mörksens stigar, där hon nu varje dag vandrade.

Pappa hade en dag vänt upp och ner på huset för att få tag i *Ὁ Εὐθύφρων τοῦ Πλάτωνος.*

Det var en bengul gammal svinrygg, som brukade vila sig intill så många andra bengula gamla svinryggar. Någonting omoraliskt fanns inte i den, ty ingen av bröderna så mycket som tittade åt den under ferierna. När pappa plockade fram den, var det mäst för att skriva någonting på försättspapperet eller titelbladet — såvida där ännu fanns plats över att skriva på.

En dag ville pappa ha tag i den. Han letade genom alla hyllorna — ja, till och med bakom och under dem —; Nanna kunde ännu höra stötarna av käppen och gubbens flåsningar i det bolmande dammet. Men borta var och förblev Eutyfron.

Pappa letade på skrivbordet, bredvid och under det och i lådorna. Han nästan dansade i sin otålighet, men Eutyfron stod inte till att upptäcka.

Nanna satt hela tiden på syster Minas kammare och lyddes och höll andan. Dörren

stod på glänt, och hon bara inbillade sig, att hon läste, men svinryggen knakade under hennes fingrars grepp.

Hennes första tanke hade varit att komma springande med boken och till tack eller straff ta emot pappas hårdhänta smekning. Men gubben hördes allvarsamt vred, halvt utom sig, och hans vrede förlamade henne.

Hon förstod, att det skulle vankas mer än bannor, kanske risaga — som hon ej var fullt viss att ha vuxit ifrån. Hon förstod ej strax, vad ont hon gjort, men när stort folk råkat ur lynne, kallade de det oskyldigaste en synd. Och pappa hade fått leta alldeles för länge.

Nanna hörde Mina betitlas sjåpagås och syndakors och höll på att skynda fram och röja sig. Men i detsamma smattrade fasters stämma, och brottslingen förlorade modet. Fasters ögon tittade rakt igenom en, och sedan de tittat, skrattade de ut en. Faster ögon påminte om honom, vars bok låg uppslagen på ullsäcken framför henne.

Nanna hade känt, att hon gjorde orätt, som teg. Hon hade hoppats, att någon skulle kommit in i Minas rum och upptäckt henne. Hon hade berett sig på ett par örfilar, som hon skulle tagit emot utan att gråta.

Men ingen hade kommit; ingen tog henne i förhör; ingen föll ens på den tanken, att lilla Nanna kunde bry sig om grekiska böcker.

Pappa låddes inte veta, att hon under ferierna läst för bror Daniel. Pappa och de andra hade skrattat, därför att hon bara var flicka och alltså varken skulle till gymnasiet i Lund eller till det i Kristianstad. Ingen visade någon tro till, att en flicka kunde lära sig grekiska.

Fasters runda ögon skulle skrattat högre än alla de andra. Det var fasters skull, att Nanna bet tänderna samman och teg. Grekiska: tycker någon det? Som om inte franska vore gott nog åt en flicka!

Av Eutyfron begrep hon visserligen bara vartannat ord — och meningarna begrep hon inte alls; de voro så krångliga. Men med Xenofon redde hon sig utmärkt, där var hon nästan lika styv som bröderna, och i Odysséen hade hon skanderat hela tre sånger — pappa skulle bara veta!

Sedan det blivit tyst i huset, hade Nanna först ämnat ställa boken tillbaka i luckan. Men så kom hon att tänka på värkan av upptäckten — nytt larm och nytt förhör och ny ängslan. Misstankarna skulle till sist falla på henne. Det var klokast att vänta några dagar — tills boken var glömd och liksom av en händelse stod, där den hittills — ja, kanske hela tiden — stått.

Nanna hade gömt Eutyfron bland luntorna på vinden. Av dagarna blevo veckor, av veckorna månader, men ju närmare det led mot jul och mammas födelsedag, dess knarrigare lät

pappa. Nanna hårdnade till av ständigt gnat; nu varken vågade eller värdigades hon sätta boken tillbaka. Den fick så gärna bli liggande, där den låg.

Men hyllorna därnere fingo stå alldeles i fred; hon tordes knappt titta åt dem. Måste hon genom rummet, smög hon förbi i ängslad hast utan att ens vända på huvudet. I förbifarten kände hon bokluckan som ett svart, rannsakande öga; hjärtat klappade, och hon visste ej rätt, var hon skulle göra av händerna.

Hade ej alla haft så bråttom till julen, skulle de undrat över förändringen; Nanna var sig inte lik. Hon rodnade och bleknade för minsta tilltal. Det var förbi med alla snusförnuftiga infall och omdömen. De skiftande bruna ögonen — ett arv efter farfar, sades det — det enda vackra på den fjortonåriga fölungen, skyggade till och med för mammas milda blick. Den lillgamla tösen med det slätkammade håret, den blänkande pannan, den vassa näsan och äggtoppiga hakan smög som en främling genom rummen i sitt hem och var halva dagarna försvunnen, ingen visste vart.

Nanna läste inte längre Platon, han låg glömd eller gömd — gömd som ett samvetsagg — under en dammig hög predikningar. Nanna läste i stället Voltaire. Den ena synden drog den andra med sig.

Nanna kunde ej påstå, att den boken gjorde

henne lycklig. Den liknade en virvlande häxdans, i vilken hennes inbillning dansade med. Boken införde henne i en sällsam värld, där människorna buro elaka, förvridna ansikten. Det talades där ofta om solen och södern, men allt där liknade mera ett vinterland. Alla ord voro som snö, alla blommor som isblommor. Allt syntes hårt och ovänligt. Människor, som ena stunden togos i famn, stuckos i nästa ögonblick med sablar. Alla förde vassa ord på tungan, men allra värst var det med dem, som höllo varandra kära...

Nanna förstod ej varför, men kinderna glödde ibland, hjärtat bultade, de bruna rågögonen stirrade vida och blinda mot den skumma loftsdagern.

Varje söndag efter mässan föresatte hon sig att ställa Platon på hans plats och undvika skräpvinden. Hade någon enda bara haft tid, hade pappa haft annat än bannor för henne någon enda gång de råkades, skulle isen varit bruten —!

Till julen fördubblades också ämbetsgöromålen, ökades utgifter och bekymmer, och i år stod något viktigt på inne i Lund. Nanna begrep alltsammans, bröderna hade skvallrat för henne i somras. Ja, hon begrep, varför pappa var knarrig och jäktad — men något inom henne hade börjat växa i kapp med henne själv, något ömtåligt och oförklarligt... alltså beva-

rade hon sin kalla, skyddande skorpa. Hon var snart inte längre husets barnunge, på nyåret skulle hon börja läsa sig fram, och sedan var hon en särskild person. Hon studerade de andra som sig själv — och misstänkte dessutom, att Bolla bevakade henne.

På vinden var lugnt och fredat; det förbjudna där uppe sög och tvingade. Nanna måste dit upp, hon måste, och i ett ensamt ögonblick gick det i susande fart uppför stegen. Den gamla lyktan hade hon stående däruppe, och i folkstugan nallade hon ljus och fosforstickor.

Nanna låg på ullsäcken med en sjal över skuldrorna. Framför henne upprullades historien om den enfaldiga Cunégonde och den oskuldsfulle Candide, vilken förövade så många fula brott. Pococuranté talade illa om allt och alla: han påminte litet om klockaren — och den hederlige Pangloss började få pappas ansikte: hon kunde helt enkelt inte hjälpa det.

Fjortonåringens mörka ögon vidgades och klippte mot dunklet. Runt henne och boken slog lyktskenet en bävande trollring. Desto svartare djupnade mörkret därutanför. Vrårnas skuggor nådde varandra med långa fingrar högt uppe i taket, och under själva åsen vaggade tjocka, gråa spindelvävsvingar i den uppåtdallrande värmen. Ibland kilade en råtta trippande över golvet. Och då och då prasslade en dragfläkt i halmen vid stegluckan.

Utanför ljusrunden var allting ensamt och öde, ett hem, som hon nu endast till hälvten tillhörde. Och ljusrunden själv var en magisk cirkel, varmed en häxa höll henne trollbunden. Ljusrunden liknade ett fönster, varigenom Nanna stirrade in i det ondas värld.

— — — — — — — — — — — — —

Från gården hördes ett kackel, som om räven gjort julbesök bland hönsen. Så blev det tyst igen, och Nanna kunde tydligt uppfatta klampet av skor och träskor på tegel- och stengolven i kök och brygghus. Så skällde Karo avskedsskall. En vagn rullade på gården — det var pappa, som for på uppvaktning till katolska grevinnan.

I samma ögonblick uppfångade Nanna knäpparna av träskor mot stegpinnarna. Hastigt blåste hon ut lyktljuset och tryckte kinden orörlig mot bokhögen.

Så låg hon stilla och väntade, beredd på upptäckt, men med en svag förhoppning, att lyktskenet ej hunnit förråda henne.

Hur spänt hon lyssnade, överdövades alla ljud av örpulsen. Inga steg knäppte längre, och hon trodde sig redan ha hört miste. Hon kände god lust att resa sig och tända igen, då — tyst, rasslade inte loftsstegen? Om någon lyft den undan, såsom stundom hände, så vore stackars Nanna fångad.

I detsamma ropade en karlröst — eller

var det fasters stämma — på Bolla. Det klack till i flickhjärtat, nu knarrade bestämt pinnarna. Någon klev försiktigt uppför och kom närmre. En skugga reste sig långsamt ur vindsluckan. En flåsning, som liknade ett väsande skratt, nådde Nannas öron.

Det var Bolla. Nu gällde det hålla sig alldeles stilla.

Bolla tog ett aktsamt steg upp på golvet, skuddade av sig träskorna och stod nu i den smått knastrande halmen med händerna i sidorna och halsen litet framlutad, medan hon ideligen fnissade som åt ett lyckat spratt.

Nedanför stegen smattrade rättnu fasters mässingsorgan:

— Är Bolla däruppe?

Nanna vågade knappast andas. Även hjälphustrun höll sig tyst, strök endast ett par tag med den klumpiga bara armen över det breda ansiktet. Hon vände på huvudet än åt ett håll, än åt ett annat, som en höna på en sophög, och tycktes på en gång lyssna och späja.

Så fortsatte Bolla på sockorna ett stycke framåt och satte sig med en duns i halmen. Hon måste ha hört faster Jeanette avlägsna sig, ty hon blev åter djärvare. Hon mumlade halvhögt för sig själv, stack händerna i kjolsäckarna och begynte knapra på en skorpa. Knapret lät så avlägset och entonigt, att det lika gärna kunde kommit från en råtta.

I nästa nu blandades knapret med ett sakta skrammel av nycklar eller mynt. Bolla reste sig upp och trevade om sig i halmen. Hon mumlade igen någonting otydligt och fortsatte sitt sökande längs takskägget. Hon halvt klev, halvt kröp, hasade sig framåt på tre ben och kom allt närmre Nanna och bokhögen.

Flickan skalv i varje lem, när hon kände kjortelfläkten snudda sig. Nu svängde kjolen igen, kvinnan vred sig åt annat håll, då — råkade hon trampa Nanna på foten. Trampet kom så plötsligt och tyngde så hårt, att fjortonåringen halvviskade ett aj.

Ett skutt och ett skrik blev Bollas svar.

— Ack, Harre Jesses, ropade hon förfärad.

Nanna hämtade sig hastigt.

— Tyst, Bolla, tyst, viskade hon, — tyst, det är jag, Nanna —

— Är någon däruppe, hördes en stämma nerifrån.

— Tyst, tyst, bad flickan som för sitt liv.

Hon behövde inte envisas; hjälphustrun hade redan sansat sig och insett, vad som för henne var det klokaste.

Någon därnere hade satt foten på stegen.

— Jag tyckte justament det liksom skrek till däruppe, undrade Malena ängsligt.

— Kattrakande, svarade en röst, som lät lik Ola huggedrängs, — det var välan kisse

Måns, kan jag tro. Han fänas med råttorna på loftet, förstås. Ih, seså, inte ska en skrika för en köss, inte —?

— Skäms han inte, Ola, ska han också fänas?

Glammet därnere slutade plötsligt. Det sprang och det smällde i dörrar. Sedan blev allt tyst.

— Men hy då, som Nanna kan skrämmas, förebrådde Bolla en smula strävt. — Jag fick sådan hjärtedunk, så förtjust* blev jag. Har hon en fosforsticka, så tänn lyktan — inte sitter hon här ensammen i mörke?

Nanna hade hastigt strukit eld. Nu fumlade hon tafatt med lyktglaset. Bolla tog beslutsamt stickan från henne och hjälpte henne.

— Akta halmen och papéren, men la voss få fyr på pråsen,** pratade torpkvinnan. — Jestanes, vad beställer tösen häroppe mos allena? Det skulle bara körkeharren veta. Sitter och läser ve ljus på ljusan da?

Nanna hängde huvudet och lät ordströmmen gå hän över sig.

— Körkeharren och alla, som vi ha sökt och rummesterat genom hela hused, och så sitter hon här i persiljestass — som faster säjer — och skrämmer en ifrån vettet, när — när en letar efter råttefällan. Nu blir det till att be-

* Förskräckt. ** Danken.

känna, för det är allri värt te gå och stöka i halmen och bögerna med ljus på ljusan da!

— Det — det är inte något ljus, stammade Nanna och kände sig åter som en omyndig liten byxtös. — Det är en lykta.

— Vad är detta för böger, frågade Bolla, som lagt sig på knä och nyfiket rotade i pappershögarna. En dammsky reste sig kring varje svart nagel, och de röda fingertopparna försvunno alldeles. — Är den bogen på latin? Därmed räckte hon ut handen efter Candide, som Nanna, glömsk av Bollas brist på lärdom, hastigt ryckte ifrån henne och gömde bakom sin rygg.

Bolla smilade med alla de falska ögonrynkorna, som i lyktskenet blevo så djupa och tydliga. De små ögonen spelade lystet i kattgrönt.

— Hihihi, det är nån av volentärens böger, fnittrade hon. — Jag hittade händelsevis en gång ett häfte — händelsevis — när jag dammade. Det var fullt av nakna fruentimmer och — ih nej då, att hon inte skäms ögonen ur sig, lilla troll!

Nanna rodnade, delvis i harmen att bli kallad liten. Hon visste sig lång nog för sin ålder. Men hon begrep och begrep inte förebråelsen. Hon visste ingenting om volontärens — bror Josefs — häften. Vad hon begrep, var, att hon burit sig enfaldigt åt. Men någon-

ting, som inte bara var samvetet, hindrade henne att inlåta sig på förklaringar för hjälphustrun.

Bolla fnissade och förvred sina grova drag i undran och förnöjelse.

— Måtro, en begynner tidigt bland herrskaperna!

Och hon tillade inställsamt, med en girig överblick av bokhögen:

— Ja, inte ska jag vara den, som löber med sladder — om hon inte själv är en sladdermaska! Håll hon bara täfft med vad hon såg — att hon såg mej häroppe i kväll, så — tiger hon, så tiger väl jag osse! Hö, förstår hon — så var det med ded!

Nanna tittade hastigt och stort upp på henne. Flickan fattade ej varför, endast att den andra gick smygvägar, och att de båda i en hast blivit medbrottslingar.

Den unga fantasien arbetade och sammanfogade. Det breda, klumpiga ansiktet, som blossade och bleknade i det ostadiga skenet, liknade ett annat hon nyss läst om. Bolla, det var amman i Candide.

Och när Nanna utan att nicka god mening i alla fall i tysthet jakade till förslaget, visste hon, att hon ingått pakt med det onda. Det onda, som stigit upp ur en ond bok och fått kropp inom den stulna lyktans trollring.

— — —

III.

Nanna vaknade mitt i natten vid att en vagn rullade på gården. Bullret dämpades av snön, som börjat falla på kvällen; sedan måtte det ha frusit: hjulvarven stönade med korta små skrik.

Det var pappa — pappa, som kom hem från katolska grevinnan. Pappa for dit en gång om året och mästadels vid juletid.

Då vagnen stannat framför trappan, hördes lågmälda röster tala — men var det bara pappa, pappa och Mats kusk? Ännu sedan vagnen rullat mot stallet, fortforo de att samspråka.

Nu smällde steg i stentrappan, den tunga ekdörren öppnades — det var visst faster Jeanette, som viskade i förstugan.

Nanna hade sin kammare alldeles intill. Nu hörde hon bestämt bror Daniel småprata: det tydliga, grammatikaliska uttalet, och bror Gustav: den muntra, häftiga stämman, avbruten av små skratt och fnysningar. Bröderna hade kommit hem från Lund — hurra!

Nanna hade all möda att hålla sig tyst, hon

kvävde sin glädje i täcket, rullade runt som i höet om sommaren och kände sig sprängfylld av okynne. Hurra — brödernas steg knarrade i trätrappan till vindsrummen!

I en blink var allting glömt — Candide, Platon, den mörka vinden, Bolla. Bortsopat, drömt. Bröderna voro nu de enda människorna i världen, framtiden idel jul och gamman. Och Nanna somnade om, djupt, lugnt, med ett leende om den fylliga flickmunnen.

Härnäst hon väcktes, var det av brådskan i huset — hade hon försovit sig? Första tanken gällde bröderna, och hon kom pilsnabbt ur sängen. Sedan mindes hon, att det var söndag och första gudstjänst i prästgårdskyrkan. Då gällde det skynda för att hinna råka nykomlingarna och få några ord med dem före den långa gudstjänsten.

Så kom hon ihåg, ja, först nu kom hon ihåg, att det var mammas födelsedag. Hon hade så när glömt det alldeles, så fjärran från dem alla hade hon levat under dessa veckor.

I en huj gick det att bli tvättad och kammad. Sedan bums in till syster Mina för att hjälpas med ryggknapparna och sedan —. Men syster Mina var mot vanan uppstigen, i kläderna, ute. Hennes påklädning måtte ha skett hastigt; det rådde en förskräcklig oordning i det lilla sovrummet.

Men komma ut halvklädd med alla knap-

parna lösa i ryggen? Och bli utskrattad av Gustav och skolmästrad av Daniel? Om hon skulle be Marie-Louise — ack, Marie-Louise och faster voro ju de tidigaste och sysselsattaste i huset.

Ingen annan råd än att gå till mamma — även med fara att råka ut för pappa och få sig ett välment, men hårdhänt nyp i kinden. Ja, springa till mamma och gratulera henne med en kyss! Om hon skulle säga det på franska, vad? »Je vous félicite, chère maman, de votre jour d'honneur et vous souhaite —» Mamma, som själv lärt henne franska, mamma skulle bli så glad!

Ut i förstugan, i två språng över tegelgolvet — en muntert förväntansfull sidoblick åt den smala loftstrappan — så dansande in i matsalen, där Marie-Louise, som dukat frukostbordet, just försvann i folkstudörren.

Sakta snett över golvet, en knackning och så in i sängkammaren. Pappa, fullt klädd, sysslade makligt vid skrivbordet. Lilla mamma, däremot nyss uppstigen, syntes ha förfärligt bråttom.

— Mamma!

Hela gratulationen försvann i kyssen, men mamma förstod ändå. Hon lade sina bara, smala armar om sin flicka och drog henne sakta intill sig. Ack, varför fick Nanna inte oftare komma så? Varför fick hon inte förtro sig,

som när hon var riktigt liten och bröderna varit stygga?

Stackars mamma såg inte värst glad ut, hon var trött och klen som mästadels om mornarna, hade visst hälst försovit en timma eller två av sin födelsedag.

Pappa syntes desto piggare. Han lade just samman konceptet till sin predikan och småmyste, godmodigt-ironiskt, åt den myckna smeksamheten. Så försjönk han i tankar, stod orörlig och tittade ut genom fönstret, medan fingrarna trummade en revelj på skrivbordsskivan. De senaste veckornas hetsiga spänning hade försvunnit, han trampade inte längre på nålar varje minut. Nu tycktes han alldeles för trygg, nästan kall, brydde sig alls inte om att muntra upp stackars mamma.

Nanna kände sig besviken, ja, intill tårar. Hon hade väntat sig allt så annorlunda.

— Har inte —?

Hon tvekade bara en sekund. Sedan måste det fram.

— Har inte Gustav eller Daniel varit inne och gratul—?

Det blev förfärligt tyst. Nanna begrep genast, att hon sagt någonting dumt.

Mamma tycktes först ingenting ha hört. Men så spärrade hon upp mun och ögon och stirrade från den ena till den andra, medan hon tryckte handen mot hjärtat.

Mammas hjärta var ju inte starkt. Det var därför alla brukade skona henne — därför husmodern gick omkring som en främmande i sitt eget hus.

Pappa hade inte behövt ta tillvägs; Nanna såg sitt straff målat i mammas bleka ansikte. Det låg blåa skuggor under ögonen — mamma fick inte bli dålig på själva födelsedagen.

Pappa svängde helt om på klacken, så det sang efter det. När han blev ond, fick han tillbaka fasonerna från tiden han var fältpräst. — Pappa sökte behärska sig för mammas skull; han talade så lugnt han förmådde, men det sprutade gnistor ur de gråa ögonen.

— Ser man på, sade han, — sjusoverskan har hunnit bli halvsövd så här dags? Står och pratar med drömmarna i ögonen — he? Orden lika lösa på tungan som knapparna i ryggen?

Nanna hade förstått. Det var inte alls nödvändigt att blinka och klippa med ögonlocken; det behövdes så litet, för att hon skulle förstå. Hennes blick hade blivit så stor och kall, att pappas tog till flykten för den — pappa hade redan svängt sig tillbaka igen mot fönstret.

Besynnerligt, att hon skulle känna en sådan lättnad över pappas nödlögn! Ty en nödlögn var inte bara att förneka sanningen, men också att villa bort den.

Hon fann sig till och med så pass, att hon orkade fram med sitt ärende. Medan

mamma hjälpte henne, kände Nanna en djup skamsenhet stiga upp i sig. Det hettade i tinningarna och stack som med nålar i hårfästet. Hon skämdes, och för första gången skämdes hon för, att hon varit uppriktig.

Hon rörde sig som en främling i sina föräldrars kammare. Med drömmande steg kom hon bort till dörren. Pappa kallade henne buttert tillbaka.

— Nanna, sporde han; han tycktes ännu missnöjd; — var höll du hus i går middags?

Allt blodet delade sig i två hälvter, av vilka den ena rann som bly ner i fötterna, den andra steg som eld upp i kinderna och hjärnan. Skulle nu hela sanningen prässas fram: Eutyfron, Voltaire, lyktan —?

I samma nu vände mamma sina fuktiga, blåa ögonytor emot henne. Det var som att se in i himmelen själv; Nanna var nära att brista i gråt.

Men så kom hon ihåg pappas blinkning och hårdnade till.

— I går middags, upprepade hon och svarade med någonting, varav hon innerst plågades, i rösten och blicken; — jag — var — ingenstans.

Hennes förlägenhet måtte sett löjlig ut, ty pappa tog den från skämtsamma sidan.

— Ingenstans, upprepade han med ett vasst smålöje, — var på lag kan det landet ligga? Vaba, Springfält?

Och han spände likt en liten korpral de egentligen milda grå ögonen hårt i henne, medan han fortsatte:

— Ingenstans, det är väl det landet, där fosforstickorna växer och små flickor grädda pannkakor i torvhuset, vaba? Eller nere hos torparungarna eller hos drängarna i lagårn och deras enfaldiga spökhistorier, vafalles?

Den lille kyrkoherden hade kommit ända fram till henne. Nu nöp han henne med vänlig barskhet i örat, medan hans hårda knog unnade andra kinden ett försök till smekning.

— Du understår dig inte att leka med elden, slöt han, nu åter vid gott lynne, — marsj i väg, bortbyting, och låt mamma få klä sig i fred!

Därmed halvt föste han Nanna ur kammaren. Hon kom ut i matsalen, tafatt stretande med de långa, röda flickhänderna.

Bortbyting — det var just så hon förekom sig. På månader eller veckor hade det vuxit upp en helt ny värld omkring henne. Och en ny själ började titta upp i henne i stället för den forna. — — —

Till kyrkan vandrade hela familjen i sällskap, så när som mormor och faster Jeanette, vilken stannade hemma för middagens skull. Det blev en hel liten skara, hela fem personer: pappa, mamma, Mina, Marie-Louise och Nanna.

Bröderna syntes det ingenting av. Just

som Nanna tänkt kila uppför vindstrappan till gästrummen, kom det frukostbud, så det hade inte blivit tid att förvissa sig.

Det Nanna hört om natten, kunde det varit en dröm, ett varsel? Kanske de inte ens ämnade sig hem före jul, så bråttom som de skrivit, att de hade det med studierna? Och ändå — nej, Nanna lät inte längre föra sig bakom ljuset!

Det var ont om folk i kyrkan. Prästherrskapet och deras tjänare behövdes mer än väl för att fylla opp i bänkarna. Längst nere sutto Mats kusk, Ola huggedräng och Malena stupiga, vilkens stela, trohjärtade själsspeglar då och då blinkade och tårades som i blåst. Annars var det bara prästgårdstorparna och hjonen från fattighuset, som hade tid med kyrkan söndagen före jul och dagen före julafton.

Mitt i gången vände sig pappa till mamma och viskade något åt henne. Nanna uppfångade endast ordet sakristian. Men då hennes mor ryckte till och sträckte fram huvudet till skyndsammare gång, lystrade alla i sällskapet, gripna av en aning, som redan förrådde halva sanningen.

Med kyrkoherden i spetsen skred prästherrskapet förbi altarringen och in genom den lilla sidodörren till sakristian.

Nanna, ännu ute i kyrkan, hörde ett anskri, och då hon trädde in i det lilla brunmöblerade

rummet, som mormor brukade kalla klädlogen, såg hon sin mor falla i armarna på Marie-Louise och Mina, vilken sviktade på sitt halta ben.

Men yngsta dottern nästan översåg mammas svimning, när hon fick syn på bröderna, som, nyss så ståtligt uppställda, hastigt skyndade till.

Det första Nanna varsnade av dem, var mössorna, de vackra, vita mössorna, som nyss blivit brukliga, och som de buro såsom tecken på sin seger. Det var väl just studentmössorna, som så häftigt rört och fröjdat modershjärtat. Överraskningen hade varit henne för stark.

Så hemlighetsfullt hade allt bedrivits, att ingen utom pappa väntat sönernas examen förrän till maj och inte ens pappa, väntansknarrig, som han varit, erfarit utgången före lördagsnatten. Inte ens om hemkomsten hade han vetat någonting bestämt förrän på återfärden från grevinnan. Halvvägs från Herrevall hade han hunnits av Lundaskjutsen och — i sin iver att överraska födelsebarnet — låtit de nya studenterna flytta över i kareten.

Sådan var han nu en gång. Även nu kämpade förtjusningen över, att han lyckats, med oron över mammas befinnande.

Mamma hade fått vatten och börjat hämta sig. Medan alla förklarade och berättade i

munnen på varandra, betraktade hon sönerna med en oändligt öm, ännu matt blick.

Och sönerna böjde sig ner över henne, där hon satt bakåtlutad i länstolen, för att låta henne med bleka, fina fingrar smekande stryka över deras kinder och huvudbonader, bäggedera ett ögonblick lika vita. Men genom det brokiga korfönstret sköto nu en gul och en röd strimma och hjälpte mössorna att härma sommaren, vars alltför tidiga fjärilar de voro.

Ur Gustavs ögonfrans droppade stora tårar, och han kysste sin mors fingerspetsar med en dyrkan, som liknade andakt. Daniel, karaktären, höll sig så stram han förmådde; hans lugngrå blick vattnades bara i smyg. Det var en syn som en tavla. De unga studenterna hade ett uttryck, som om ett hälgon välsignat dem.

Alla hade nu nödtorftigt lugnat sig. Först nu fick någon öga för den främmande studenten. Han hade blygsamt stannat bakom kamraterna, men hans små pigga pepparögon syntes fulla av deltagande.

Vid sidan om prästsönerna tog han sig obetydlig ut. Deras medelhöga, smärta gestalter, mörka huvuden och regelbundna ansikten med de mörkblå eller mörkgrå ögonen och den raka, mot spetsen svagt böjda näsan läto föräldra- och systerblickar glänsa så mycket stoltare, när de betraktat den småväxte, lin-

hårige, något finnige unge mannen med hans små, rörelsefuktade pepparkorn.

Men isynnerhet Daniel tycktes hysa stor aktning för kamraten, som, förstås, hälsades hjärtligt välkommen som gäst över julen. Det blev ingen tid för vidlyftig presentation. Gudstjänsten hade uppskjutits en hel kvart, det gick ej an att låta kyrkfolket vänta längre.

Under orgelspelet satt Nanna och undrade, om de andra inom sig voro lika förströdda som hon. En hel rad söndagar hade gudstjänsterna liknat rannsakningar, under vilka hennes unga brottslighet kämpat med behovet av frid och förtroende.

Hon hade stundom kommit till kyrkan med en sällsam kyla för allt vad till gudstjänsten hörde. Underliga tankar, undfångna i trollringen på vinden, hade arbetat och trotsat inom henne. Hon hade vandrat uppför gången halvt skuldmedveten, och blott småningom hade orden från predikstolen tinat och upplöst henne i en torrögd gråt, som lovade bättring.

I dag kändes allt så annorlunda. Uppträdet med pappa på morgonen och överraskningen i sakristian hade närmat och nedflyttat predikaren och hans predikan. Ingendera menade kanske så allvarligt eller strängt. När hon tänkte på sina illgärningar, föreföllo de inte längre så svarta. Smygvägar kunde ej medföra så svår skuld för en halvvuxen, när

nödlögner — osanningar mera för ros än för nöds skull — voro tillåtna för de vuxna.

Lättad för mycket, som tyngt, fylldes hon nu i stället av den nya, stora händelsen. Glädjen över bröderna spelade med i orgelbruset och lät det klinga helt världsligt. Hon instämde i salmsången med det naturliga behovet att sjunga, därför att hon var glad. Orden omtolkades eller följde med på köpet. De betydde inte längre julväntan och lutherdom; de uttryckte en fjortonårig flickas känslor inför brödernas nya, glada, segerpräglade ansikten.

Och i all högtidlig och tacksam glädje lekte en självsvåldig nyfikenhet på den främmande studenten — lekte likt en ostyrig lärk- eller juldanston under de låga, vita lutherska bykyrkvalven.

Länge hade under sången blicken fladdrat kring den nya medelpunkten, innan främlingen gengäldade hennes ögonkast. Sedan skedde det oftare, men nu vågade hon ej längre lyfta blicken, så länge han såg.

De pepparbruna ögonen stucko; de liksom petade upp en, blottade en för en själv. Oron, som nyss somnat in, vaknade upp på nytt. Ett enda ord sjöng en i örat, så ofta man tittade in i dem. Och det var säkert endast emedan den bruna spegeln mötte henne samtidigt, som Nanna spratt upp och fick sådan hjärtklapp-

ning vid dessa ord i dagens högmässotäxt, vilka pappa just föreläste från predikstolen.

»Om jag vittnar om mig själv, så är mitt vittnesbörd icke sant. En annan är, som vittnar om mig, och jag vet, att det vittnesbörd är sant, som han vittnar om mig. I haven sänt till Johannes, och han har vittnat för sanningen.»

Nanna sänkte huvudet och kände blygseln bränna i kinderna, kvälja i strupen och sippra från pannan. Det var, som om det droppat smält vax på kinderna, varje gång hon träffades av ordet sanning.

IV.

Brödernas hemkomst hade löst en förtrollning och bundit en ny. Nanna bokstavligen trampade studenterna på hälarna. Var de gingo eller stodo, hängde två vattenbruna ögon vid deras höglärda ansikten. Vad de så talade om, sögo två utstående öron in varje ord, som utgick ur deras munnar.

Nanna glömde allting annat, trösklarna, som hon ständigt snubblade över, och sina röda fingrar, som annars balanserade hennes slingriga gång. Hade händerna hängt lösa, skulle hon tappat dem, liksom hon tappat minnet och lokalsinnet. Fölungen hade i sin beundran för unghästarna förgätit sig själv och sitt eget.

Det som mäst väckt hennes nyfikenhet, var, förstås, främlingen. Varje gång han talade, öppnade hon munnen, liksom hon ej hört tillräckligt med öronen. Varje gång han log — det skedde inte så ofta — log hon efter. Det kändes, som om en annans leende stramade i hennes ansikte.

Intrycket, att han var ful, lämnade henne

aldrig. Hon tänkte på det nästan beständigt. Men hans fulhet plågade henne inte; den hörde liksom med i den dragning, han övade på henne.

Alla hans miner levde på ett alldeles särskilt sätt. Alla hans ord voro nödvändiga; man ville inte förlora ett enda av dem. Nanna fick för sig, att allt vad Vilhelm sagt, var fullkomligt sant. Hans ord invärkade alltid på bröderna, isynnerhet på Gustav. Och ändå kom han henne ofta att tänka på Candide och den underliga världen i boken. Inte bara så, att en blick från honom kunde ge en plötslig stöt åt samvetet. Men så, att hans meningar gåvo boken rätt.

Detta nya var i alla fall en stor glädje. Men det fick henne nästan att glömma, att det var födelsedag och stundade till julafton.

Dörrarna stodo, högtiden till ära, öppna mällan alla rummen. Överallt förnams doften av granris och nyskurade golv. I gula salen knäppte plocktoner från den gamla flygeln. Och i matsalen skramlade Marie-Louise med silver- och tennsaker, som hon plockade ur skänken till middagen. Det var lilljulafton, dagen före den riktiga. Det var den i Skåne så kallade Dopparedagen, och det skulle doppas i gryta i folkstugan. Och därute rådde brådska, ty kyrkoherden måste om någon timme i fläng till annexkyrkan i Toftarp.

Nu hade han i samspråk med studenterna stannat framför en hylla i bokkammaren. Och Nanna, som ledsagat dem även dit, märkte för sent luckan i bokraden. Det gav ett hugg i henne; hon liksom ryggade invärtes och ville förlora jämvikten, när hon hörde boken nämnas.

Pappa hade på gyckel eller av intrãsse frågat sönerna, om någon av dem lockat hans Platon till lärdomsstaden. De skakade på huvudena och den yngste skrattade.

— Den döddansaren, svarade Gustav med munter öppenhet, — och jag ha alltid hört till olika nation. Och sedan i torsdags är jag civis lundensis.

Daniel svarade ej utan självkänsla.

— Lund är mera filosofiskt, än du tror. Men fråga flickebarnet! Hon är kanske styvare hellen än du, Gustav!

Hela bokkammaren tycktes ha vänt sig om för att betrakta Nanna. Pappa, bröderna, bokluckan, biskopsporträttet snettemot, allt och alla stirrade de på henne. Men ihärdigast stirrade han, den främmande, som bröderna kallade Vilhelm.

Pappa syntes i förstone förbluffad. Han spände sin blick så hård han förmådde; pannan veckades, läpparna ryckte. Men så slog han bort saken med skämt. Han satte inte sönernas pedagogik vidare högt och trodde inte på Nannas grekiska.

— Sätt inte bortbytingen myror i huvudet, sade han, — hon är inte van att beundras av så många herrar. Springfält är sin egen lekkamrat och träffas säkrast i torvhuset. Dit går hon och håller andakt några timmar varje dag. Senast i går middags letade hela huset förgäves hennes spår.

— Annars, fortsatte pappa med en förebrående blick på sin dotter, — hade Springfält fått följa med till grevinnan på Herrevall. Skulle inte behövt ångra det, sa' grevinnan till mig i går aftse. Jaha, katoliken frågar mig efter Springfält vartenda år. Men ingen gång är det möjligt få Springfält från torvhuset. Blir väl en likadan sjåpagås som —

Kyrkoherden avbröt sig och fortfor, vänd till den främmande:

— Grevinnan sörjer än sin egen lilla stumpa. Enda barnet! Och när hon så är änka och till åren, blir det ensamt på den stora herregården —

Mera hörde Nanna inte; hon stod inte ut med allvaret i pepparögonen. Hon glömde helt och hållet sin värdighet och sprang plötsligt sin väg ur rummet.

I matsalen uppfångades hon av Marie-Louise, som trots brådskan tog henne i famn och kysste henne på bägge kinderna i ett oförklarligt ömhetsutbrott. Systern var väl yr i

mössan av vinet, sedan hon som de andra nyss druckit mammas skål.

Nu pärlade födelsedagsbarnets stämma, och genom Minas kammare och det långa blå rummet flyktade Nanna in i gula salen.

I den höga, gula kakelugnen brann en ständig bokvedsbrasa; salen var svår att hålla uppvärmd. Den hade fönster åt tre håll och liknade en lykta, påstod gamla mormor, som oftast tronade på empiresjäslongen. Genom de många fönstren lyste det mjölkblått från snölandskapet, med vilket brasskenet förde en ständig, fladdrande strid — och på flygeln voro två vaxljus tända.

På sjäslongen satt gamla mormor. Med hjälp av kuddarna höll hon sig ännu ganska rak i ryggen. Hon hade hunnit närmre de nittio, änkeprostinnan, men kom ännu ihåg, att hon var en född Narwenhielm, och att det ansågs en mesallians, när hon gifte sig med salig prosten på tredje Gustavs tid.

Mormor tröttnade aldrig att berätta om den tiden. Hennes kusiner baronerna hade varit utom sig för skandalen lika mycket som för rivalen.

— Vad skall du med den där ennuyanta svartrocken, retades de och drevo skälmstycken med gummorna i prostens egen kyrka. Men när vackra cousine endurerade i sin folie och encouragerade ce prêtre-là, à la bonne heure,

larifarondon — baronerna slogo samman sporrarna och flyttade sig och sin amour till huvudstaden. Man kunde väl inte duellera med en svartrock häller!

Gamla mormor log ett tyst och tandlöst, men ännu elakt löje. Hon var så liten, så liten, gamla mormor, och mindre vart hon år från år.

— Hon dör aldrig, brukade pappa-kyrkoherden säga, — hon försvinner.

Hon var späd som en flicka, med sluttande skuldror och smal om livet, med händer som en frökens och fötter som en barnunges. Hon var torr och brun kring ögonen och vit i det tunna håret; men till högtiderna ville hon vara sminkad och pudrad som i unga dar. Och rak i ryggen höll hon sig.

När hon inte sov på sin kammare, vistades hon i gula salen, vars lyktfason, trots allt, tilltalade henne.

Vid hennes sida tycktes mamma nästan den bräckligaste av de två — mamma med sin ständiga blekhet och sina myosotisblå ögon, i vilka det ständigt samm tårar. —

Nu spelade mamma och sjöng: egentligen var det inte bra för hennes hjärta, men ingen nändes förmena vare sig henne eller sig dessa högtidsstunder. Mamma sjöng. Brasan susade som en bokskog om sommaren, men genom suset pärlade tonerna likt fågeldrillar.

Nanna neg för mormor och kysste på hand, gick sedan på tå snett över salen och satte sig på en taburett. För så ungt folk var det förbjudet att breda sig i länstolar eller på sjäslonger.

Avlägset som i en dröm hördes herrarnas samspråk; det tomma pastorsrummet låg mällan salen och bokkammaren. Nanna undrade med oro, vad de egentligen kunde språka om. Slutligen tystnade de; det var, som om hela huset lyssnat till mammas musik och Nannas oroliga tankar.

Nu kommo herrarna till synes i dörren. Varsamt och tätt efter varandra, nästan i klunga, klevo de in i salen. Stumma och vördnadsfulla hälsade de gamla mormor, blevo sedan stående i en halvkrets med händerna på ryggen och blicken ömsom på den musicerande och på Nanna.

Det såg ut, som om de allesammans haft något att säga henne och blott för musikens skull uppskjutit det tills sedan. Pappa visade ett par alldeles nya ögon; det låg någonting kallt förundrat och iakttagande i dem, som om han tittat på en viltfrämmande och vuxen flicka.

Hon försökte uthärda blicken, men utan att hon kunde hjälpa det, började ögonlocken klippa och pupillerna irra. De skyggade, som om någon sökt genomborra dem med nålar. Ögonhålornas muskler slappnade. Det kändes,

som hela själen flutit isär och blivit brosk och gelé.

Nanna rodnade häftigt och måste titta ner; hon tyckte sig doppa huvudet i en skål hett vatten. Hon kände sig djupt, djupt olycklig — märkligt nog, inte endast för pappas, men mäst för den främmandes skull. Det var tydligt, att upptäckten var gjord eller rättnu måste komma.

Det ringde i hennes öron som efter en örfil. Hon hörde knappast musiken för detta envisa ringande. Hon började svälja som i illamående, och värkligen kände hon sig helt besynnerlig i hela kroppen. Bara hon inte rättnu föll ner av taburetten!

Ringandet fortfor; det lät som bjällror — vilket det kanske också var! Nu hörde hon det tydligare, och det var — det var värkligen slädbjällror, som närmade sig; pappa hade på tå smugit sig bort till ett av gårdsfönstren.

En bjällersläde, som svängt in i lindallén, pinglade nu uppför backen. Hästarna hade fått fart, så det bar i trav uppför.

Där gled släden mällan fönstren och den röda ladugaveln. En pälsmössa skymtade, någon vinkade med sin handske. Nu avbröt sig mamma mitt i en takt. Herrarna sorlade till; det kom julfrämmande!

Bror Josef, hurra, det var Josef från Kristianstad, hurra, nu först blev det jul, riktig jul!

Nanna hade sprungit upp och redan förgätit sitt illamående. Över Gustavs och Daniels ansikten hade flugit ett hastigt skimmer; pappas stränga uppsyn mildrades; mamma liksom spratt upp från pianostolen; och själva mormor, som hållit på att nicka in, vaknade till med ett av sina gustavianska smålöjen.

Josef, se, Josef, det var nu julen och bjällerklangen i person!

Som en vindstöt brusade det genom alla rummen ända ut i farstun. Alla måste ju ta emot och välkomna den käre Josef.

Det var ett tjatter, ett hojt och prat ute på trappstenarna, och värst av alla hojtade naturligtvis Josef själv. Han hade redan svingat sig ur racken, vars präktiga slädnät täckte de bägge fuxarna ända fram till bogträna; bogträna åter smyckades med höga bjällerbågar.

Volontären stod i pälsmössa och päls, älghudshandskar och blankstövlar och fäktade och nojsade mitt i den lilla skaran. Hans vackra, regelbundna ansikte strålade av sitt vanliga övermod, som blott var stojigare än vanligt. Om det nu var sprit eller någonting annat, han syntes spänd en tonart gällare.

Desto snabbare erövrade han; han hade ett utrop, ett nyp och en smekning åt var och en; på alla värkade han som en dosis livskraft, och han spratt av liv. Från det röda i hans örsnibbar eller på hans nyrakade kinder

och till knycken på hans nacke, svinget i hans arm och svängen på hans klack syntes han liv, liv.

Själve pappa, som haft så mycket bekymmer för sin äldste, var besegrad. Mamma föreföll föryngrad, där hon, skär som en ungmö, stod och beundrade sin vackre gosse. Nanna iakttog, att mustasjerna blivit längre och svartare se'n sist, och att han lagt sig till med ett pipskägg, som härmade kung Oscars.*

Gustav gav genast äldste bror stora famnen. Daniel nöjdes med ett handslag, medan i hans blick beundran stred med ett vemod, som ibland liknade fruktan. Inte ens faster Jeanette hade motstått frestelsen; »majorn» skymtade bred och nyter bakom de andra, men sökte rädda skenet med en min, som om Josef varit en ännu ohängd landsvägsrövare.

Josef pratade så käckt och skrattade så gott, hans ompälsade person var så vackert staffage mot bakgrunden: den blå snömarken, den gula himlen, de vitulliga lindarna och taken och de rykande hästarna, som då och då otåligt riste på sina bjällror, att ingen kom sig för med att gå in, förrän mamma började hacka tänder.

Då låddes kyrkoherden bli ond — han låddes det ofta, när han vart skamsen —, snurrade runt på klacken och föste med rynkade

* Oscar I.

bryn och ordlös barskhet hela tutten mot trappdörren. Men mamma hade med nöd hunnit över tröskeln, när ett frustande och gällt skratt från Josef lockade allesamman att vända på huvudena.

Nanna hade stundom i undran lagt märke till, att fårskinnspälsen över baksläden synts röra på sig, och skyllt på en vind, som inte blåste, ty vädret var frysstilla. Nu hade täckets rörelser blivit häftigare, det vältrade fram och åter, så att till sist halmen blottades och rättnu ett brett, blårött ansikte såg dagen.

— Tusan i det, frustade volontären, — hade jag inte så när glömt —

Josefs raka, militäriska gestalt vek sig för munterhet — en munterhet så häftig, att den föreföll tvungen. Det var kanske ett försök att få åskådarna med sig; ännu stodo de bara och gapade med ögon och munnar.

Man kände Josef, hade nästan väntat sig någonting dylikt — upptåget skulle varit oskyldigt, om bara inte kavlen funnits. Det låg en människa i racken, ett bylte av halm och kläder, bundet till händer och fötter och med en kavle i munnen. Vitorna blänkte glasiga som på en fångad braxen.

Josef höll sig i sidorna och skrattade.

— Tusan, hade jag inte glömt bagaget, frustade han.

Kyrkoherden, som stått tveksam, såg nu

kappsläden närma sig nere från stallet; den påminte honom om dagens hälgd och den förestående gudstjänsten. I det lilla ansiktet drog det samman till oväder, tvärrynkan vid näsroten djupnade, och de åldersbleka läpparna skälvde.

— Lös människan, galning, ropade han så häftigt, att volontären genast vände helt om. Uttrycket i sonens ansikte hann endast skifta en gång. Vackre Josef hade på en sekund blivit en annan — huvudet, som sköt ner i axlarna och pälsen, syntes mindre, flinet sammanrörde dragen i en suddig oreda, ögonen hade något plirande självfördjupat, och ena örat stack spetsigt upp mällan skinnmössan och -kragen.

— Lös — stackaren, upprepade gubben med en snabb, darrande handrörelse.

— Bevars, pappa, bevars, svarade Josef med ett retligt skratt, som liknade gnäggning; han reste litet på huvudet och vädjade till de andra, — det är ju bara Ekdahl, vet jag —

Kappsläden hade nu pinglat upp jäms med racken, och Mats kusk, som beskått en förvånad blick på den främmande släden, gav sig att syssla med sina hästar och låddes ingenting se.

Kyrkoherden var utom sig.

— Ma—ats, stönade han med ögonen på skaft i hålorna och rösten hes och kluven av

ansträngning, — lös —! Och se till, att inte gäskivarns hästar blir förkylda —!

Josef kastade högdraget med huvudet.

— Pappa misstar sig, ett sådant spann har ingen gäskivare i Skåne. Det är grosshandlare Müllers hästar i Kristianstad —

Mina kom just ut på trappan med middagsbud. Hon höll, när hon upptäckte äldste bror, liksom avvärjande handen framför sig. Men Josef, som fann avbrottet välkommet som en förevändning att slippa lyda order, stod i ett språng vid hennes sida, lyfte systern från trappstenarna, svängde henne in i förstugan och virvlade om med henne i matrummet, tills andan svek Mina även till nödrop.

Nu jublade åter ungdomen. Bror Josef var i alla fall rolig, och pappa lämnades ensam att utdela befallningar och snäsor på den kalla trappan.

Mina, som vacklat hän till en stol, satt flämtande och förskrämd, tilltufsad i håret och vimmelkantig under det. Men Josef, som raskt hunnit få av sig mössa och päls, lutade nu bockande och åtbördande över sin mor, som, insvept i sin silkessjal, leende såg upp till honom. Han liknade nästan en balkavaljer, och den lilla prästfrun rodnade som en flicka, medan han ideligen galant kysste hennes smala spelfingrar.

Marie-Louise, som han hälsat redan på

trappan, avväpnade med en blick ur sina klara, starka ögon alla försök att nypa henne i veka livet eller kyssa henne på kinderna. Hon mottog sin brors beundran, som överraskad följde henne, med samma värdighet, som om han varit en främmande herre.

Så bjöd han plötsligt sin mor armen och skred med fjädrande löjtnantssteg mot den öppna folkstudörrens sorl och glam. De andra hade fått försprång. Men Mina, som nu hämtat sig, fast läpparna darrade av närvositet, sköt sakta stolen ifrån sig och blev den sista i tåget.

Därute hade prästfar redan slagit sig ner till sin middag; han åt brådskande och utan att be om ursäkt, men hade återvunnit sitt goda lynne. Så snart han upptäckt, vem »bagaget» egentligen var, hade han gjort en ironisk välkomstbugning, snurrat om på klacken och marsjerat inomhus.

»Bagaget», som under ideligt bugande följt honom i hälarna, stod ännu obeslutsam innanför folkstudörren. Munterheten omkring honom var allmän och blev blott högljuddare, när Josef tog ledningen. Då och då fnissade »bagaget» själv.

Ekdahl syntes särdeles väl beskyddad mot vinterkylan. Utomkring ytterrocken och mössan hade man svept en tjock yllesjal, vari han så kröp in, att ansiktet halvt försvann och egent-

ligen endast en bred, läderfärgad mun och tre, fyra gula betar stucko fram.

— Kors, utbrast volontären med ett kort, försmädligt skratt, medan han, skenbart förbluffad, häjdade sig innanför tröskeln, — står Ekdahl där ännu?

Kyrkoherden vände sig om till hälvten och avbröt tuggningen för en minut.

— Är det ett sätt, förebrådde han, — att forsla en medmänniska, en före detta prästman —?

Han tystnade tvärt vid en blick på klädbyltet och svängde sig hastigt tillrätta över tallriken. Ekdahls oändligt dumma uppsyn var som alltid oemotståndlig. Alla i folkstugan skrattade eller fnittrade öppet eller förstulet; själva prästfrun log, så att tårarna runno, och husfadern hade all möda att harska sig till en smula värdighet. Lyckligtvis måste han just störta upp och i pälsen; det var hög tid att komma i väg till annexet.

Han omfamnade sin hustru; sedan vände han sig till Josef.

— Tag av honom — det där, mera tecknade än talade han, — och se till, att han — att stackaren får mat!

Därmed gjorde kyrkoherden sin soldatsväng och tågade genom matsalen mot förstugan. Hans hustru ledsagade honom halvvägs.

Nu höjde sig stämningen ytterligare. Josef

gjorde sig ingen brådska med Ekdahl; han hade andra godvänner att påhälsa. Först fick han ett stadigt grepp om Bolla, ur vars vidöppna gap en belåten jamning väste. Sedan han satt henne i sängbolstrarna, så de tjocka benen stretade upp ur kjortlarna, släppte han henne för att göra jakt på Malena. Men Malena sökte skydd bakom Ola huggedräng, som genom att bli sittande i sin stol envis bredde sig i hans väg.

Malena viade road och rädd, Bolla och Karna skreko av fröjd, ungherrarna gnuggade händerna och skrattade, Marie-Louise och Mina vände skrattlystna och förlägna bort ansiktena, medan Josef själv sökte tränga huggedrängen åt sidan.

Ola lät inte rubba sig, när han inte hade lust att låta rubba sig. Josef fick nöjas med att rubba det dukade långbordet, vars svarta doppgryta riste, så att flottet skvalpade.

Faster Jeanette, som just återkom från ett besök i spiskammaren, höjde sin varnande stämma, men Josefs iver tycktes endast växa. Det låg ingen ond vilja bakom Olas motstånd. Han kände bäst sina skäl att försvara Malena, men försvaret tog han godmodigt som en lek. Det var också en lek för den bredryggade bonddrängen att väga den smidige, men spenslige herrskapsmilitären. Olas envishet liknade en duktig gråstens, och Josefs liknade en stads-

herres på tjugofem vintrar, som saknar nödig hävstång.

Josefs skratt skar obehagligt gällt genom de andras. Blickarna, han sände drängen, blänkte som knivblad. Övergången till slag och svordomar tycktes inte vara långt borta.

— Josef!

Det var en tunn, behaglig röst — ett tonfall som en smekning; och volontären lystrade ögonblickligen. Ledigt och med en skälmaktig åtbörd av försakelse vände han sig från drängen till klädbyltet vid dörren.

— Fryser Ekdahl ännu?

Munterheten, som under tvekampen börjat låta dämpad och tvungen, skallade upp igen. Järnugnen brusade som en fors, och talg- och vaxljusen på det långa, omålade matbordet speglades i de immiga rutorna som gula töckensolar.

Ekdahl själv satte upp ett dumt och oförstående ansikte. Nanna, som nyfiket betraktat honom nästan hela tiden, misstänkte ibland, att dumheten var låtsad. Hon hade följt hans minspel under uppträdet och fann det slöa uttrycket strax efteråt mäst likna en förklädnad, som skulle passa samman med sjalen, långrocken och halmstråna, vilka alltjämt hängde och svängde i veck och rynkor. Hon misstänkte Ekdahl för en filur.

— Seså, Ekdahl — nej, behåll rocken och

mössan på — sitt ner! Nej, här vid ugnen, vet jag — här hos madam Bolla — Ekdahl, couche!

Ekdahl lät göra med sig allt vad herr volontären behagade. Han bockade till varje befallning och utförde den bokstavligt. Framför honom ställdes en tallrik, rågad med heta och drypande brödskivor och korvbitar. En gaffel sattes i hans ena hand, en sked i den andra.

Ekdahl frös inte längre, hade överhuvud aldrig frusit, därtill eldad alltför varm med herr volontärens konfonium. Och inomhus, i ytterrock, mössa och sjal, inklämd mällan den heta ugnen och den bastanta Bolla, frös han ännu mindre.

Ingen i det glada sällskapet tycktes heller ömka honom, denne sällsamme resenär, detta underliga bagage. Själva mamma log åt hans enfaldiga grimaser, log åt svettdropparna, som, glittrande i ljuset, trillade ner i tallriken, log åt sin vackre Josef och hans putslustiga upptåg.

Skålen för födelsebarnet, som än en gång dracks och i skummigt julöl, löste alla tungor och skrattmuskler. Tjänare och husbondfolk blandade sina röster i glammet, liksom deras skuggor flöto samman på väggar och i tak. Alla vågade snart ett nojs med galne Ekdahl, vars gula ansikte nu blivit rött och nästan svullet, och vars hornhinnor blänkte av hans inre förnöjelse.

Ekdahl syntes hysa en sann ärelystnad som driftkuku. Hans djurläten avbröto Daniel, som prisade fasters grynkorv, och Gustav, som berättade färska studentanekdoter. Ekdahls grimaser sögo till sig allas uppmärksamhet. Snart skonade honom häller ingen. Faster fyllde med humoristiskt allvar gång på gång tallriken åt honom, och Marie-Louise skötte ölkannan.

— Och nu, förordnade Josef, blinkande åt laget, — nu skall pastor Ekdahl berätta oss, huruledes han en julsöndag for från Kristianstad till Gulleröds prästgård i Skåne!

»Pastorn» svarade ej genast. Hela hans varelse tycktes upplöst i en häftig och ofrivillig fnissning. Han var sin egen driftkuku. Det var numer hans enda yrke, hans valuta för gästfriheten åt ett av prästgårdarnas gemensamma nådehjon.

V.

Kyrkoherden kom julaftonsmorgonen i ilmarsj intågande i gula salen. Han märkte knappt, att han avbröt en tvist, så uppfylld var han av nyheterna, han hade att meddela.

— Mamma, ropade han, ännu ute i blå rummet, — mamma, domkapitlet har äntligen svarat, och så var posten naturligtvis försenad. — Marie-Louise ställer om rummet. Människan kan vara här med postsläden när som hälst. Ja, så var det en nyhet till, men — det kan gärna vara så länge! Det skall bli en överraskning.

Kyrkoherden hade smak för överraskningar, och vid juletid riktigt frossade han i dem. Mina, vars tåliga drag han just dröjde vid, fäste sig mindre än de andra vid gubbens antydningar; hon kände pappa.

— Och du, sjåpagås, sade han med sin invanda barskhet, — får hjälpa med brasan! Men akta elden! — Apropå, var ha vi Josef, den galningen, och var är den tosingen Ekdahl? Bäst ha dem tjudrade, när pastorn kommer! Känner du något till honom, Daniel? Ska vara

nästan en pojke, men är han annars stadgad, Olander? Glömde jag säga namnet? Han heter Erik Olander.

Daniels svar blev ett otydligt mummel; varken han eller de andra visade någon meddelsamhet. Ansiktena buro idel främmande uttryck, syntes förskräckta eller upphetsade — eller också överdrev brasskenet, som målade med sin oroliga pänsel, ivern i minerna och glittret i blickarna.

— Vad — vad står egentligen på, undrade kyrkoherden, — ni se så echaufferade ut allesamman?

Den gamle följde förvånad riktningen av alla dessa sneglande pupiller. En köldring hade bildat sig kring Vilhelm, den främmande studenten. Det såg ut till, att man plötsligt upptäckt ett nytt ansikte hos julegästen.

Kyrkoherden förmådde i sin förbluffelse blott upprepa frågan.

— Vad står egentligen på?

Innan någon hann svara, hade gubben häftigt vänt sig åt sidan. En hornsignal smattrade någonstädes nerifrån allén. Men den gamles uppmärksamhet hade fångats av vad han upptäckt genom gårdsfönstret.

— Kors i herrans namn, har man sett på maken!

Utropet kunde gällt scenen innanför lika väl som den utanför fönstren, vilken emällertid

var sällsam nog. Hela sällskapet flyttade på klackarna; själva gamla mormor sträckte på sig i sitt hörn av sjäslongen, varifrån blott otydliga fönsterskuggor nådde hennes blick.

Än en gång smattrade hornet. Kyrkoherden hoppade till.

— Bevare mig, förfasades han, — och just nu kommer posten. Ola måtte väl vara tillreds, om pastorn är med! Vilhelm, Gustav, spring och säg till — och försök i en fart få dem skilda åt!

Gustav skyndade på dörren, och Vilhelm följde sakta efter. Mina och Marie-Louise voro redan borta.

— Så den stackaren låter hantera sig, ömkade pappa.

— En tosing, den Ekdahl, instämde mamma, som gärna såg skulden på andra axlar än Josefs.

— Ekdahl har alltid varit ett kreatur, förklarade kyrkoherden med en sidoblick på den främmande studenten, — söp och var för rästen närapå socialist, så han måste avsättas från ämbetet.

— Klatsj, klatsj, skrattade gubben med ett försök att höja stämningen, — nog får den hästen löpa!

Men Vilhelm, till vilken den gamle vände sig, hade snarare mulnat än klarnat. Det tycktes, som om varken uppträdet eller kommentarerna behagade honom.

— Där kommer Ola, den drulen, redan, jämrade prästfar, — och har fått pastorn och hans saker med sig. Att inte Gustav kunde hunnit fram! En sådan skandal, en sådan skandal! Vad skall adjunkten tänka? Vem svarar för, att han inte skvallrar för kapitlet? Vi bli en visa i stiftet, en visa i stiftet —!

Kyrkoherden såg sig bekymrad omkring; han hade egentligen endast två, högst tre åhörare, alla kvinnliga; den manlige visade sig nästan ohövligt ouppmärksam. Och där kom värkligen den nye adjunkten, en lång, smärt ung man, vars ansikte doldes av kappkragen.

Det första hans ögon mötte, när han skred upp på gården, var Ekdahl, som barhuvad, men med grimma i mun och piska på rygg, galopperade gårdsplanen runt, kringsnärtad och tillhojtad av körsvännen, kyrkoherdens äldste son. De bägge yngre syntes inte till; de tycktes blivit villrådiga på vägen.

— En sådan skandal, upprepade kyrkoherden, men svängde hastigt helt om för att bli herre över skrattmusklerna, innan han skulle hinna ut till adjunkten. Mamma följde tyst i hans hälar.

Mormor, Vilhelm och Nanna stannade kvar.

— Snälla kandidaten, hördes genom prasslet av brasan änkeprostinnans torra gumröst.

Vilhelm, som tankspridd stått och stirrat in i den röda tegelgaveln mittöver, vände sig genast om. En böjning på det fina gamla huvudet kallade honom till sjäslongen. Gumman vinkade honom helt nära, lade handen på hans arm och halvviskade småleende:

— Snälla kandidaten, disputera aldrig i religion med denna generationen! Till sådant har man visst nutilldags inte edukation tillräckligt.

Hon hostade fram ett slugt litet skratt och fortsatte, medan hon av och till lätt klappade honom på armen:

— På min tid, snälla kandidaten, på min tid var det à la mode att heta en esprit fort. Då var allt à la mode française, ni förstår. Nu är det tvärtom; man är bigott à l'anglaise, alldeles som man är allting annat i den barbariska engelska stilen. On ne se raille plus, on se fâche tout rouge de toute bagatelle de dogme — voilà la mode anglaise! Snälla kandidaten, ni förstår kanske inte franska?

— Jag förstår mycket väl, fru prostinna, svarade Vilhelm med det vackraste småleende, Nanna ännu sett på hans fula ansikte. — Men det var inte häller min mening att komma in på religionen.

— Alla vägar, log den gamla, — föra nu för tiden till kyrkan, kunde man säga. Och alla resonemang sluta som teologi. Apropå,

den där Almqvist — som man skandaliserade sig över nyss — var det inte en giftmördare?

— Det, det, stammade studenten och såg högst olycklig ut, — det blev aldrig bevisat. Men att han var en kättare, det —

— En esprit fort, jag förstår, sade änkeprostinnan vänligt och böjde ett par gånger på sin tunna lilla hals, — jag förstår! Snälla kandidaten, för att duga till esprit fort måste man värkligen vara — ett starkt huvud, ni förstår. Och nutiden tar allting så seriöst, så »en sansculotte». Det kommer av edukationen, kanhända också av extraktionen, förmodar jag. Poeterna på min tid voro värkliga grandseigneurer eller tillhörde åtminstone hovcirkeln, ni förstår. En av de bättre hette Oxenstierna och var greve och riksråd. På den tiden kunde man skriva med grace och galanteri. Ah, epigrammer, oden, pièces fugitives —! Vad sägs om en sådan strof?

Hon släppte hans arm och halvslöt blicken, medan den tandlösa munnen läspade fram:

»Omkring den vackra Celamé
vad dyrbar gördel ser jag sluten?
Är han av Psykes händer knuten
till bindel åt dess älskare?
Är han det skärp, som Iris målar,
när från sin höjd för jordens syn
hon bryter middagssolens strålar
mot imman av den ljusblå skyn?»

Gumman smilade belåtet. De halvsläckta ögonen vidgades; hon såg nästan ut att ha väntat en applåd.

— Fru prostinna, sade Vilhelm med ett tvunget leende, som för den gamla obarmhärtigt röjde både hans edukation och hans extraktion, — varje tid söker sin sanning —

— Och har sin fetisj, replikerade den gamla. Studenten böjde sig med tafatt allvar över handen, prostinnan räckte honom.

— Snälla kandidaten, sade hon en smula uppifrån, i det hon drog undan handen, — vill ni inte i stället göra mig den tjänsten att räcka mig er arm? Jag längtar till min alkov. Ni har alldeles tröttat ut mig, ni pedantiska dispytmakare där! — —

Sanning! Alltid samma stränga, underliga ord! Det ringde Nanna i öronen, ännu sedan Vilhelm gått upp till sig och hon själv kommit ut på trappan för att titta på, när Ola satte upp kärvarna. Det tycktes genljuda i sparvkvittret och färga solskenet. Det tycktes hota överallt likt skuggan av ett ansikte, som ej rådde med ens en oskyldig liten nödlögn.

En man som Vilhelm hade hon ännu aldrig sett. I går hade han lagt sig ut för Ekdahl, när bror Josef brusade upp. Ekdahl hade blivit oredig av drickandet och börjat prata historier om grosshandlare Müller, som han kallade procentare, och om hans dotter, som

han kallade »villigheten». När han fått en tår för mycket — och varför måste Josef slå upp så mycket vin på lilljulafton? — var Ekdahl en helt annan Ekdahl, än den hon dittills sett.

Det var Vilhelm, som räddade honom från stryk, och Vilhelm, som fick krängt av honom ytterrocken.

Och i dag, när mamma deklamerade sin älsklingsskald, Malmström, och bröderna disputerade emot och en höll på rabulisten Strandberg, en annan på Böttiger och Josef — innan han försvann — röstade på Braun, erkände Vilhelm — men de tvingade honom också till det —, att hans störste hette Almqvist! Almqvist, den där förfärlige, som skulle vara ännu förfärligare än Voltaire!

Vilhelm både skrämde Nanna och drog henne till sig på djupet av hennes håg. Hon fruktade honom, men så, som hon fruktade en stämma i sitt innersta. Han plågade och lockade henne, ungefär som söndagarna gjort det för några veckor sedan. Varje blick och varje ord av honom betydde så mycket. Till och med hans skämt syntes hans allvar. Han tycktes ur stånd att ljuga, att neka till det som var sant —.

Nannas ögon blevo heta och skygga. Hon sprang hastigt nerför trappan och sneddade gården till köksingången. Fötterna gledo och smögo, fast just nu ingen gav akt på henne:

den nye pastorns ankomst hade gett alla fullt upp att skaffa.

Loftsstegen knarrade; rappa fötter togo den i få, långa, ängsliga språng. Ivriga fjät tassade i halmen. Flitiga händer vände i pappersbuntarna. En lykta tändes. Kinder blossade, ögon lyste.

Nej — hon fick inte tag i den försvunna boken. Hon rörde upp dammet över alla de gamla luntorna, men både Voltaire och Platon voro sin kos. En hel del annat visst också, högen föreföll ansenligt lägre.

Någon hade snokat rätt på gömstället, fört bort böckerna, lagt tjuvgodset utom räckhåll, just då hon allvarligt beslutat sig för att återställa det!

Nanna kom genast att tänka på Bolla; ingen utom Bolla hade ju sett henne däruppe. Flickan kände gråten i strupen; det kändes, som om hon plötsligt förlorat någonting vida dyrbarare än både boken och till och med pappas förtroende. Hur — hur skulle hon hädanefter kunna se Vilhelm i ansiktet? — — Men hitupp, hitupp skulle hon aldrig mera våga sig!

Hon kom snavande och glattande nerför stegen. Redan nere, såg hon sig skyggt tillbaka efter tomten, — som hon ju visste inte fanns. Men det tycktes henne, som om hon just nu måste upptäcka ett elakt gammalt ansikte,

som tittade ner ur vindsluckan, medan någon hånande ropade någonting efter henne. Det var julafton — undervärksdagen — då inte ens Voltaire skyddade för skrock.

Julafton — Nanna kunde genom den halvöppna köksförstun se gården full av sparvar, som höllo till i de nyuppsatta havrenekarna eller under gräl och jubel flögo av och an i kapp med skuggorna på snön. Men sparvarna och alltsammans, gården och julaftonen, skymdes av en dimma eller av ett omätligt avstånd. Från förstutröskeln späjade ett par fjortonåriga, brännande ögon med en plågad och främmande blick. Så blev förstugan tom.

I köket stod Bolla i samspråk med Karna. Nanna bligade som en levande fråga, men hjälphustrun låddes ingenting förstå. Inte häller ville Karna nånsin gå in, fast Nanna tveksam rickade på låsvredet, som om hon väntade.

Nu hördes faster Jeanette i folkstugan, och Nanna tvekade mällan att smyga samma väg tillbaka eller förbi fastern bege sig till gula salen; tvekan tyngde som en trötthet i vristerna.

— Karna, kallade en röst från folkstugan, och Nanna blev ensam med sin medbrottsling.

— Bolla, stammade hon utan att våga se henne fullt i ansiktet, — vet Bolla, vart bo— boken tagit vägen?

— Boken? Ih, hocken bok menar hon, gräbba?

Det blev så tyst i köket, att Nanna i ren skrämsel tittade upp och mötte Bollas spotska grimas.

— Tror kanske tösen, att jag har tatt hennesas latinböger, må tro?

Bolla blottade tandköttet i sitt tysta flatgrin och slog ifrån sig med bägge händerna.

— Volontärens böger, ack, vad skulle jag med sådana? Nä, gu fri mig!

Hon skubbade sig på sina träskor närmre brygghusdörren. Blicken, som kisade uppifrån, fasthöll liten Nanna vid hennes plats, samtidigt den upplyste henne om hennes vanmakt.

— Bolla, stannade flickan, röd av förtvivlan och förbittring, — jag talar om alltsammans!

Och högre, nästan med en helt liten flickas okynnesröst, upprepade hon:

— Jag talar om alltsammans, jag talar om alltsammans!

Bolla tassade som en furie fram emot henne, lyfte sin grova näve med alla de svarta naglarna och väste:

— Passa sig för vad hon gör, unge! Får körkeharren så mycket som ett nys om, vad hon tar sig till på loftet om kvällarna —

Bolla smög hastigt på dörren — just lagom

att undvika faster, som kastade en nyfiken blick ut i köket.

— Vad gör Nanna härute alldeles ensam, undrade majoren och fixerade henne misstänksamt. — Talade Nanna för sig själv?

— Ja, svarade flickan dröjande och tittade upp under lugg. Hon kände det, som om hon lastade all Bollas elakhet på sitt eget samvete.

— Vänta —, faster fattade henne i axeln, just då hon tänkte glida förbi, — har Nanna sett till en tjugofyraskilling, som låg här i fönsterkarmen för en minut se'n?

Golvet vacklade under flickan, men i förtvivlan samlade hon sig, såg faster stinnt i ögonen och skakade på huvudet.

— Nej, jag kommer ute från gården, halvskrek hon, — jag har inte varit i folkstugan på hela dagen.

Ljudlöst slank hon genom folkstugan — på matsalströskeln grep något efter henne som en andehand: så ryste det utefter ryggraden.

Det var inte ens säkert, att Bolla tagit bort böckerna. Vad skulle hon egentligen haft för gagn av dem? Också faster Jeanette hade sina vägar, där man minst anade henne. Och hon hade tittat så underligt på Nanna den sista tiden.

Var detta värkligen julafton?

I matsalen kivade Mina och Marie-Louise om den nye pastorn, medan Mina klädde gra-

narna och Marie-Louise dukade kaffebordet. (Middagen blev det ju i dag ingen reda med: var och en fick tömma sin risgrynstallrik i folkstugan.)

— Han har något så äkta prästerligt i sin fysionomi, påstod Mina, — riktigt värdigt och prästerligt, snopp, snopp, så ung han är.

— Prästerligt, fnyste Marie-Louise och skramlade med sina skedar, — jämföra den pojkvaskern med en präst!

— Är man allaredan på tapeten, undrade en spydig stämma. Den var lika ljus som bror Gustavs och skalv av skratt.

Nanna ville sjunka genom golvet, så blygdes hon på systrarnas vägnar. Mäst på Marie-Louises, ty den ljuslagde och långskrangliga pastorn såg värkligen bra ungdomlig ut med sina röda kinder, blåa ögon och sin ljusa tupé.

Men när Marie-Louise satte upp en blick som en förolämpad ängel och frågade pastorn, om man inte fick lov att tala om sina kusiner på julafton, då måste Nanna le — ett leende, som inte var muntert, bara skadeglatt. Det var något inom henne, som gladdes att höra Marie-Louise narras. Det fanns ju helt enkelt inga kusiner.

VI.

Nanna kände sig lycklig och beklämd, befriad och bunden — vid sidan om sig vid bordet hade hon Vilhelm. Han hade återvunnit sitt goda lynne, skämtade på sitt hjärtliga, gladlynt allvarliga sätt och såg till, att det aldrig fattades henne bullar, rån eller mandelkransar.

Så ofta han tittade åt henne, sänkte hon hakan och rodnade; så ovärdig tyckte hon sig att sitta, där hon satt. Men så stark var hennes tillit och vördnad, att varje vänlighet från honom höjde henne i hennes egen aktning och hon nästan försonade sig med sig själv.

Hon vågade till och med tyst kritisera pastor Olander, som satt mitt emot och försökte uppfånga Vilhelms lustigheter som bollar för att lekset kasta dem tillbaka till skämtaren. Hon fann, att pastorn, i sin strävan att förefalla prästerlig, i stället värkade viktig. Han drog ut på vissa stavelser, sökte få sin mjuka tenor att strävna och blandade in en myckenhet latin i sitt tal. Annars hade han ljust, knoll-

rigt hår, goda, blåa ögon och nästan lika hög panna som bror Daniel.

Nanna fann det löjligt, att hon, varje gång pastorn talade, hörde ett högröstat bräkande svara ute från fårhuset. Men det blev mer än löjligt — det lät ibland, som om räven huserat bland fåren.

Flickan spratt till vid att över fasters huvud upptäcka Bollas breda kinder. De lättskrämda skogsögonen rundade sig i oro, när hjälphustrun fumlade med högtidsförklädet och tycktes avvakta, att all uppmärksamhet skulle samla sig kring hennes person.

Nanna hörde i början ej, vad hon talade om, hörde endast så mycket tydligare bräkandet från gården.

— Om utifall att, härmade bror Josef och fick bröderna med sig i sin munterhet. Ingen av dem hade egentligen någon svaghet för Bolla.

Men nu hörde fler än Nanna larmet ute från fårhuset.

— Håller di på att bryta sig in, frågade kyrkoherden otåligt.

Volontären reste sig till hälvten.

— Jag skall på stunden hämta mina pistoler —

Men mamma tecknade åt sonen, ivrigt och förskräckt. Nu yttrade sig faster Jeanette. Det var som signaltrumpeten, som befaller ordning.

— Två saker kan man göra, sade hon och strök samman några smulor på duken, — antingen släppa Karo på byket eller också hysa dem, där man kan ha uppsikt med dem —

— På logen, föreslog mamma välmenande.

— Ja, och sätta eld i halmen och göra oss husvilla, protesterade pappa, men ångrade strax sin häftighet och smekte blidkande sin hustrus fina hand. Pastor Olander uppfångade belåtet hans förälskade blick och jämförde intrasserad modern med döttrarna.

— Nå, blir det Karo, sporde faster och gjorde sig i ordning att stiga upp.

Kyrkoherden trummade på bordsskivan och rynkade sina blonda bryn. Man såg, att eldsskräcken kämpade med hans goda hjärta.

— Hur många är — är — hm — de där stråtrövarna?

— Ack, svarade Bolla och slog ifrån sig, — det är väl en hel snes — ja, en åtta stycken är di säkert, sju eller åtta, utom di tre små, som konorna har i linda.

— Herregud, är det barn med, är det barn, ömkade prästfrun och lade bevekande sin hand på sin makes.

— Na, avgjorde denne i kommandoton, — det är Vår Frälsares födelsedag i dag. Frälsaren själv nöjdes med ett stall, men — nej, då hyser jag dem hällre i folkstun —

— Folkstuan, skrek Bolla förfärad, ty hon och hela hennes hus firade julaftonen därute.

— Folkstugan, upprepade faster harmset. — Är lille prästen — klok, höll hon på att tillägga, men ändrade sig av hänsyn till köksskvallret, — är kyrkoherden på det klara med, hur många han då egentligen samlar i huset i kväll?

— Åtminstone ett par tusen, inberäknat ohyran, försäkrade Josef.

— Sakramenskat alloh di håller med fåren, knotade kyrkoherden och reste sig till hälvten själv, — gå och få in dem, någon — jag menar hedningarna — och någon annan tar reda på fårhuset —!

Volontärens ansikte påminte i sin orörlighet om sfinxens vid Seinen. Han sände under lugg en sneglande blick laget runt.

— Det tycker jag, Ekdahl borde göra, inföll han påfallande allvarsam.

Kyrkoherden spetsade öron och satte blicken i sonen.

— Ekdahl, var håller den självspillingen hus? Seså, är det något nytt upptåg, din speleman? Ja, se militärer förbli då pojkar, så länge de leva.

— Var är den stackars Ekdahl, sporde mamma, som även hon greps av aningar.

— Det hörs nog på fåren, fnös Gustav. Han tordes inte skratta högt; han märkte ovädret hänga i luften.

— Och så vågar du, Josef, tog pappa i med sin bistraste stämma och ett ögonkast åt den nye pastorn, — så vågar du hantera en före detta, låt vara, avsigkommen gammal prästman?

— Herregud, svarade Josef och liknade med sin tjusarmin en ungdomlig medalj-Napoleon*, — jag tycker Ekdahl borde vara belåten att någon gång se en hjord omkring sig.

Pappa vände bort huvudet. Men i nästa nu övergick hans återhållna löje i ett lågmält skratt, i vilket bordssällskapet — ja, själva mormor — instämde. Kyrkoherden hade alltid överhövan beundrat sin äldste; Josef var hans stora förhoppning; men av sin beundran hade han hittills mäst skördat bekymmer och skälmstycken.

Galne Ekdahl inhämtades i triumf och visade sig vara ingen annan än själva julbocken. Utklädningen väckte allmänt jubel. Nanna glömde allting annat och ropade hurra.

Från huvud till fot — blott med en öppning för ögon och näsa — var julbocken insvept i skinn, getskinn, vilket förklarade fårens förskräckelse. Och kring den avigvända pälsen dinglade runt midja och hals läckert lackade julpaket. Vilhelm skrattade som ett barn åt vispen, som hängde och svingade över ryggkorset, och i den halvöppna folkstudörren

* Napoleon III.

koxade inte bara Bolla och Malena, men också ett par småväxta, svartögda, gulhyade tattarkvinnor.

De senare höllo på att fördela nyfikenheten, men Mina, som höll fast vid ritualen, hade redan tänt granarna och vinkade beställsamt åt korgbärerskorna i dörrgläntan. Nanna, en sekund frestad av sagofolket därute, insöp med runda näsborrar den ljuvliga lackdoften.

Vilken stund på året gick väl upp emot julklappsstunden? Stunden efter det betraktelsen var läst, bönen sagd och salmen sjungen? Stunden, då doften av smält vax blandade sig med lukten av brända granbarr till en rökelse, som invigde högtidernas högtid? Stunden, då pappa med många ceremonier bryggde punsjbålen efter ett recept, om vars ingredienser han låddes mycket hemlighetsfull? Medan faster Jeanette satte fram skålar av vinteräpplen, studenthavre, brända mandlar och sköra pepparnötter, innan den riktiga maten fått överfylla magen? Stunden, då rysningar av förväntan behagligt febrade i närverna och alla ögon, till och med de gamlas, fingo ett uttryck, som om nästa minut skulle uppfylla deras käraste önskan?

Vem skildrar stunden? Vem, som upplevat den, finner ej varje skildring matt?

Pappa förstod med värklig grymhet förlänga denna väntan. Hans märkliga senfär-

dighet med bålen förargade alla, som kände hans vanliga rastlöshet. Han plågade därmed alla lika, ty givarnas spänning var ej stort ringare än mottagarnas.

Kyrkoherden utbredde sig, medan han med silversleven öste upp i glasen, över det fördärvliga bruket att julaftonen lägga långhalm på golvet, en sed, som han själv aldrig hyllat.

— Min olycklige ämbetsbroder, kyrkoherde Palm i Hägersta, berättade han med en fryntlig nick åt den nye pastorn, — blev ruinerad, för det han sålunda frestade försynen. Hade en liten slarva till dotter, som, bevars, skulle hjälpa till med att tända granen. Vad händer? Ett ljus faller i golvet, halmen fattar eld, och om några minuter stod alltsammans: rummet, huset, gården i ljusan låga. Inte en pinal försäkrad, förstås. Är inte sådant uppenbar synd mot Vår Herre? Sedan kan man gå och jämra sig hela sitt återstående liv och slåss med självförvållad fattigdom som stackars Palmen. Sakramenskat oskick! Minns, som det var i går, hur han kommer till mig mitt i natten, hela familjen halvnaken i lånta pälsar och sjalar, och ber om tak över huvudet! Julnatten till på köpet! Tänk er, barn, i själva julnatten!

Prästfar var så borta i sina minnen, att han inte längre anade otåligheten omkring sig. »Palmens historia» hade Nanna hört så ofta

upprepad, att hon kunde den utantill. Hon satt bara och väntade på tillämpningen.

— Det säger jag dig, Springfält, låddes han brusa upp, medan han skämtsamt lyfte punsj-sleven som ett vapen, — det säger jag dig, bortbyting, hände något sådant hos mig, så att du tuttade på —

Hotet och åtbörden kände hon också till, men i kväll skänkte hon dem en helt annan betydelse än någonsin förr. Nu liknade det allvar. Pappas röst lät så förfärlig, att flickan måste kasta en skygg blick mot folkstugan, där Bollas röst förnams över sigenarnas dova mummel.

— Det säger jag dig, röt kyrkoherden och svängde sleven, så ett stänk varm punsj träffade faster i ansiktet, — jag gjorde dig arvlös —

— Jag jagade dig ur mitt hus, förbättrade han, men erinrande sig den nya motsägelsen, tillfogade han ytterligare, överröstande majorens protester:

— Jag sloge dig sönder och samman, din slyna!

Kyrkoherden hade så levat sig in i den förfärliga möjligheten, att den redan tog sig ut som halv värklighet. Hans ställning bredvid det fästliga punsjbordet var skräckinjagande för friskare samveten än Nannas. Och den blick, som ljungade ur de blida, grå ögonen, antydde ett hat, så fruktansvärt, att han varit ur stånd

att hysa det, om han stått inför den fullbordade gärningen.

Nanna kände sig starkt uppskakad. Hon fick blåa ringar kring ögonen och samma förebud till illamående som en gång dagen förut. Av en dunkel instinkt slöt hon sig som skyddssökande intill Vilhelm — hennes förskrämdhet var så tydlig, att pappa föll ur rollen och brast i skratt.

— Låt oss då kasta en blick på hednavärlden, sade kyrkoherden gladlynt, — och sedan —

Men en hel kör av gensägelser höjde sig. Otåligheten lät inte avspisa sig längre. Kyrkoherden överröstades.

Men vem gitter simma i floden av andras julklappar? Vem beskriver, vad alla i kväll unnat och skänkt varandra? Vem pappas gåva till mamma eller Nannas små påhitt åt bröderna? Vem skildrar det lysande guldtrycket på pastor Olanders poesiböcker, mamsell Minas blossande hänryckning eller mamsell Marie-Louises nådiga överraskning? Vem Nannas fröjd över bror Josefs guldfemma, vilken föräldrarna ville lagt till den övriga skatten i sparbössan, men som äldste bror med en bestämd gest stoppade i lillsysters kjortelsäck?

Men i glansen från Josefs paket fördunklades allting annat. Måhända hade fårens högljuddhet endast varit uttryck för deras be-

undran; och i salen beundrade snart både ögon och munnar. Ekdahl, som, sedan han fått av sig pälsen, satt i allsköns välmåga och titulerades pastor, smågnäggade efter varje kostbarhet, som om han plockat upp den på resan till Gulleröd. Och kyrkoherdens leende var sötsurt, när han undrade, var militären nu för tiden fick pängar ifrån. På hans tid ägde den aldrig några.

Vackrast av allt var en tunn och lång guldkedja att vira om halsen, ty den liknade rinnande solsken och tände en ny, ännu vackrare låga vid sidan om grenljusen. Josef höll ett litet tal, innan han egenhändigt lade den om mammas hals — det blev en mängd varv, så lång var den.

Prästfrun rodnade som en flicka, när hennes äldste stod böjd över henne. Lyckans tårar hängde i ögonfransarna. Vad kan vara ljuvare för en mor än veta sig älskad av sina kära och se de kära älskande omkring sig? Det stod också en gloria denna hälgafton kring lilla svaga mamma — så många kraftiga ättlingars mor.

I varje ögonkast barnen sände henne, såg hon, att de dyrkade sin mor. I kväll hyste de yngre en avund, som liknade svartsjuka, till äldste bror, som ensam haft något reputerligt att komma med.

— Ni bägge ha skänkt era studentmössor, tröstade kyrkoherden och lyfte sitt punsjglas.

— Och jag, utropade Josef med teatraliskt patos, men ett slags vildhet i ögonen, — jag vill en gång presentera mig med en generalshatt.

Så överdrivet det Bragelöftet klingade, fanns det ingen, som ej tilltrodde Josef vad som hälst.

Så full av upptåg och dessemällan ruvande inbunden han dessa dagar varit, hoppades alla någonting stort av honom. Han syntes laddad med en kraft, som för tillfället splittrades på ovärdiga småsaker. Men det krävdes blott, att den kraften samlades, så skulle han erövra vilket mål han än satte sig.

Hittills hade han fladdrat mällan de mäst olika mål och yrken; hade som länsmansbiträde aspirerat på både kronofogdeuniform och ministertaburett, som skogselev drömt sig i hovjägmästaregala och hade vid tjugufem års ålder ej hunnit längre än till officersvolontär i Kristianstad.

Men alla bekymmer, han vållat — det trodde alla fullt och fast — hade berott på denna överströmmande kraft. Själva resultatlösheten hade varit ett den kraftmedvetnes kungliga slöseri. Skulderna, som betäckts med pappas växlar, hade åsamkats på nöjen, som blott anstodo en galenpanna till officer. På en enda spelnatt hade strukit ett halvt års

kyrkoherdelön. Att pappa alltid hade klabb med affärer, berodde till största delen på volontären. På en enda vecka hade han förlovat sig och slagit upp med tre Kristianstadsflickor, och jämt hade han någon att hänga sig i hälarna.

Han var så vacker, Josef, där han rörde sig i sin välsydda, civila dräkt, inskuren som en geting i midjan, kragen i långa, uppstående, glänsande snibbar, halsduken bländande vit, västen i ett modärnt, blommigt mönster över det höga bröstet, benkläderna åtsittande som trikåer och stramade av stropparna under skorna, samt håret i tupé. Systrarna funno det helt naturligt, att han vann de skönas beundran, och bröderna, som för hans skull ofta fått vara styvbarn, böjde sig omedvetet för äldste brors företräden.

Pappa fann, att Josef påminte om general Cavaignac, vars porträtt stått utställt i en bokhandel i Ystad. Mamma fann ingen annan jämförelse än med salig kungen*. Med sitt utseende borde han kunna göra vad parti han önskade, och de gamla hoppades också i hemlighet, att en förståndig hustru snart skulle bringa honom nödig stadga.

Men ännu kom sig ingen för med en antydan. Denna hälgen var det något ovanligt med Josef. Hans upptåg voro handgripligare,

* Oscar I.

och hans oro var större än annars. Själve pappa inskränkte sig försiktigt till defensiven, och de andra funno det klokast hålla sig i periferien kring medelpunkten Josef.

— Det må jag då säga, erkände faster Jeanette, som, sedan hon beundrat den vackra, tunna silkessjal, som var hennes egen julklapp, satt och vägde guldkedjan i handen, — vackrare smycke såg jag sällan. Lång som en garnering, och så får den rum i gropen i ens hand!

Alla beundrade och måste beundra. Njutningen var just att känna, hur liten och på samma gång tung guldbollen blev, att rulla och rassla med den, så det klingade som trolsk och spröd musik, att veckla ut ormen i hela dess längd, så att man måste resa sig, för att den inte skulle släpa på golvet, och sedan lägga den om sin hals och prova, hur många varv det blev på så många olika halsar.

Alla måste beundra — Malena och Bolla och själva pappa. Det blev mycket skratt, när gubben försökte få den om halsen och tappade alltsammans innanför västen. Den kedjan var nästan tillräckligt att lysa upp hela julkvällen med.

Den kedjan liknade en liten sol: den kunde både lysa och draga moln.

Men det kom senare — när den ångande drycken upplöst fasters sirliga högtidsordning. Faster fick ärenden till köket och måste dela på

uppsikten. Mamma var för mild för att inge respekt, och gamla mormor nickade redan. Hon ämnade ej invänta julmåltiden.

Josef hade fått en skymt av en av sigenerskorna — ett gult ansikte och en svart blick: dem måste han se på närmre håll. I folkstugan blev ett sorl, som överröstade pastorns gälla tenor, där han i matsalen samspråkade med mamsell Mina. Bollas stämma jamade och gol; dessemällan hördes sigenarnas sträva strupljud och sigenerskornas hesa och läspande röster. Därutifrån höjde sig ett kutter, ett skratt och skriande, så pratet i salen tynade och pappa måste dit ut ett slag och hälsa på sina främmande gäster.

En god stund stannade han i samtal med hövdingen, som visade sig vara en berest och språkkunnig man, vars hår och skägg blott kunde haft en kristligare ans — menade kyrkoherden. Lägerlukten blev dock prästfars militärnäsa för stark. Han kom tillbaka med smått rynkade bryn och skakande på huvudet.

Han hade sett efter, att ingenting fattades i välfägnaden: till och med punsj hade han låtit bära dit ut. Och Bolla berättade flinande, att fruntimren rökte pipa.

Alla förundrade sig över dessa underliga, långväga halvvildar, men pappa, som började skaffa sig en florshuva, föredrog en dikt om vandringsfolket av Béranger. Det var en eldig

och munter dikt, och den fick ackompanjemang av en guitarr från folkstugan. Kastanjetter smällde. Någon dansade därute.

Studenterna hade blivit nyfikna. Punsjen hade stigit dem åt huvudet; till och med Vilhelm var röd i ansiktet. De avvaktade knappt slutet på dikten för att smyga sig bort till dörrgläntan, och Nanna och Marie-Louise följde dem fnittrande.

Gustav retades med Nanna genom att sätta armarna i sidorna — men genom fönstren i armvecken fängslades hon av synen lika mycket som bröderna.

Det var ett underligt spel av skuggor i den halvljusa folkstugan. En underlig tavla av vilda och mörka ansikten, en underlig lukt, en underlig stämning. Men underligast var den lilla hednakvinnans dans.

Det var ingen dans som ibland kristna människor. Därtill hade hon först och främst för litet på sig. Ingen kunde strax säga, hur mycket eller hur litet — så hjälpte ljus och skugga att kläda och avkläda. Men när barm och armar stundom blänkte fram, eller när även en flik av magen blottades, gick det en skälvning genom åskådarna. Nanna undrade, att den lilla kvinnan varken frös eller blygdes.

I handen höll danserskan en liten trumma, vilken rasslade som en pänningtallrik, och medan hon skakade den över sitt huvud, neg

hon och sträckte på sig och buktade på överkroppen med de bara, bruna brösten, som en orm eller ål.

Hon varken valsade eller polkade; fötterna gingo ej i hastig takt; de rörde sig stundom knappt synbart — när de rörde sig, gledo de utmed tiljorna, som om de lurade eller svävade — som om hon velat smyga sig över eller undan en fiende.

Därtill kom musiken.

Han, som spelade, var en svartskäggig och svarthårig liten man, vars ögonvitor liknade knivblad. Själv påminte han om Rinaldo Rinaldini, om vilken Nanna läst en bok med just detta ansikte på titelbladet.

Melodien var ej att bli klok på. Där var ett surr i guitarren som av en bisvärm eller av en vind i skogen. Men där fanns en melodi, fast den irrade och flög och gömde sig och försvann. Den gjorde en inte glad eller rörd till tårar, som mammas musik i gula salen. Den plågade och gjorde orolig, ty man fick aldrig fatt den riktigt — även melodien tycktes ständigt på flykt eller jakt.

Nu ökades takten. Melodien och dansen fingo hast. Dansrörelserna blevo häftigare. Kvinnan slängde bakut med överkroppen, som tänkte hon bryta ryggen i fallet. Hon vaggade på höfterna, som hon suttit i en repgunga. Hon var smidig som en snok, snabb som en

svala. Hon och musiken blevo till ett, till en synbar, hörbar oro — till en sträng, som dallrade i ens eget huvud, ens eget hjärta; den lilla kvinnan liksom lockade en med i sin takt, i sina toner.

Nanna hade smugit fram mällan bröderna. När hon kastade blicken bakom sig, kunde hon titta upp i deras ansikten. Aldrig förr hade hon sett dem sådana, upphettade, stelögda, fasthållna av den galna hednakvinnan. Gustav och Vilhelm — till och med Daniel...

Pappa och de andra anade visst ingenting. Han hade upprepade gånger kallat på dem inifrån salen.

Nu kom faster i köksdörren.

Hon kom lagom att se sigenerskans oanständiga dans, ty att detta var oanständigt, förstod Nanna av instinkt. Så uppförde sig varken Karna eller Malena. Ja, Bolla, som förut flinat och gapat, vände sig bort och blängde argt på sin man, den lille skräddaren, som hela kvällen suttit orörlig vid ugnen och hutat åt barnen.

Faster flåsade till, ögonen stodo spända och kulrunda, mustasjerna reste sig, men hon förmådde ej få ett ord fram — så överraskad syntes hon.

Då slutade dansen. Sigenerskan kastade sig raklång — det såg åtminstone ut, som om hon velat kasta sig raklång på golvet. Nu föll hon i stället i famnen på Josef, som tagit ett

språng, så att han kom bakom henne... Josef hade fått för mycket punsj. Nu gav han sig till att kyssa den bruna varelsen.

Detta blev för mycket för faster Jeanette.

Det blev också de andra för mycket. Marie-Louise försvann, Daniel vände sig bort. Rinaldo reste sig från bänken, och de mörkhyllta främlingarna började snörvla någonting på sin rotvälska. Folkstugan var full av sorl och rörelse. Men sigenerskan låg stilla i Josefs armar och lät kyssa sig... på munnen, på brösten, på armarna... Nanna förstod ej, varför, men det kändes, som om kyssarna träffat henne själv. Det kändes så angenämt, liksom domnande...

Det var en skandal utan like. På själva julafton, i själva prästgården, av prästens egen son! Faster fäktade med armarna utan att få ljud.

Jo nu, efter en lång, hes flåsning, nu kom det klang i trumpetrösten.

— Jag ville bara fråga, skrek hon, så det skallade långt in i salen, — jag ville bara fråga, vart mammas guldkedja tagit vägen?

Själva Josef lystrade och släppte hednakvinnan.

— Guldkedjan, frågade han, — ja, vem har guldkedjan?

Det blev ett ropande:

— Jag lämnade den till — och jag lämnade den till —

Och sedan en tystnad, varunder oroliga och skamsna blickar frågade och svarade.

Alla kände sig lika skyldiga, alla hade haft kedjan i hand, ingen visste längre, var den befann sig.

Faster liknade en rannsakningsdomare. Hon stod över tröskeln mällan folkstugan och matsalen och sågs och hördes från bägge rummen.

I salen visste man ännu nätt och jämt, vad det var fråga om. Men därute samlades misstankarna om sigenarbandet. Josef, vars hetta bytt föremål, grep danserskan i skuldrorna och slungade henne handlöst mot flocken av stamfränder.

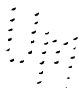
— Tjuvkona, ropade han, — hade jag så visst fått låta pistolerna tala —!

Han var gråblek, där han stod, en smula böjd, och en darrning, bakslaget efter ruset, skakade honom — Josef tog allting så häftigt denna julen. Den lille hövdingen hade förstått beskyllningen och insett faran — han såg ut att frukta det värsta, där han ivrigt steg fram mot tröskeln.

— Jak och mine folker —

— Håll mun, röt Josef och gjorde en hotande åtbörd.

Men hövdingen tog blott ett steg närmare



faster, kom liksom att stå under hennes beskydd — majoren vädrade misstänksamt.

— Jak och mine folker, sade Rinaldo på sitt sträva, brutna mål, — är inge tjyver, vi icke hava sett kedja, icke hava kedja i vår egendom, ingen hava sett kedja — aldrik, o nej, i Jesu Kristi namn —

Faster fnös av förakt och kastade stränga blickar omkring sig, utan att direkt synas bry sig om främlingen.

— Är här ej nog hädat i kväll? Aldrig i min tid såg jag maken till julafton. Ej nog, att man skall tåla den babyloniska skökan härinne med all hennes — stank och vederstygglighet — nu skall man också frukta, att hon fått förbund med hustjuvar —

Kyrkoherden hade skrämts upp av hennes ord, men utan att rätt förstå. I matsalen hade underhållningen pågått glad och julelik, ända tills man började ropa efter kedjan. Men var det alltså ytterligare någonting annat? Vad försiggick ute i folkstugan? Prästfar kom, morskt trippande, bort till dörren. På allas ansikten lästes ettdera häpnad och förskräckelse eller skuldmedvetande.

Nanna, som hittills beundrat sin skäggige Rinaldo, sänkte huvudet mot bröstet. Hon förmådde ej uthärda fasters blick, som stadigt var riktad mot henne.

— Jag tror, stammade flickan utan att se

upp, — att jag lämnade den till Bolla — eller att Bolla tog den ifrån mig —

Bolla rörde inte en muskel i sitt grova ansikte.

— Passa sig, för vad hon säger, sade hon saktmodigt, — en ska inte skylla folk för mer, än en kan ta i sig igen. Och andra har också ögon, ska jag säga lilla mamsellen —

Det klack till i Nanna. Hon förstod dubbelmeningen och tittade sig förvirrad omkring. Men i intet av de nyfikna ansiktena omkring henne fanns det hjälp.

Nanna blossade och svalde.

— Jag — jag är inte alldeles säker, medgav hon försagt och kände sig växa nerför under Vilhelms förvånade sidoblick.

— Har Nanna den kanske själv, sporde faster och betraktade henne med den min, flickan blivit så van vid under de sista veckorna.

Nanna såg upp med en fullständigt slö uppsyn. Illamåendet tycktes komma tillbaka. Det satt någonting tjockt i svalget, en tröghet förlamade hela kroppen, tungan och hjärnan tego båda. Allt var ett virrvarr för henne.

Man började gå i dörrarna. Karna strök tätt förbi med ett fång tallrikar på armen; flickan kände fläkten av kjolen, eller kanske var det draget från köket. Först nu märkte hon, att det luktade illa i folkstugan.

— Kom in, sade faster dovt, och Nanna

lydde utan att veta, vart hon gick, eller vad som förehades omkring henne.

— Så julafton det är, hörde hon faster säga med en skälvning i rösten, medan alla andra tego, — så har jag någonting att fråga Nanna om — som inte kan uppskjutas. Så som julaftonen blivit hälgad i folkstugan, kan det också göra detsamma —

Faster fnös; man kunde höra, hur hon riste i hela kroppen.

Ingen annan sade ett ord eller hävde en suck. I hela världen talade endast faster Jeanette.

— Det är onödigt, att tjänarna höra på — stäng dörren, Marie-Louise! Jo, nu vill jag — nu vilja pappa och mamma ha sanningsenligt svar på tre frågor! I vems hand såg Nanna guldkedjan, när Nanna sist såg den? Svara nu!

Nanna stod som ett livlöst ting. Mekanismen hade stannat. Ej ett ord kom över tandgården.

— Vem har tagit bort tjugofyraskillingen, som jag egenhändigt lagt ifrån mig i folkstufönstret i morse?

Nanna gjorde en ansträngning för att svara, men proppen i halsen häjdade varje stavelse, som ville arbeta sig fram.

— Nanna kan alltså inte eller vill inte svara! Vore jag pappa, toge jag till riset,

lille präst! Åh prat, joller — gärna på en babylonisk julafton — åh, att jag skulle få uppleva detta! Svara, unge, eller gör jag det själv.

Nannas öron fylldes av ett bedövande smatter. Men det var med nöd hon fattade täxten, orden.

— Vill slynan inte svara! Nå, kan Nanna säga mig, vem, som stjäl ljus i spiskammaren — eller vem, som tagit bort en grekisk bok från pappas bokhyllor?

Nu såg Nanna upp. Såg upp som en drunknande, ty det susade i hennes öron. Hon såg allt med plötslig och ovan tydlighet: det långa matbordet, nyss avröjt, klätt med en vacker vit drällsduk i konstfulla mönster; de vita tallrikarna med blåa landskap i mitten, brödkorgarna, silvergafflarna, saltkaren, senapsskålarna.

Nanna såg folkstudörren, såg på låshandtaget, att någon därute gläntade och lyssnade. Hon såg den släckta lilla granen med dess brokiga pappersskrud och små, halvskrumpna matäpplen under ljusen på grenarna. Hon såg ansiktena omkring sig: Josefs bistra, obevekliga, nu liknade han sannerligen en general; pappas tveksamma, överraskade, med de blonda, rynkade brynen; mammas bleka, tårögda — Nanna skulle velat brista i gråt, om hon kunnat för det där i svalget —; Gustavs

medlidsamma, Daniels stränga, Vilhelms — Vilhelm såg på henne, som man ser på hund eller katt. Vilhelm trodde, Vilhelm tvivlade, Vilhelm — borta vid ugnen stod galne Ekdahl och fnissade.

Nu hörde hon pappa säga i sin barska kommandoton:

— Seså, låt oss nu inte fördärva aptiten för Springfälts skull! Efter hälgen få vi väl tala med —

Nu såg eller hörde Nanna ingenting mer. Alltsammans slocknade, och hon kände sig falla, tills — tills hon ej häller kände någonting mer.

VII.

Nanna drömde, att hon i sällskap med Candide — som ej var någon annan än Vilhelm — red ut i världen på hästar, som förvandlade sig till kvastkäppar.

Ritten bar upp i luften. Snöiga marker flögo fram nerunder dem, spetsiga kyrkspiror stucko efter dem. På ett kyrktak satt en man och läste i Platon, och så var det också Vilhelm, medan gestalten vid hennes sida blev till Bolla, med vilken hon var sammanbunden medelst en guldkedja.

Bolla liknade en häxa, vilket hon också var — Nanna förvånade sig över, att hon inte vetat det hela tiden. Bolla grep Nanna i håret och frågade: Märket, har du märket? Håret förlängdes onaturligt, innan det bröts av, varvid Nanna såg marken djupt under sig, svindlade och föll. I detsamma vaknade hon.

Hon låg i sin säng, men kände sig mör och tung i kroppen, som om hon värkligen fallit. Lemmarna tycktes ha lossnat från varandra, och det stack och kliade i huden.

Det var mörkt ute på gården, tyst i huset, tyst så när som på ett otydligt tassande av mjuka skor. I dörrspringan till Minas rum lyste det. Hon förstod, att systern måste vara uppe.

Mina hade alltså inte lagt sig än — hon hörde inte till de morgontidiga. Hon gick uppe och hade tänt, utan att pappa visste av det eller låddes om det. Pappa, som annars var så ängslig och sparsam om lyset.

»Snopp, snopp», snörpte det, medan det halta trampet ideligen tassade. Mina gick och stökade med sina brev och levde i gamla minnen; lyfte och synade varenda papperslapp, hon ägde kvar från förlovningstiden med Eugène, kantorns son, som for till Amerika och blev borta. Nanna hade ofta hört Mina berätta om honom, men hade själv intet minne — hon var för liten på den tiden.

Men nu grep henne hennes egen smärta, hennes eget smärtsamma minne. Minnet av h a n s ansikte, Vilhelms ansikte. Tårarna droppade heta utför kinderna och vätte kudden, som redan förut kändes fuktig — kanske sedan i går kväll.

Det ena efter det andra mindes hon: inte ens mamma hade kommit in och sagt god natt. Ingen frågade efter henne. Pappa kallade henne med rätta för bortbytingen. Pappa — vad var det, som skulle ske efter hälgen?

Inte visste hon så säkert, att Bolla behållit kedjan. Det var bara en instinkt, kanske en orättvis beskyllning. Kanske Nanna tappat den, kanske någon därinne redan funnit den på golvet.

Hade Bolla skvallrat, eller hade faster själv tagit reda på hennes vindsläsning? Hur mycket visste faster? Alltsammans kanske — fasters ögon sågo ju rakt igenom en.

Vad visste de nu alla, vad trodde de? Vad trodde — trodde Vilhelm?

Hans öppna, vassa blick — hur skulle hon hädanefter kunna möta hans blick? Var skulle hon gömma sig?

Nanna borrade huvudet i kudden i en lång, kvävande snyftning, reste sig sedan plötsligt i bädden, vilket gick lättare, än hon föreställt sig.

Hon kom att titta ut. Gården låg i mörker, blått mörker eller blått ljus — blå av snö, som liksom speglade en osynlig himmelsljusning. Snart skulle det kanske dagas. Snart skulle det bli tid att fara till Toftarp i ottesången.

Tänkte man lämna Nanna hemma eller tvinga henne fara med? Men Vilhelm — se Vilhelm i ansiktet? Nej, nej — det kunde hon inte, kunde hon — aldrig mera!

Hällre — hällre stiga upp i förväg och gömma sig undan, tills de hade rest. Gömma sig till exämpel på vinden? Nej, hu då!

Men i bädden fanns ingen ro och ingen

trevnad — örngått och lakan kändes fuktiga och klibbiga av tårar. Och det var kanske hög tid att komma upp, om man ville vara tidigare än de andra.

Rysande av köld och ångest gled hon ur den höga bädden. Det gick ovanligt fort att komma i kläderna. Annars brukade hon sitta en kvart på sängkanten med strumporna i handen. Och annars brukade hon först av allt tvätta sig.

I dag var det för kallt; hon huttrade mällan vart plagg. Och så sömnlös hon varit, så ovaken kände hon sig. Ögonen ville inte riktigt upp, snön på gården var det enda hon såg genom kammarens skumrask.

Nu gällde det bara bli varm, varm, varm. Åh, hon blev visst aldrig varm i dag!

Hon drog på sig dubbla ylleunderkjolar, men frös alltjämt. Ovanpå klänningen drog hon en tjock ylletröja. Och ändå hade rummet fått en brasa i går eftermiddag.

Till sist smög hon ut i förstun och hämtade in pälsen och skinnmössan och bottforerna. De kunde behövas rättnu, om hon tänkte gömma sig undan.

Det smällde i en dörr, någon tycktes röra sig uppe på gästrummen. Det var kanske bäst att ge sig av med detsamma. Hastigt trädde hon sig i pälsärmarna. Men hur skulle hon komma någon vart osedd?

Gick hon genom salen, kunde hon ettdera stöta på pappa eller pigorna — om de längre lågo i folkstugan? Men förstudörrens bommar, det visste hon, voro för tunga för hennes armar.

Gick hon genom bokkammaren, skulle pastorn höra henne: han hade sitt rum nästintill. Och hur kunde hon för rästen våga sig genom bokkammaren? Men det gällde slippa ut i blå rummet, där det fanns en mindre och lättöppnad dörr, som ledde till trädgården.

Till blå rummet kunde man komma även genom Minas kammare. Och Mina var så upptagen med sitt, att man kanske kunde smyga sig igenom och förbi, utan att hon märkte någonting.

Nanna öppnade försiktigt; låset hann inte ens gnissla. Hon gläntade på dörren och kikade in.

Mina syntes värkligen upptagen. Hon stod i sin peignoir framför sin gula, bukiga byrå. Håret låg i en fläta neråt ryggen, vilket tog sig underligt flickungt ut, tyckte Nanna, mot den vissna hyn.

En av lådorna var utdragen och byråskivan alldeles fullastad med brevbuntar, pappaskar, skrin och nipper. Och ägarinnan stod djupt lutad över lådan och letade efter mera.

Mina var blind och döv i sin iver. Det flimrande ljuset i kopparstaken tycktes inte förslå, så närsynt hade hon blivit. »Snopp, snopp»,

sade det, »snopp, snopp». Då och då, i ivern, ömsade hon fot, märkte ej, att hon haltade, — stod och haltade, hela tiden på samma fläck.

Nanna rörde sig inte ur dörrgläntan. Ett svagt drag kom den känsliga ljuslågan att vaja. Systern anade ingenting om hennes närvaro; hon fortsatte att leta och vända i pappershögarna.

I sin iver flyttade hon samma bunt väl tio gånger upp ur lådan och ner igen. Men fladdret i ljuslågan störde henne. Utan att se upp eller söka efter orsaken grep hon ut med handen, ämnade väl flytta ljuset närmare — just som Nanna råkade hosta till.

Mina, som trott sig allena, spratt till i förskräckelse. Den utsträckta handen gjorde en svepande rörelse och slog till staken, som föll omkull mot gardinen. I nästa nu slingrade en eldorm längs trådarna mot taket.

Nanna hade förfärad tagit ett steg baklänges, så att hon doldes av dörren. Själv såg hon ej längre Mina, men märkte, att rummet fylldes med rök, vars skyar belystes av eldskenet.

Då tappade Nanna sista rästen av besinning. Hon anade och överdrev sin egen andel i olyckan. Hon mindes pappas eldsvådeskräck och hans förfärliga hotelse i går. Hon kände det, som om tak och väggar störtat samman över henne, och som om pappa och Josef och

faster och Vilhelm och alla de andra jagat henne husvill ut i världen.

Röken satt i näsborrarna, gnistor fladdrade framför ögonen, öronen susade — men i stället att falla omkull som i går kväll, slog hon med en skräll igen dörren, flög genom sitt rum mot förstugan, hörde Minas kantiga röst ropa på hjälp, kom ut på tegelgolvet, försökte sig fåfängt på de tunga låsarna, störtade ånyo in i rummet, ryckte upp fönsterhasparna, klättrade i skinnkappa och bottforer upp i karmen och hasade utför muren, medan rappningen drösslade ner på snön.

Av ordningsinstinkt sköt hon igen fönstret, utifrån tycktes det åter tillstängt.

Men nu gav Karo varningsskall, så det ekade i gårdens alla vrår. Nanna satte i språng, bottforerna plöjde genom snön... skaren krasade, och ett yr av fint, vitt dugg sprutade upp ur det blåa omkring henne.

Redan rusade hon utför backen, förbi längor och häckar, genom den gamla allén, så välkänd, men så ny i julnattens blåa mörker.

Hon sprang... Hon ökade farten, hon hade fullt med ekon i öronen, och i nästa minut kunde hon få se den syn, hon fruktade... Fladdret av lågorna på snön, rägnet av gnistorna, som speglades i snökornen, röken, som räckte sina långa armar från den brinnande prästgårdens halmtak.

VIII.

Pastor Olanders kammare låg mällan gula salen, bokkammaren och blå rummet. Från blå rummet till mamsell Minas rum ledde en dörr, som under hennes nattvandringar oftast stod på glänt.

Pastorn hade hittills varken lagt märke till vandringarna eller grannskapet. Han var nykommen och ung och hans sömn sund och djup. Ovanpå fisken, gröten och klenäten drömde han häller inga hjältedrömmar.

Då skar ett kantigt, liksom sprucket nödrop genom julnatten. Så tungsövd pastorn var, spratt han upp och stirrade omkring sig. Ett fränt os nådde näsborrarna. Han reste sig till hälvten. Så ropade det igen — som han tyckte, tätt intill, kanske i nästa rum.

Hade ej oset varit, skulle han gett sig till tåls. Det finns många olika sätt att sova och uttrycka sina känslor under sömnen. Någon i närheten plågades kanske av en blodig dröm.

Men brandoset väckte honom fullständigt

— han mindes farbrors förskräckelse i går för all vårdslöshet med eld.

Pastorn var icke trögtänkt. I en blink stod han i tofflorna, flyttade kommoden åt sidan, ryckte upp tapetdörren, som ledde till blå rummet — lyckligtvis låg haken på inåt hans egen kammare — och tittade ut i det stora tomma rummet.

Men därborta, till vänster, stod en dörr på gläntt — och det var därifrån röken kom. Pastorn kände ej längre någon tvekan. Han störtade snett genom blå rummet och burdus in till den halvgamla mamsellen.

Från hans sida var det ingen tid till pryderi, och Mamsell Mina hade för ögonblicket ej plats för flera tankar än elden och pappa kyrkoherden.

Nu begynte en vild krigsdans i bara skjortan; mamsellen hann ej ens täppa till ögonen för de stundom oundvikligt blottade manliga behagen. Pastorn flög, så den korta skjortan flaxade — flög, som om han haft vingar, över den gula byrån, från vars skiva brevbuntarna spriddes över golvet, — därifrån till fönsterborden och från borden till byrån. Han hade senor och vighet som en cirkusartist, höll sig upprätt och på fötter, när de rankiga småborden vacklade, och undvek att snava, när han tog språnget till den blanka, glatta skivan. Han slet och slog omkring sig, flåsade och

hoppade, ryckte och rev — mamsell Mina stod, som om hon beskådat en signor Trampolini, med mun och ögon lika vidöppna.

Ett kras och en duns — där låg gardinstången i golvet. Ett behjärtat tramp, tramp med bara fötter — där gnistrade trasorna av trådgardinen. Medan en kolsvart brandkil, vilken ännu smått glödde i kanterna, prydde papperet längs takbjälken.

Faran var överstånden, och i det nu mörka rummet mer anades än varsnades tillbudets följder. Pastorn hade svett skjortärmarna och kände en smula sveda i fingrar och tår, det var allt. Och pappersbuntar och askflarn lågo strödda över tiljorna i behaglig blandning, medan luften var tjock av brandrök och singlande flagor.

Mamsell Minas första åtgärd blev dock varken att tända ljus eller att släppa ut röken. Hon försvann med ett, tyckte pastorn, i djupa mörkret. Någon hördes gå på loftet ovanför, men härinne hade allt blivit tyst.

Pastor Olander, som, ännu bländad, ej fullt litade på sina ögon, vågade, orörlig på sin plats, en lågmäld fråga, hur det stod till. Han började frukta, att mamsellen råkat ut för en svimning eller ett kvävningsanfall.

Då hörde han, ur någon vrå i mörkret, en viskning eller hällre väsning, full av ängslan och iver:

— Gå sin väg, pastorn, gå, gå, gå sin väg, snopp, snopp, — människa, hör han inte, gå sin väg!

Pastor Olander kom ej genast att tänka på sin lätta påklädnad. Han fylldes för tillfället av helt andra tankar. Hans ungdomliga självkänsla hade sannerligen väntat sig helt andra ord — till tack för hans bragd, och i häpnaden kom han sig ej för med att lyda.

Mina, som krupit samman bakom sin orörda bädd — hon visste själv knappt varför, fullt påklädd som hon ju för sin del var — höll på att förgås i sin otålighet. Hon hade hört steg i matsalen, och de par sekunderna pastorn stått obeslutsam, blevo för hennes fantasi till många minuter.

Nu vågade hon ej längre förnya maningen, knappt ens snörpa — var hon rädd för att se, så var hon ändå ängsligare för att höras, och när som hälst kunde —. Bevare mig, snopp, snopp, nu knackade någon hårt på dörren åt matsalen!

Pastorn spratt till. Hans närmaste instinkt var brådstörtad flykt. I sin tvekande ställning liknade han en överraskad inbrottstjuv.

Knackningen upprepades. Nu talade en ungdomligt manlig stämma — vilkens av studenterna, förmådde Olander ej uppfatta.

— Öppna! Här tränger ut rök i matsalen,

och någon ropade på hjälp nyss. Var det hos dig, Mina? Öppna!

Olander höll andan och avvaktade, vad mamsellen skulle svara. Men hon förblev tyst.

Han ångrade, att han ej genast skyndat tillbaka till sitt rum. Dörren till blå rummet hade han för att undvika drag slagit igen före släckningen.

Nu vågade han ej öppna den: låset måste dock gnissla. Han tordes varken röra sig eller viska någonting till henne. Det gamla huset var oerhört lytt. Han inbillade sig stundom kunna höra den tredje personens andedräkt tvärs genom dörren.

Han förstod också, varför gamla mamsellen teg. Det var ej blott för hans skull och i hans närvaro. Hon var ängslig för upptäckten av olyckans hela vidd. Och när han mindes farbror i går aftse, fattade han hennes ängslan.

Det gjorde honom ont om henne. Det ohärdade studenthjärtat veknade bakom den unga prästvärdigheten. Något måste här göras — sägas!

Än en gång — tredje gången — knackade det, nu snarlikt en bultning, så dörren skakade.

— Snopp, snopp, kom det helt tyst från mamsellen, men det var hennes enda svarsyttring.

Härnäst kunde dörren braka in, och nu var det för sent att bege sig på återtåg.

Olander hostade till, dels av röken, dels som värkan av sin dumdristiga idé. Men han tvekade inte längre.

— Svara, Mina, svara, kom det utifrån: rösten hördes nästan som inne i rummet; i ivern slog den över i falsetten.

— Svara, eller spränger jag dörren!

Då svarade den unge pastorn, och i hans stämma skalv det av svårbehärskat pojkokynne.

— Ja, ursäkta mig, kandidaten, det var bara jag — jag, som råkade stjälpa ett ljus — så att några brev brändes upp. Det var ingenting farligt, men så här om natten — överdriver man lätt. Jag borde inte ropat.

Det blev en kort tystnad, varunder tre personer samtidigt drogo andan.

— Vem — vem är det, kom det sedan med djup förvåning utifrån.

— Det är jag — pastor Olander, svarade den unge prästen, skakande av munterhet.

— Pastor Olander, hm, svarade det, — jaså, är det pastorn? Är detta pastorns rum? Jag trodde det låg åt gårdssidan, Marie-Louise sa' —.

— Jag skall genast öppna fönstren, avbröt Olander förbryllad över de osannolikheter, i vilka han invecklat sig. Studenterna tycktes gudilov ännu inte hunnit bli fullt hemvana.

Och ivrig att slippa vidare förhör, skyndade

den unge prästmannen till ett fönster, med vars haspar han tillställde alldeles onödigt mycket väsen.

— God natt då, pastorn, dröjde inkvisitorn på det, — men det var då underligt — underligt, att —! Det är för rästen snart tid att stiga upp till ottan.

Olander drog en lättnadssuck vid att höra stegen avlägsna sig. I rummet vågade han ej stanna en sekund längre. Han iddes ej invänta ett ord eller en viskning från gömstället, även om mamsellen värkligen haft något att säga honom.

I en blink slank han ut i blå rummet. Tapetdörren knäppte, haspen lades på, kommoden sköts för. Han var åter i säkerhet — för tillfället. Den, som nu haft tid och ro att krypa till kojs, somna in från alltsammans!

Pastorn tände vaxstapeln och såg på sin rova. Nej, det var gott och väl väckdags. Rättnu kunde Malena komma och knacka på dörren — Malena gick nog rätt.

Det hade redan börjat bli liv ute på gården. Röster språkade, en häst leddes förbi fönstren. Brunnssvingeln gnydde, och kättingen rasslade, när spannen skvalpande lyftes över brunnskaret.

Samtidigt hördes tunga, hackiga steg i loftstiljorna. Pastorn trodde sig urskilja skratt och enstaka ord, blandade med gäspningar. Studenterna höllo på att morna sig. Kanske

pratade de som bäst om honom och hans nödrop — skämtade med hans ovanligt ljusa röst. Den hade han fått höra av redan i skolan.

Medan pastor Olander tvättade och klädde sig, kom han att grubbla över, vilken väg han egentligen måste taga för att komma till förstugan och matsalen. Genom blå rummet slapp man förstås ner i trädgården, men det blev ju alltid en omväg, utom det att nöjet att kliva i obanad snö syntes ganska måttligt. Det fanns alltså ingen annan väg än genom bokkammaren och lilla Nannas rum.

Stackars liten hade haft en ledsam julafton, blivit sjuk, förd hungrig till sängs. Nu sov hon säkerligen gott efter allt utståndet — pastorn lovade sig att gå tyst genom hennes rum. Vart i alla fall den där guldkedjan kunde tagit vägen?

Barnasorger, tänkte pastor Olander och smålog vist emot handspegeln, medan han prövade hakstubben — såsom han benämnde ett par tre tätt avklippta fjun på det gosselena skinnet.

Leendet förändrades. Han till och med rodnade.

— Besynnerligt, tänkte han, — hur hastigt vi glömma, hur tätt intill barndomen vi dövna till för barnakänslorna!

Och den tysta julmorgonen gav honom en bild, som han beslöt att en gång använda

i en predikan — såvida han kunde lämpa den samman med någon täxt.

— I ungdomen, filosoferade han, — äro vi som starka, nybyggda hus, i vilka varje rum är åtskilt från de andra, varje våning från den andra. I det ena höras ej det andras tankar, och en dörr avklipper minnet. — Men när vi åldras, blir det lytt i oss som i gamla hus. Vi växa samman med alla våra kamrar i det närmaste och fjärmaste förflutna. Allt förnimma och förstå vi, som om vi just nu upplevde det. Röster höras, som blivit oss långt avlägsna. Bud och järtecken knäppa och mumla. Ty vår tillvaros väggar ha vuxit samman och samtidigt försvagats av ålder: de släppa igenom minsta ljud och äro fulla av förstörelsens och det nya livets makter. — Till vilka Herren give, att vi lyssna, medan tid är!

Tillfreds även med bönesucken, överraskades pastorn angenämt av Malenas frukostbud. För att spara yngsta dottern från att bli störd ännu en gång och onödigt, beslöt han genast följa med stupigan.

— Lillmamsellen sover väl sött ännu, frågade han vänligt och lade huvudet prästerligt på sned.

— Nää då, svarade Malena sävligt, — Springfält är redan oppe och ställer till tosafora nåenstans. Men hon kommer väl fram till otteskjussen, var hon elles kan hållas.

I matsalen sutto kyrkoherden och de tre studenterna. Faster Jeanette och Marie-Louise sades ännu ha bestyr med sin klädsel. Att dessa två försenade sig, hände endast en gång om året och fick sålunda tålas, mente kyrkoherden.

Därmed slog han brännvin i de ynkligt små glasen. En del slog han utanför, ty pråsarna lyste illa, och söndagsbrillorna speglade.

Pastorn kände genast på smaken, att hälvten var vatten — punsjbålen på julaftonen var nog prästgårdens värsta utsvävning: starkvaror tycktes där inte mycket i bruk. Han förstod det av gubbens sätt att grina illa och tåras, sedan han halvtömt den stackars snapsen.

Gubben befann sig för rästen vid retligt lynne.

— Faster Jeanette, upplyste han förtroligt, medan han stack en bit spickesill på gaffeln, — ägnar sig egentligen åt mamma. Stackaren har sovit illa, tål ej vid nattvak och grubblade för rästen över sin kedja — inbillar sig, att vi varit för stränga mot Nanna —

— För stränga mot Nanna, återtog den gamle och slängde med gaffeln, — för stränga mot en slyna, som inte vet, vad hon håller i händerna! Nej, om jag haft en skötesynd, så är det för stor klemighet. Det har en viss person haft gott — eller ont — av. Nå, han ligger väl och drar sig vid det här laget?

— Josef följer inte med i ottan, bekräftade

Daniel utan att tveka om antydningens adräss. Daniel var tystlåten och tankspridd och kastade förstulet späjande blickar på pastor Olander.

— Sakramenskade kedja, fortfor gubben, malande över sina tankar, — eländig flitterflärd och krimskrams och stadbostass — till frestelse för obefästade sinnen och — apropå, har någon av er andra fått en blund i ögonen i natt?

— Tackar, svarade pastorn skyndsamt, — jag har sovit gott hela —

Nu satte han en brödbit i vrångstrupen och måste bultas i ryggen av den föga vänskaplige Vilhelm. Även Vilhelm var denna morgon dyster och inbunden.

— Mamma och jag, muttrade kyrkoherden utan att ägna sin adjunkt någon uppmärksamhet, — ha inte fått ro för allt tisslet och tasslet i folkstun. Och stackars Karna och Malena, som fått sova i köket — ja, Ola lär ha fått flytta upp till dem från drängkammaren för deras spökrädslas skull —!

— Nu ha sigenarna i alla fall gett sig av, hörde jag, meddelade Gustav, som dittills halvsovit, och klippte alltjämt sömnigt med ögonen.

— Nå, Gud vare lov, suckade kyrkoherden, — då ha de väl tagit trätofröet med sig —

— Var inte för säker på det, pappa, inföll Daniel allvarligt. Han såg inte upp från duken, när han sade det.

— Prat, sakramenskat prat, tog prästfar till vägs, — jag vill inte veta av obevisade misstankar. Det är sjåpagåsen med sin evinnerliga aversion mot stackars Bolla! Vad rår människan för, att hon är fattig — och kan uträtta någonting, när andra bara löpa som femte hjul under vagnen? Och mannen är en riktigt skicklig skräddarmäster — sydde om min gamla kaftanett i fjor, väl så bra som sprätthökarna i Ystad. Vad angår Nanna, skall jag ta henne i sträng upptuktelse — så snart vi ha tredje dag jul! Se'n må kedjan för mig ryka åt häcklefjäll —

Den lille gubben reste sig som en fjäder och torkade sig om munnen med stor häftighet. Pastorn misstog sig kanske inte, när han tyckte sig höra ett »sjutton hakar», som torkades bort på halva vägen. Samtidigt syntes den gamle ångra sitt opassande julottelynne.

— Har inte mamsell Mina rört på sig än, Malena, frågade han, då pigan kom in med nytt kaffe. Han lät redan blidare; kaffe var hans favoritdryck.

— Mamsellen har låst in sig, svarade Malena, och pastorn sänkte blicken skyggt för Daniel.

— Låst in sig, brusade gubben åter upp, — vad menar sjåpagås med det?

— Hon — hon sa, att hon mådde illa, stammade Malena, förskräckt över husbondens

bistra min, — och — och — och såsom att hon inte följde med till Toftarp.

— Inte följde med, inte gitte opp på kyrkoårets största högtidsdag, grälade kyrkoherden, — då har mamsellen varit uppe och stökat i natt igen. Bränner ljus, så att — och så tror hon, jag inte vet om det! Apropå, jag trodde då hedningarna tänt eld på prästgården i natt — känns det inte ännu som brandrök? Malena har förstås luftat härinne, men hur är det i folkstugan? Hm, jag måste ut och se?

— I folkstuan, började Malena och riste på huvudet.

— Luktar det någonting annat, ifyllde Gustav och skrattade själv ensam.

— Då var det hos sjåpagåsen, ropade kyrkoherden och vände sig hastigt mot den andra dörren.

— Var det inte pastorn, som —, undrade Daniel, i hopp att avvända vreden från sin syster.

Pastor Olander befann sig i den fälla, han grävt åt sig. Inte häller han hade hjärta att låta en annan byta plats med honom själv.

— Jooo, medgav han och rodnade som en gymnasist, — det vill säga, farbror får ha överseende för denna gången — det var några papper, som — som uppbrändes —

Pastorn sökte rädda sig ur nödlögnen genom att ge den en tvetydig form.

Hans äldre ämbetsbroder borrade blicken i honom och såg onådig ut.

— Såå, bror har inte trampat ut barnskorna så pass, att bror kan bränna sina kärleksbrev på ljusan dag —?

Olander rodnade djupare än någonsin åt denna oväntade beskyllning.

— Det var inte — hm — det var —

Olander förstummades. Kyrkoherden hade upphört att mönstra honom. Mittemot sig fann han i stället Vilhelms kallt prövande blick. Pastorn fann klokast att tiga och lida.

Kaffet dracks under betryckt tystnad, vari skallret av bjällrorna tydligt hördes in, när hästarna, väntande, riste på kransarna.

— I Guds namn, suckade kyrkoherden, varpå han med kommandoröst tillade:

— Säg ifrån till fruntimren, Malena, att täcksläden väntar. Vi andra få dela småkälkarna emällan oss.

Påpälsning och uppsittning togo sin rundliga tid. Pastor Olander uppfattade det som ett tydligt tecken till onåd, att han måste nöjas med en plats i släden nummer två, medan Vilhelm anmodades till släden nummer ett. Kyrkoherden själv satte sig vid Vilhelms sida, medan Daniel tronade bakpå som körsven.

Omsider döko prästfrun och faster Jeanette in i suffletten; Marie-Louise steg upp på

frambocken, hos Mats kusk. Täcksläden skulle, för att ej jäktas, få köra sist.

Karo gnydde vänskapligt. Yrvakna sparvar flögo av och an kring hästhuvudena, och det blåa snöskimret speglades i alla de ringande bjällrorna. Mällan rasslet och frustandet och knaket i seltygen dallrade den fjärran klangen av en kyrkklocka.

Så bar det i väg, i mak utför allébacken, varsamt i svängen, där prästfar själv en gång kört omkull i forna dar, — och sedan i pinglande trav, släde efter släde. Först på allmänna vägen hade Ola kommit och räckt beckblossen.

Vägen slingrade mällan knottriga, kortstammiga pilträd, snöiga på vindsidan, men med skuggsvarta silhuetter i det ännu täta mörkret.

Kyrkoherden sträckte sin fackla försiktigt ett gott stycke utanför släden. Vilhelm kunde vid förströdda sidoblickar se glansen löpa i vägens medfåror och hoppande tända en rodnad i snöbarken på träd efter träd.

Men varken Vilhelm eller prästfar var i lynne för naturåskådning. Vilhelm satt i envist kretsande grubbel på gårkvällens upplevelser, och han trodde sig av sin värds blick förstå, att också denne hade något i faggorna. Den gamles misshumör var måhända ej tillfälligt, i

alla händelser kunde det kanske kräva ännu en urladdning.

— Min unge vän, begynte kyrkoherden helt burdus — det tycktes, att han vaknat till beslut vid ett plötsligt knaster i blossveden —, jag hörde av mamma om en dispyt i religionen på själva julafton —?

Vilhelm stramade till, men hans ord läto djärvare, än hans sinnesstämning denna morgon i värkligheten var.

— Daniel intygar säkert, sade han, — att jag ej gav anledning, men att han och de andra funno dagen synnerligen lämplig just för religiösa meningsbyten —

— Intyga, upprepade Daniel, — vad vill bror jag skall —?

— Visserligen, visser-li-gen, avbröt kyrkoherden och flyttade sig otåligt i sätet, — men ens åsikter i religionen kunna vara sådana, att de bäst varit outsagda och minst av allt passade på Vår Frälsares födelsedag.

Vilhelms röst lät vemodig, nästan ångerfull.

— Jag vet ej, hur det kom sig, sade han, — jag är, som farbror möjligen lagt märke till, i allmänhet tystlåten och språkar så sällan godvilligt om mina samvetsangelägenheter, att jag knappast förstår det öde, som förföljer mig. Denna fatalitet har hänt mig ett par gånger förr.

— Vilken fatalitet, sporde kyrkoherden barskt.

— Att jag råkat såra med mina åsikter, svarade Vilhelm saktmodigt.

— Bror menar, att det hela skedde med oförakt, var ett studentikost raljeri? Tar käre bror alltså sina förhastade ord tillbaka?

— Farbror förstår mig orätt, föll den främmande studenten genast in, — jag uttrycker mig också helt tafatt. Jag är ej van talare — som prästman vore jag komplett odug—

— Tänker bror då inte studera till präst?

Den gamles ton var märkbart kyligare.

— Nej, svarade Vilhelm utan tvekan, — visserligen känner jag stundom en drift till förkunnelse, men bävar samtidigt tillbaka. Jag är ännu så oviss om mig själv, om alla, om allt. Bäste farbror, jag ger farbror min försäkran, att jag i går ej avsåg att störa julfriden eller röja något av det, som är min ensak —

— Vilket? I religionen är ingenting någons ensak!

Kyrkoherdens ord klingade med stor bestämdhet.

— Jag fattar det inte själv, fortsatte studenten sin tanketråd utan att låta sig uppägga eller skrämma, — förstår det inte. Jag har strävat att leva rättskaffens, att visa flit i mina studier, att låta andra behålla sin tro. Men runt omkring mig möter jag idel spörjande

och undrande: vars andas barn är du? Månne du inte är en kättare? Månne du vågar visa oss dina tankar? Visa dem, eller dö! Det förefaller, att man kan se utanpå mig, vad jag i min privatess menar.

Nu föll Daniel in, där han satt på hundsfotten:

— Härnäst vill bror kanske ha sagt, att vi i prästgården spionera på bror?

— Jag talar ej om avsikter, svarade Vilhelm och vände sig om med en vänlig blick, — och vad jag sagt, gäller den värkan jag gör på alla och envar, samt och synnerligen. Inte sant, bror Daniel, ingen kan säga, att jag ouppfordrad opponerade?

— Ouppfordrad, invände Daniel och höll ögonen på hästarna, — nej, emedan ingen kunde ana, att ditt val skulle träffa en sådan personage —

— Man uppfordrade mig emällertid, vidhöll Vilhelm, — ja, om bror förlåter en så uppriktig definition, man nästan tvang mig att ge till pris min favoritauktor. Vad skulle jag göra: tiga eller ljuga eller, slutligen, såsom jag gjorde, bekänna sanningen?

— Tiga, svarade Daniel med mörk rättframhet.

— Man hade kallat mig ohövlig — och för rästen ingen ro lämnat mig för frågor. Ty det som är inom en, skall äntligen i dagen!

— Bror är en hemlighetsmakare, förkunnade Daniel utan att flytta blicken från hästarna, — det är det, som man ser utanpå bror.

— Jag vill ej råda någon att ljuga, minst i en hälg, medgav prästfar en smula blidare, — men man kan ock bli till en Don Quijote med sitt sannsvärmeri.

— Jag vill relatera episoden, om farbror tillåter. Julaftonsmorgonen kalfatrades vitterheten i gula salen. Många meningar uttalades. Nästan var och en nämnde sin särskilda favorit. Jag ensam teg. Men när man ihärdigt insisterade att få veta även min, måste jag nämna honom, — ja, just honom, som blivit mitt och mångens ljus bland den svenska ungdomen. Min auktor hette Jonas Almqvist.

Kyrkoherden gjorde med blosset en rörelse, som förskräckte honom själv, så oförsiktig var den.

— Olycklig bror och beklagansvärd, utbrast han allvarligt, — om han utvalt ett sådant irrsken åt sin ungdoms väg! Då har en lyktgubbe fått ersätta livsens eviga ljus. Nej, nej, käre bror, jag tänker bättre om bror än så. Jag fattar alltsammans som ett julnarri med oss lantbor. Bror är uppfödd i en sjö- och stapelstad och har kunnat erfara ett och annat, som stör de obefästades enfald. Men ingalunda — nej, ingalunda vill jag föreställa mig, att en ung man, ett lovande ungt snille, som varit så snällt i sina

studier, och som mina söner så flitigt berömt, att bror skulle vara — att bror på fullt allvar — skulle vilja bekänna sig försvuren åt djävulen och hans väsende! Nej, nej, käre lille bror, låtom detta vara detta, raljeri raljeri, och parlons d'autre chose!

Vilhelm svarade ej, men lät undslippa sig en suck av lättnad.

— Varför också fördärva vår Frälsares ljuvliga morgon, fortfor kyrkoherden i plötsligt munter ton och höjde på bröstet, — himlavalvet klarnar! Molnens ulliga hjordar, som Homeros skulle säga, draga till sina fållor, och silverspikarna i himlataket gnistra. Man blir poet på gamla dar — än är det natt mera än morgon. Vid juletid dröjer det länge med dagningen — ack, ja!

Det sista tonfallet gick i moll.

— Ack ja, ja, återtog den gamle och lutade ytterligare på facklan, — ni unga, ni unga, som dragen in i en farlig värld, en farlig tid! Djävulen går omkring som ett ry—

— Se där, inföll Vilhelm med tvungen lättblodighet, — var det inte en hare — i kröken där borta?

Daniel skrattade torrt.

— En hare, hm, anmärkte gubben buttert, när jag talar om läjon —

— Jag tänkte, urskuldade sig Vilhelm trött, — att farbror ville vi skulle tala om annat?

— Ja ja — visst var det en hare. Så den krabaten skuttar! Syns nästan inte mot den gråa snön! Liknar en skuttande driva — inte sant? Haha! Ingen rädder här, sa' länsman, när han sprang för haren! Vår kyrka har många sådana räddhågade länsmän.

— Är det en biväg därborta, sporde Vilholm, — jag tycker mig höra bjällerklang?

— Käraste bror, log kyrkoherden med en underton av hån, — det tycker jag bror kunde hört hela tiden. Vi ha haft ett ideligt pingel både före och efter oss. Men bivägsbjällrorna klinga förstås inträssantast i brors nygiriga öron.

En ordtystnad inträdde, varunder hela natten tycktes upplöst i bjällerklang.

— För rästen, gentog gubben, — ringer det samman i Vallinge. Bror kan ha hört klangen därifrån. — Men apropå, vad kan bror egentligen ha funnit så — upplysande hos den där Almqvist?

— Farbror yrkade likväl, påminte Vilhelm lågmält, — att vi lämnade —!

Kyrkoherden vände sig med ungdomlig rapphet i sätet.

— Jag tror, bror sitter och gör mig reprocher, sade han. — Jag vill säga bror, att efter ämnet nu kommit på tal, är bäst tala ur

skägget en gång för alla, så jag kommer fullt på det klara med brors åsikter.

— Välan, erkände Vilhelm i en ton, som om han, bildligt, tvådde sina händer, — för mig har Almqvist blivit en vägvisare till sanningen.

— Sanningen, hoppade gubben till, — hur kan bror mena eller ens säga —? Vad var det för sanning en efterlyst rymling kunnat visa vägen till?

— Den enda sanning, svarade Vilhelm enkelt, — som någon kan komma med: sin egen — sin egen sanningsenlighet, uppriktighet, barnslighet. Vi unga veta så litet om världen —

— Nå, äntligen, haha. Så bror erkänner det?

— Vi få höra det ofta nog, men vår vetgirighet är icke ringare för det.

— Vartill äga vi den Heliga Skrift, frågade den gamle med myndighet.

— Vi åstundade, fortsatte Vilhelm med ungdomens retsamma självupptagenhet, — att någon av de äldre uppläte sitt hjärta för oss, inte endast sin mun. Men det gör ingen av de äldre — därtill äro de för kloka!

— Ja, haha, instämde kyrkoherden sarkastiskt.

— Blott den, som förblivit ett barn, fortfor Vilhelm efter en tystnad, — ett barn, som ingen aga gjort durkdrivet eller försiktigt, blott

en sådan förråder oss, vad vi vilja veta. En sådan man är för oss en bok, förmer än alla på biblioteket. Vi skåda rakt igenom honom med allt hans innehåll. Varje tanke ligger klar för oss. Varje god och dålig lust. I hans djup som i en andelig spegel lära vi känna vårt eget ansikte och världens och livets i och med vårt.

— Men, invände gubben, mot sin vilja slagen, — inte talar en vettig människa om allt det hon vet? Allt det onda hon vet till exämpel, om sig själv eller andra, inte sätter hon sådant i bok? Och allt fult och oanständigt, inte hör det hemma i poesien? Hm, i min ungdom hettes det, att det poetiska, det sköna, det snillrika, det dygdiga och ingenting annat — vore ämnen för skaldens sång. En man, som förplumpar sig med fula ord och anspelningar — ja, är han ett barn, som bror säger, så är han ett bra odygdigt, ouppfostrat barn. Han är ett enfant terrible!

— Ett enfant terrible, nåväl, upptog Vilhelm, — men voro icke alla profeter och apostlar enfants terribles? Sjöngo de ej ut just med det, som människorna förbjudit att ens viska om? Plumpade de inte ut med sanningen, där tidens alla sediga dygdemönster sutto och höllo god min med de ljugare och skrymtare?

— Skada, skada, suckade kyrkoherden vemodigt och mönstrade den främmande med en

lång blick. Därefter snäste han i sin kommandoton:

— Vart vill bror så komma med sitt förrymda enfant terrible?

— Almqvist, förklarade Vilhelm med rörelse i stämman, — må ha varit en syndare, men han förteg ej eller förskönade synden. Han läste i den Guds bibel han bar i sin själ, och vad han förstått, förkunnade han. Med allt brusade han ut som tidens stora förskräckliga barn.

— En förkastad människa var han, replikerade den gamle häftigt, — en stackare, som förslösat sina pund! Han övergav Guds ledning för att i högfärd följa sina egna drifter och hugskott. Han var ett irrsken, och den förste det vilseledde, var han själv. Vad blev det av honom? Vart tog han vägen med sin sanning utan Gud? En spegel, säger bror — ja, sannerligen, han är en spegel för den naturliga människan — och hans slut visar, hur en människa slutar, som förlorat sin barnatro!

Vilhelm smålog, men med en bitterhet, som ej var utan sin fanatism.

— Olika meningar mötas stundom i samma ord, sade han. — På sitt slut övergav Almqvist barnatron, förförd av världens klokskap, och föll. Men andra förförde honom. Fattigdom och förföljelse förförde honom, och det är sagt: ve över dem, som förarga ett barn!

Åter blev ett uppehåll, varunder blott bjäll-

klangen och hästarnas frustande hördes. Därefter talade kyrkoherden, nu med blidare stämma.

— Bror uttolkar Skriften nästan som en viss potentat. Fast bror annars lägger sina ord som en hel karl. Ack, vilket predikoämne går icke förlorat — jag vill icke säga förtappat, jag litar på Guds nåd — men förlorat i kära bror! Jag kunde förtälja bror om min egen stackars far, som förvillades av gudlösa skrifter, av Voltaire och Rousseau och deras gelikar, och till slut råkade i händerna på galningar, som predikade alla människors jämlikhet och —

Vilhelm hade ett vasst ord på tungan, men häjdade sig i tide — den gamle talade ju om sin far.

Kyrkoherdens salvelse vek vid detta minne för ett äktare tonfall.

— Kära bror har hört talas om bondeupproret i Skytts härad? När skörden slog fel och bönderna svälte, gjorde de förtvivlade och gudlösa människorna uppror — uppror mot överheten, som ville panta för skatten — och min egen far — tog de brottsligas parti — ställde sig i spetsen och — och dog i fängelse som statsförbrytare — allt för några fattiga och okunniga tokars skull —

Vilhelm vågade ej störa den gamles stämning genom ett inkast. Han anade, vad sonen

till en upprorsmakare måst lida i sin ungdom, och förstod, att sonen blivit idyllens och icke stormens man. Studenten satt och tänkte på sin egen pappa, fredlig, tillbakadragen och liknöjd för allt utom yrket, och undrade över tillvarons ständiga kretslopp. Var här ingenting att säga, så var det så mycket mera att grubbla över.

Under pausen hade slädarna hunnit ut på öppen väg; pilarna skymde ej längre, och natten tycktes en ton ljusare. Stjärnorna blixtrade stora och så nära, att man kunde ta dem för gnistor från facklorna.

Här skulle utsikten varit fri över slätten, men mörkret hängde ännu likt ogenomtränglig dimma omkring avstånden. Endast de närmare grannskapen avslöjade sig. Mörka föremål stucko av mot den gråvita snömattan. Och — liksom hade stjärnorna sänkt sig till jordiska banor eller speglats av i snön — från bivägarna glimtade likt rader av glidande stjärnor blossen kring julslädarna.

I bakgrunden växte en skog upp ur synfältet.

Vilhelm hade suttit och malt över en ofrånkomlig tanke — den gamle hade till sist fått honom i stridslynne. Studentens röst liknade ett leende, när han undrade:

— Tror inte farbror, att själva bibeln kan bli farlig för de obefästade? »Bättre, att Paulus

varit bränder,» sade biskop Brask, »än av var man känder!» Också i bibeln kan man läsa om en statsförbrytare, som dog för några fattiga och okunniga to—

— Lille bror, avbröt kyrkoherden med oväntad blidhet, — låt det nu vara bra! Chacun a son goût, men en sådan liknelse är en hädelse.

Det hördes en hostning från hundsfotten.

— Låt oss fortsätta att tala om morgonen, rådde Daniel med sin trygga, allvarliga stämma.

— Ja, låt oss det! Där kommer också en julkälke — pass på: den frestar att hinna skälet före oss. Daniel, ge brunten ett rapp!

Det var åter tyst; kapplöpningens spänning hade gripit de tre trätobröderna. Tävlingslusten är en lidelse, gemensam för alla slags människor, denna gången var också enigheten självfallen. Blosset fräste i vinden, snön yrde och frös fast på fotsacken. Skogens svarta skugga närmade sig.

— Bror talte så vackert om barn, sade kyrkoherden rörd, han var ännu gripen av minnet av sin far, — kan bror säga mig, mina ögon bländas nämligen av elden: är det ett barn eller en vuxen kvinna, som stövlar i väg där framför oss, tätt under skogen?

— En halvvuxen, avgjorde Vilhelm efter en kort tvekan, — en halvvuxen flicka, tycker jag.

— Såå? Tidigt ute, stackars liten! Kunde lätt råka ut för stråtrövare så här dags! I förra

månaden blev en sjuttonåring malträterad och strypt just i brynet där borta. Här stryker utländskt, avdankat krigsfolk omkring och tigger i trakterna.

— Apropå halvvuxna, fortfor kyrkoherden, — ingen kom ihåg Nanna i morse. Jag förmodar hon sov, när vi for åstad. Det hade vi kunnat få reda på hos pastorn, som passerade hennes rum. Vore inte den sakramenskade bondsläden, skulle jag stanna och fråga honom.

— Jag tänker vi hinna först, tröstade Daniel och smällde hästarna på länden med tömmarna. Han var helt gripen av tävlingsfebern och förstod ej oron under faderns nyfikenhet.

— Det var mig en ihärdig liten fänta, sade kyrkoherden och höll facklan ett stycke bakom sig för att bättre kunna se framåt.

— Bråttom har hon, instämde Vilhelm och stirrade i kapp med den gamle. — Det tycks vara hennes mening att hinna före oss allesamman.

— Hon har inte långt till brynet, bekräftade Daniel, — hon är för rästen inte så liten. Är det inte en yngling? En pojke i stövlar — att skumrasket skall vara så segt!

— Det klarnar sent vid juletid, anmärkte gubben och tillade högstämt och med en blick mot stjärnorna: Ljuset föddes i det tätaste

mörkret! Det enda ljuset, världens ljus, käre lille bror!

— Kan också vara bottforer, inföll Vilhelm utan blasfemisk avsikt. Hans uppmärksamhet var helt samlad kring det rörliga föremålet på snövägen. — Hon pulsar tungt i drivorna.

— Vad är det ni se på, avbröt den gamle kort; hans ögon hade tröttnat och även inträsset. — Jag urskiljer ingenting. Se opp, Daniel, så vi inte stöta samman med bondekipaget! Se opp där, gott folk!

Körsvännen i den korsande släden, en mager småbonde i kraghätta, bälterock och bälgvantar, hälsade sin präst med en nick och en rörelse med snärten, medan han betänksamt drog in tömmarna.

Prästgårdssläden hann som den hänsynslösaste främst, men det främmande fordonet gled omedelbart in i luckan, som bildat sig framför de båda övriga slädarna.

Kyrkoherden svor en prästed mällan tänderna, men vågade ej visa sin misslynthet alltför öppet. Sådant kunde invärka både på stämningen i julottan och, ho vet, kanske också på tiondet.

Daniel uttalade mera oförbehållsamt sin åsikt om allmogens takt.

— Om det inte vore så skumt, utbrast Vilhelm plötsligt, — skulle jag nästan varit säker om, att flickan där borta vore mamsell Nanna.

— Nanna, var, vem, frågade prästfar med ny iver.

— Prat, Nanna, invände Daniel, men tonen sjönk på sista stavelsen.

— Nu försvann hon på skogsvägen, iakttog Vilhelm, — men rättnu lära vi köra upp henne.

— Nanna, gentog den gamle, — sjutton hakar, vad skulle Springfält här ute och göra —? Då min sann, skall hon få höra av —

— Såvida hon inte dök raka vägen in i skogen, fortfor Vilhelm.

— Så, muttrade den gamle, — har hon blivit folkskygg?

— Tänk, om det värkligen var Nanna, gick Daniel in på antagandet, — om hon kilat i förväg för att överraska oss vid kyrkan?

Denna förklaring föreföll den gamle långt ifrån otrolig. Själv älskade han överraskningar, och barnen bråddes på honom. Emällertid måste det ju göras någon invändning.

— Omöjligt, försäkrade han med satiriskt allvar, — visst kallas mamsellen för Springfält, men gör också skäl för namnet sjusoverska! Och för att hinna så långt före oss, måste hon haft ett par timmars försprång. Till Toftarp är det en god mil.*

Prästfar tittade tillbaka över axeln. Förbittringen glimtade i ögonen. Den främmande släden, i vilken sågos fyra trygga och om-

* Gammal svensk mil.

bonade slättboansikten, skymde för de efterföljande. Av många skäl ångrade han nu, att han ej tagit pastorn med i sätet i stället för rabulisten.

— Olander hade kunnat upplysa oss, upprepade han undergivet. — Olanders kammare ligger så, att Nannas rum är hans genomgångsrum.

— Så menade också jag, inföll Daniel, — ända tills i morse, då pastorn råkat få eld i sina papper. När jag vid nödropen kom ner från loftet och lyddes efter vid Minas rum, hörde jag, att pastorn flyttat dit i stället för Mina —

— Vad för slag, frågade pappa strängt, — har pastorn bytt rum med Mina? Vem har stiftat en så bakvänd ordning? Pastorsrummet stod ju och väntade, och jag gav ju själv Marie-Louise tillsägelse —

Kyrkoherden svängde i förtreten facklan på det hotfullaste.

— Akta min syn, pappa, bad Daniel med sin allvarliga bas, av vilken ingen anade hans smålöje, — emällertid var dörren riglad med slå, och det var pastor Olander, som svarade.

— Prat, dig har ett spöke svarat, log kyrkoherden, — du var lika sömnig som Gustav, den sovtuten, — inte vill du inbilla mig, att Olander hälsat på din äldsta syster i julnatten? — Nå, här hinna vi ju skogen, men var ha ni gömt Nanna?

Kyrkoherden skämtade nu »på fullt allvar». Daniels och Vilhelms påståenden förbryllade honom i lika mån, och han började tro, att han hela morgonen genomgående varit utsatt för drift. Men vänta, han skulle veta hämna sig!

Skogsvägen var åter skummare än fria landsvägen, även om morgonen börjat ljusna, och även om facklorna lyste till de åkandes nödtorft. Det var omöjligt att få någon inblick i skogen på sidorna. Snön, som snabbt gulnade eller rodnade under eldskenet, låg så tjock på ruskorna och mällan stammarna, att allt där bakom gömdes som bakom murar. Fönstren och gapen i murarna liknade svarta, tomma ögonhålor. Och i glindret av snökristallerna där runt omkring var det ej lätt att uppfånga glittret i blicken på en blyg liten bondflicka, som kanske krupit samman bakom någon ek eller gran i utkanten av blyghet inför de passerande herrskapsslädarna.

— De ha en liten tös i Rönnåsen, vill jag minnas, upplyste kyrkoherden småleende, — och det går stig till torpet från vägen här strax intill.

— Jag vill inte insistera, att det var Nanna, medgav Vilhelm dröjande, — det är ju ännu bra skumt; men så liten var flickan nu inte.

— Tosaforer, avgjorde kyrkoherden överlägset, — vad skulle ungen mol allena härute

på juldagsmorgonen? För det där uppträdet, kantänka, i går aftse?

— Ett barn i övergångsåldern, menade Vilhelm, — är ofta en gåta både för andra och för sig självt.

— Nå, det bör ju bror veta, som är en sådan barnavän, pikade fackelbäraren.

Vilhelm svarade ej. Han satt till det yttre oberörd, men följde liksom på lek glimtarna på varje gren och tuva och lutade sig stundom tillbaka och granskade spåren på dikesrenen.

— Nanna går alldeles för ensam därhemma, det är min tro, ansåg Daniel.

— Hon är förklemad av kvinnfolken. Pass upp där, jag hör bjällror till vänster, men vi köra väl på? Kör för säkerhets skull till höger. Bönderna handskas så vårdslöst med elden. Vad var det för någonting?

— En ekorre, tror jag, svarade Daniel likgiltigt, medan Vilhelm spratt till och liksom hävde sig åt sidan.

— Seså, nu ha vi bara kvarten igen, gäspade kyrkoherden. — Men têten fick vi behålla!

Nedanför, i den sluttande korsvägen, glindrade en dubbel rad av facklor, som vackert belyste skogssidorna och hela raden låga kälkslädar. Några av bönderna, som hade goda ögon, nickade på långt håll åt prästfar eller ströko till och med av sig mössan eller kyrk-

hatten. De flästa nöjdes att nicka, och snärten och tömmarna voro ursäkt nog. Slättbon slösade aldrig med vördnadsbetygelser.

Ännu några minuter, så pinglade slädkaravanen ut ur skogen och fram till den lilla kyrkan, vit med sitt svarta skiffertak och sin tornhatt i barock under det snöiga korset. Strax utanför grindarna låg ett översnöat stenröse kring en förfallen vägvisare. Dit slungade prästfar rästen av sin fackla. Omisskännlig var hans lättnad att ha blivit av med den.

Föredömet följdes av släde efter släde. I en lång, glindrande ringelrad körde de fram, fällde sina bloss och fortsatte runt stenhögen. Det blev ett ganska vackert bål, som med ens skaffade dager i julnatten. Dess mörker hade för rästen redan grånat till halvljus, och vintertiden blir det ju stundom ej ljusare ens mot middag.

Ett efter ett körde fordonen bort till gårdar och hus i grannskapet. Kyrkbyn var inte stor, men med god sämja rymde uthusen samtliga de främmande åkdonen och dragarna. Överallt var man uppe och i rörelse. Bandhundar hälsade. Tuppar golo. På mer än ett ställe bjöds på en sup eller två, innan främmandefolket slapp i väg till ottan.

Den lilla kyrkan fylldes med svartklätt folk. En del fick nöja sig med vapenhuset. Men för varje nytt lag, som kom in, blev det ljusare

och ljusare under valven. I de långa, bruna pulpeterna voro hål grävda med jämna mällanrum. Där nerstuckos de medhavda vaxljusen eller talgpråsarna, vilka man stillatigande tände vid grannens. På altaret och predikstolen brunno hela rader med klara lågor, vilkas dofter milt blandades med vällukten från det granrisade tegelgolvet.

Prästfrun satt i sin stol med faster och Marie-Louise. På karlsidan mitt emot sågos Daniel, Gustav och Vilhelm. Hela kyrkan var fylld med andäktigt folk, svartklätt, svartklutat, icke alla läskunniga, men alla med salmböcker bredvid ljusen. Endast en bänk stod tom, igenlåst, trots det även gångarna började packas till trängsel. Det var främsta bänken å ömse sidor, med förgyllning på dörrarna och förgyllning på de glorrika vapensköldarna därovan. Det var patronessans, katolska änkegrevinnans bänk.

På nummertavlan blänkte salmtalen, och den gamle klockaren, vithårig och högröd i sitt runda, stränga, kraftiga ansikte, syntes redo vid den lilla pulten i koret mittemot predikstolen. Han hade en jättelik salmbok framför sig, och orgeln satt i hans strupe.

Kyrkoherdens hand gläntade i sakristidörren. Den hade gläntat där en god stund redan. Man anade hans huvud i samspråk med pastor Olander i sakristian. Och så länge

varade det samtalet, att bönderna började sticka huvudena samman och viska.

Nu uppstämde klockaren, snart, men ojämt följd av församlingen, den vackra julhymnen *Var hälsad, sköna morgonstund.*

IX.

På prästgårdstrappans uråldriga gravstenar väntade Mina och Josef, när kyrkslädarna körde upp; Josef i anfalls-, Mina i försvarsställning; det såg ut, som om de nyss haft ett nappatag.

— Välkomna hem, hälsade Mina, — nej, låt bli mig, Josef, snopp, snopp! Låt bli, säger jag, med dina tosaforer, snopp, snopp! Ja, bevars, frukosten är färdig att bäras in — jag hoppas ni är hungriga —.

Daniel och Gustav hade kappats om äran att få hjälpa mamma, men Josef förekom. Han svängde redan den lätta bördan genom luften och ställde henne ifrån sig först inne i matsalen.

Marie-Louise vägrade att ta mot hjälp. Till sist snuddade hon i alla fall Vilhelms hand och trippade ner i snön.

— Pastorn stannade i Toftarp, pustade kyrkoherden i pälsen, som gav honom hans tredubbla omfång. — Olander övertog högmässan däruppe, men Anders Svens bjöd på frukost, så jag ska bara ha en bit skorpa till

kaffet, innan jag ger mig av till min egen mässa. Apropå, Springfält sover väl så här dags? Pastorn påstod, hon var uppstigen, när han kom igenom i morse — men Olander pratade så många saker, så hälvten hängde inte ihop.

Mina gned händerna med orolig uppsyn.

— Var kan Nanna vara? Vi trodde, hon följt med till Toftarp.

— Inte med skjutsen åtminstone, betygade gubben och såg vimmelkantig ut.

— Vi skymtade värkligen någonting, som liknade Nanna, försökte Daniel skämta, — däruppe vid herregårdsskogen.

— Mycket för hennes skull vi rastade hos Anders Svens, puttrade den gamle, vars oro inte längre lät dölja sig.

— Aha, Nanna på tapeten, nickade Josef, som med händerna i sidorna kom ut på trappan, — där ser du, jag hade rätt, sötaste Mina?

Han närmade sig henne med en humoristiskt hotfull min.

— Aj, låt mig vara, snopp, snopp, värjde sig mamsellen med rynkor i pannan och gnistor i ögonen. — Där är ingen, som fäster sig vid Josefs dumma prat.

— Sötaste Mina, gycklade Josef och förberedde ett nytt närmande, — skulle man fästa sig vid ditt, finge vi varken gås eller krås. Minns du, när du bad för dem vid slak-

ten, sötaste: »kan ni inte låta dem vara — ni hör ju, att di inte vill?»

— Det har jag aldrig sagt, snopp, snopp! Låt bli mig! Det är bara dina galna påhitt! Låt bli sådana konster, usj, låt bli!

— Låt henne vara, befallde kyrkoherden otåligt, — du hör ju, att den gåsen inte vill! Sakramenskat kiv och split — seså, för sjutton hakar — tala i stället om, var du gjort av ditt offer — Nanna, menar jag? För det är förstås Josef, som varit framme igen.

Josef ryckte på axlarna och gick med en spefull grimas inomhus.

— Nå, envisades pappa och följde honom i hälarna, under vägen skalande av sig pälsen. — Nå, min gunstig junker, du slipper inte så lätt! Var har du egentligen gjort av flickan?

Josef klippte en smula misstänksamt med ögonlocken och frågade:

— Vilken flicka?

— Nanna, förstås, din spefågel?

— Jaså, Nanna, svarade volontären lugnad, — ja, hur ska jag veta det? Ni såg henne ju uppåt skogen? Hade hon inte sällskap med sig?

— Sällskap? Står du och driver med din pappa? Seså, giv akt och rapport, din bängel!

— På befallning, kapten, genmälte Josef med ett rungande ställningssteg och reglementsenlig honnör. Han såg sin far stinnt och

allvarligt i ansiktet, medan han i tjänsteton rapporterade:

— Herr kapten, om bemälde desertör, rekryten n:o 6, Nanna Springfält i Gulleröds kompani, första halvtroppen, vet jag alldeles intet att förmäla. Såg henne senast i går aftse, då hon vägrade redovisa ett anförtrott klenodium, varefter hon före tapto sjukanmäld uppsökte sitt logement. I dag vid reveljen saknades hon jämte ett kompani irreguliära, vilka, kvarlämnande sin ohyra, men medtagande en del lägerpersedlar, i dag tidigt deserterat lägret. Rapport enligt befallning, kapten!

— Skälm, morskade sig före detta militärprästen och sökte tillbakahålla ett leende, — och med den rapporten vill du jag ska nöjas? Marsj, spetsbov, och gräv fram ditt offer ur något av dina gömställen! I år ligger hon väl åtminstone inte i fasters byrålåda som i förfjor. Står hon kanske utsvulten ute i fårhuset?

— Jag riskerar, sade Josef, som fortfarande stod kvar i sin honnörsställning, — gärna både arrest och arkebusering, om jag kan visas veta något om bemälde desertör!

Mina, vars ansikte denna morgon var blekare och känsligare än vanligt, kämpade med sin harm och rörelse för att få fram orden.

— Nyss, klagade hon, — nyss, snopp, på-

stod Josef, att sigenarna dragit åstad med henne —

— Sakramenskat struntprat, brusade kyrkoherden upp och stampade i golvet, — låt oss få tag i Ekdahl! Ekdahl skall nog föra oss på spår, din galning! Nej, halt, slyngel, honom ska vi få rätt på dig förutan. Du tänker, förstås, sätta i honom någonting först?

— Sätta i sig kan han själv, försäkrade volontären. — Han sitter, där han suttit hela morgonen, vid matbordet i folkstugan. Bolla och han ha blivit de såtaste komsamser — riktigt två själar, som funnit varandra! Är spiskammaren tom, så är det deras gemensamma förtjänst.

— Bevare mig, smattrade fasters röst, — då får jag ut och se efter. Ja, se, man kan inte vara ifrån en enda timma på året. — Men det säger jag dig, lille präst, akta lilla mamma!

Kyrkoherden tittade sig hastigt omkring. Men mamma hade längesedan försvunnit in på sängkammaren. Hon var trött och hade knappast uppfattat mycket av samtalet.

— Få in Ekdahl!

Ekdahl kom instigande, fryntlig och mätt och med någonting prästerligt i hållningen, som erinrade om forna glansdar. Av kyrkoherden hade han begåvats med en gammal kaftanett och en ren halsduk och såg nu rätt vårdad ut.

De par dagarnas vällevnad hade redan ökat på hullet.

Vid åsynen av volontären gjorde han en pajasgrimas och fnissade.

— Nej, jag kan ingenting upplysa, förekom han frågan, — för, se, jag var inte närvarande, när det skedde.

En komisk blinkning åt Josef fulländade frasen.

— Närvarande, förvånades kyrkoherden, — stå inte och spela kasper för vettigt folk, titulus Ekdahl!

— Jag var inte närvarande, när hedningarna flyttade, för se, då höll jag vakt utanför jungfruburen —

— Sakramenskat snack, avbröt kyrkoherden i samma ögonblick Ekdahl i väl spelad skrämsel sjönk ihop under en blick från volontären. — Såg Ekdahl inte, om Nanna var med i följet?

— Nanna? Nej, men se, jag skicka' Ola huggedräng att hjälpa dom me' hästen. — Nu började Ekdahl utan anledning att fnittra.

— Få hit Ola huggedräng.

Ola huggedräng hade inte sett till Nanna, när han vattnade hästen åt sigenarna. Han var för rästen svår att få ord ur, stod endast och tuggade på någonting om Malena.

— Nu ha vi ingen tid med Malena, slog

husbonden förtretad ifrån sig. — Nu gäller det viktigare ting, det gäller —

Den gamle strök sig häftigt över det glesa, blonda håret, varpå han marsjerade några slag fram och åter över golvet, kämpande för att återvinna fattningen.

— Alle man, befallde han och stannade, medan orden kommo stötvis ur strupen, — alle man ut och leta efter flickan! Varenda vrå i huset genomsökes! Rota i vedbon, på loftet, i gästrummen! Gräv efter henne i trädgården, i parken, i — i dammen! Sök över allt, på vägar och stigar! Hos torparna! Hos klockarens! I kyrkan — på — på kyrkogården! Flickan skall finnas nånstäns i världen — vi måtte väl skola finna henne nånstäns!

Därmed tågade den gamle in på sitt rum, varifrån han i nästa sekund kom tillbaka, vankade med händerna på ryggen runt den tomma matsalen, nappade en skorpa från bordet, stoppade i munnen, slog upp kaffe — glömde dricka och kom ut i förstun, där han pustande hjälpte sig i ytterkläderna och försvann utför trappan.

Det ringde samman i den vita kyrkan, som skymtade nedanför prästgården på andra sidan ån. —

Emällertid bedrevs letandet redan med all kraft. Nitet var dock ej lika oegennyttigt på alla håll. Josef nöjdes med att hjälpa Malena, vilket

höll på att orsaka slagsmål med Ola; huggedrängen syntes av någon anledning vara ur gängorna. Bolla letade med största ivern i spiskammaren, vars samtliga hyllor ända upp under taket hon ansåg Nanna kunde ha utvalt till gömställen.

Bolla syntes till och med svartsjuk på de andras ansträngningar. Så vart hon först alldeles utom sig av raseri, då Ola kom nerklivande från skräpvinden med en liten påse koppar- och silverpängar, han just stött på uppe i halmen.

Att detta var tjuvgods, som Nanna ställt undan, var ju en klar sak — men Bolla ville haft äran av upptäckten. Nu överlämnade Ola egenhändigt fyndet, varav faster Jeanette blev nästan lika gripen som hjälphustrun. Den senare störtade huvudstupa hem till torpet och vart ej sedd i prästgården förrän efter helgen.

Faster gjorde upptäckt på upptäckt. Spiskammaren var duktigt skattad, vem som nu behövt vägkosten: Nanna eller sigenarna eller Ekdahl. Och i nästa stund måste Mina förtro sig och bekänna sitt missöde.

Allt detta vållade letandet efter en okynnig flickunge.

Studenterna togo saken minst lika grundligt. Men de voro på förhand övertygade om sammanhanget, otroligt som det föreföll dem.

De letade, där ingen annan kommit på den

tanken att leta, nämligen i flickans egen kammare.

Malena, som städat och bäddat upp, tycktes ej erinrat sig fönsterkarmen, vari syntes ett märke av en sula, tillhörande Nannas bottfor.

Daniel upptäckte, att ena dubbelfönstret stod avhaspat. Och Vilhelm, vid en blick nedåt muren, att bitar av den gula murlimningen fallit av och prickade snön.

De tre studenterna betraktade varandra med bekräftande häpnad. Nu stod det för dem som en given sak, att det var Nanna de skymtat framför sig på vägen i skogsbrynet.

När kyrkoherden vände tillbaka från kyrkan, gällde hans första fråga Nanna. Den ställdes i den morskaste ton; det lät, som om Springfält kunnat bereda sig på en fruktansvärd straffdom; i själva värket skalv ångesten igenom.

Daniel tog pappa avsides och berättade om de funna spåren och om sina misstankar.

— Rymt, ropade den gamle och förde händerna mot sitt bleka, stelnade ansikte. — Jag anade det, jag hade börjat ana det. Ack, mitt barn!

— Säg ingenting, pappa, mumlade Gustav ängsligt, — här kommer stackars mamma.

— Mamma?

Gubben stramade upp sig med en övermänsklig ansträngning.

— Hur — hur står det till, käraste?

— Tack, svarade prästfrun och smålog, — jag har tagit mig en liten lur, som har gjort mig så gott —

— Nå, Gud vare lov för det, Gud vare lov för det, stammade prästfar och smekte hennes bleka händer, i det han betraktade henne med en blick, som om han skolat bereda en livdömd till det sista ögonblicket.

— Ni andra, stackare, ömkade mamma och såg sig kärleksfullt om i kretsen, — ha inte fått en blund. Ni se riktigt angripna ut, tycker jag. Vet ni vad, nu gå ni och slumra allesamman efter middagen.

— Jag tänker, vi måste en tur över till Anders Svens i Toftarp, invände Gustav och sökte åstadkomma ett småleende.

— Till Anders Svens, undrade mamma och tittade forskande från den ene till den andre.

En plötslig oro flackade över hennes drag. Hon höll sig för hjärtat, medan hon synbart bleknade.

— Nå, och Nanna — var fann ni Nanna?

— Nanna, upprepade kyrkoherden och borrade sin blick i Vilhelms, — Nanna? Jo, kan du tänka dig, det är riktigt underligt! Så den Springfält kan hitta på! Blev bevars stött på oss i går aftse och ville inte följa med skjutsen, utan gick till fots. Nu kommer bud från Anders Svens, att hon hunnit fram nästan en

minut efter det vi rest därifrån — hade råkat vilse, stackars skrået, och nu —

— Och nu?

— Nu sover hon ut efter strapatserna.

Kyrkoherdens röst darrade som inför gråten. Så morskade han åter upp sig.

— Men vänta mig, Springfält, vänta mig! I kväll ska vi talas vid hos mäster Erik!

— Mäster Erik, bönföll mamma förskräckt, — nej, aga henne inte, aga henne inte!

— Eller också, fortsatte den gamle hotfullt och stirrade fortfarande på den främmande studenten, — ska hon till straff och varning få stanna över en tid hos Anders Svens. Kanske kosthållet kan späka —

— Stackars min Nanna, suckade modern, men sänkte undergivet sitt fina huvud.

Hon var lugnad och anade ingenting.

Kyrkoherden svängde runt på klacken.

— Och nu, brummade han så barskt han förmådde, — nu gesvint — en god middag — vi äro allesamman hungriga som vargar!

Vilhelm instämde med överdriven iver i den första nödlögn, han funnit ursäktlig. Han hade länge nog blickat in i en gammal mans ögon med deras mödosamt behärskade plåga.

X.

Vid brynet av herregårdsskogen stego studenterna ur skjutsen, medan Marie-Louise fortsatte fram till Toftarps kyrka. Marie-Louise hade farit med för att höra efter hos Anders Svens och i värsta fall bringa bud från herrarna med hem.

Efter kort sökande upptäckte Gustav spåret efter bottforerna, som satt djupa märken i skarsnön. Det hade sig i början ej häller svårt att följa detta spår, som ensamt plöjt sig genom djupa skogen, korsat endast av har- eller rådjursspår.

Men om en stund mörknade luften så betydligt, att det blev nödvändigt att söka sig ut till banad väg. Späjarna togo nattlogi hos Anders Svens, medan Marie-Louise återvände till prästgården.

Marie-Louise hade hos Anders Svens mött idel förvånade och nekande svar. Var det också likt något: löpa bort från själva prästegåren för att söka tillflykt i en vanlig bondfyrkant?

Natten kom med blidväder och starkt tö,

vilket fortsatte på morgonen. Studenterna voro tidigt på fötter och avböjde alla välmenande kvarbjudningar, som kunde vålla uppskov.

Vädret var disigt och väglaget slask. På skogsvägen rådde skymning, och det var med tvekan spårletarna bröto sig in i det ännu skummare mörkret mällan snåren.

Ute på vägen hade de mötande slädarnas medar redan skurit igenom och kring hästspillningen frättes bara, svarta fläckar. Inne i skogen höll sig snön envisare, fast den även där begynte täras.

Värre blev det, när solen stack igenom dimman. I stället för dunklet kom nu den lika farlige fienden töet. Det blev en av de skånska vinterdagar, som likna vår, och vilkas hetta smälter drivor på några timmar.

Talgoxarnas kvitter under grankvistarna började blandas med det klangfulla droppet av vatten, som snart gjort skaren pipig som svamp eller pimsten och bräcklig för minsta vidröring.

Gamla spår töade bort, isynnerhet på öppna ställen och över gråstensbotten. I stället skapade solen en mängd nya, och det var ofta ingen lätt sak att skilja en fördjupning efter mänsklig fotbeklädnad från en efter tättrampande djurfötter eller från en urgröpning genom solens invärkan.

De tre studenterna gingo nedlutade som botanister, men väderleksomslaget fördröjde

allt spanande: långa stycken släppte spåret alldeles mark.

De nådde en gångstig, där det tycktes ha blandat sig med flera andra. Det var lätt att förstå, varför flickan — om det nu värkligen var Nannas vandring de följt — vikit in på stigen. I början hade hennes folkskygghet fördjupat henne i stiglösa skogen. Men då snöpromenaden börjat trötta henne, hade stigen inbjudit till bekvämare framkomst.

Detta var i dag dubbelt fatalt. Ty på stigen var snön så gott som alldeles borta. Det blev till att följa den förra utan att bekymra sig om fotavtrycken, följa den, så länge inga sådana visade sig på sidorna om den; — Gustav kände för rästen nu igen sig: detta var gångstigen, som ledde till Rönnåsen, torpet de talat om på ottefärden.

Snart sågo de också den blåa röken ur den lilla sneda skorstenen, och mällan grenarna skymtade den vänliga, mörkröda stugan.

Men innan de hunnit närmare, gjordes de uppmärksamma på ett spår, som åt vänster nästan vinkelrätt tog av ner mot en sänka. De tvistade om meningen med denna utvikning — sänkan var i dag fylld med vatten; en liten rännil tycktes flyta fram därnere: skulle skare eller isskorpa ännu i går ha slagit brygga över den?

För visshetens skull beslöto de först höra

sig för i torpet. Stugan låg så fryntlig med stia och täppa på en avrödd plats i skogen.

Moran kom själv och öppnade — en gammal gumma i hornbrillor, som skymtat i fönstret innanför blomkrukorna. Hon lyste upp, då hon kände igen prästherrarna.

— Om prästatösen vaed här, upprepade gumman, i det hon enträget, men förgäves bad dem stiga på. — Jo, ded va en sag, ded. Nanna kallas hon visst, hör jag, och hon kom hid i går och velle köba mälk och brö. Ih nä bevares, sa ja. Ente ska en köba ded en kan fåu oköbanes. Och körkeharrens doter måtte väl va go för en bid brö och sul mä, om ded ska va rejält. Så jag bö na ing, för hon va hondans sölten, men så velle hon äntelien betala för si och kom stickanes me'en gullpäng, di kallar — ja, jag har då allri sitt sån för. Men ded kan väl harrarna tänkja — vorre ded likt nåed ded — åu prästens, vår egen prästadoter — ork* nej! Var hon to väjen? Ih nä gonn jag ded ved! Ih, är hon ente hömma te körkeharrens? Nä du min goe tid, had ä' nu ditta för nåed? Sicke nåed snack! Ih vorless har nu ded kommed si? Hade ja barra hatt min doterdoter hömma, så skulle hon äntelien fått visa harrarna i skauen — säl är jag holians stelbenter — och Marna kommer ente tebages frå Onslunna för i maren, och Kristensa är på harregåren och ska sälja värken, och —

* Ack.

Gumman var omöjlig att tysta. Hon följde dem ett stycke till vägs i skogen, men det funna sidospåret ville ej häller mor Dortha tro på.

— Tösen — Nanna velle kanse toa* sej, sade hon, — hon så holians nytoader ud.

Och mor Dortha log, ej olikt en sprucken bjällra, och visade sina glesa tandstumpar, när de skildes från henne. De kunde höra henne ropa sina råd och förmaningar, långt sedan hon försvunnit bakom det våta kvistnätet.

Det blev att leta på egen hand och utan ledning av fotspår. Snömattan, även i djupa skogen, liknade nu en utsliten trasa med en oändlighet små och stora hål. Kring varje träd, stubbe, sten, backe hade snön smält. Vattnet porlade och silade i rännilar och strimmor. Stenarna lyste i solen som polerat stål, och utför varje svart kvist och brun knopp dallrade flinka, bristande pärlor. Det var en musik som av millioner sparvar, ett dropp-dropp, ett kvitt-kvitt som en förvårsdag i mars. Det var intet väder för annandag jul.

Späjarna rastade på ett stort rullstensblock ej långt från skogsbrynet. De höllo därifrån utkik till kyrkvägen och kunde lita på att ej tappa bort väderstrecken. Faster Jeanette hade rundligt sörjt för matsäck. Hos Anders Svens hade de fått stövlarna smorda med talg, men i alla fall redan hunnit få strumporna blötta.

* Tvätta.

Gustav, vars hälsa var ömtålig, hade börjat hosta.

Stämningen på stenblocket var tryckt.

— Vad skall stackars mamma säga, undrade Gustav med en sorgsen skakning på det fina huvudet.

— Nanna står i Guds beskydd, svarade Daniel allvarligt, — hans djupa bas och långlagda ansikte passade väl med de religiösa orden.

— Men om vi nu inte finna henne, klagade brodern, — eller om vi finna henne sjuk, halvdöd?

Daniel stirrade tankfull mot vägen, medan han med god matlust fortfor att mumsa.

— Nanna följde säkerligen någon plan, tröstade han, — hon tog ju pängar med sig. Hon har läst mycket för sina år och inte orkat smälta, vad hon läst. Ho vet, om hon inte tänkt härma Robinson Crusoe? Vad menar du, Vilhelm?

— Jag tror som du, svarade kamraten, — men jag tror också, att Robinson behövde sin ö och sin ensamhet.

— Alltid filosof?

Daniel drog på mun, så att ett par långa, torra veck djupnade längs vardera gipan.

— Ett barn, som snart inte längre skall vara barn, är ingen så enkel och lätthanterlig varelse, som vi stora inbilla oss, menade Vilhelm en smula retligt.

Bröderna betraktade honom stumma. Sedan ett par dagar kände de inte rätt igen kamraten.

— Hm, undrade Daniel och sökte få bukt med sina mungipor. Maten hade återskänkt honom tillförsikt och lynne.

— Vi ha för nyss varit barn, fortsatte Vilhelm i en ton, som om han förebrått sig någonting, — därför förstå vi inte barn. Och att vara enda barnet i ett hus, fullt av vuxna, det är en tortyr.

Nu fattade Gustav eld. Det hade han lätt för, och däri bråddes han på pappa.

— Du menar, att det är vi, vi i prästgården, som tvungit Nanna att rymma?

— I går, inföll Daniel buttert, — ansåg han, att det var vi, som tvungit honom att blamera sig med sina åsikter i religionen.

Gustav skrattade gällt, och Daniel instämde lågmäldare, liksom tvekande.

— Du är allt en lustig kurre, du, Vilhelm, förmodade Gustav mällan tvänne hostningar, — men utan stort jugement, tycks det. Vem anade i gymnasiet, att du så snart skulle börja reformera världen?

Vilhelm svarade ej. Han syntes en smula blekare, men annars lugn.

— Och rättnu, fortfor Gustav stridslystet, medan han ryste till i vinterfukten, — rättnu kommer det väl att heta, att det är vi, som

fördärvat julferien för dig? Vi, som enleverat herr stadsbon ut på sådana här slaskiga skogsexkursioner?

Vilhelm ryckte på axlarna.

— Jag tycker, vi borde handla i stället för att gräla, sade han en smula kallt.

Gustav ville svarat skarpt, men Daniel, som redan börjat frukta följderna av den inledda trätan, häjdade honom.

— Tyst, varnade han, — jag hör vagnshjul! Tänk, om det vore sigenarna?

Gustav lyddes ett ögonblick.

— Det hörs, att du glömt bort landet för stan, förebrådde han, — kan du inte skilja rasslet av en fjäderlös skralta från mullret av herrskapshjul? Hallå, där ha vi dem!

De tre studenterna stirrade, åter eniga, om ej försonade, alla i samma riktning. Genom skogsöppningen, som bildat sig kring en låg rullstensås, skönjdes vägen och stänket kring de första paren hovar. Nu plaskade och frustade ett par välfödda vagnshästar förbi, tätt följda av ännu ett par, efter vilka rullade en gammaldags, vapenprydd droska. Betsel och seltyg hade silverbeslag. På vagnskorgen kunde i avstånd stänket från ävjan knappt skiljas från glittret av silverspikarna. Och på bocken sutto kusk och betjänt i livré med silvergaloner.

Hela synen med dess skimmer, brus och

frustande varade en minut. Så försvann den bakom skogens svarta och silvrade sidokuliss, och bullret händog i det oförtrutna kullret och kvittret av vatten.

— Där åkte katolska grevinnan, sade Daniel med en egendomlig tonvikt på katolska.

— A votre garde, rådde Gustav med en sidoblick, — Vilhelm kunde stöta sig på din bristande tolerans.

— Ja, muttrade Daniel med ett plötsligt skärande tonfall, — fritänkarna ha skäl att fördra eller till och med föredra katolicismen: där ha de religionens karikatyr, dess mani, och vilken bättre bundsförvant kunna nihilisterna begära?

Där var i Daniels yttrande ett satiriskt patos, som lovade en blivande ypperlig apologet.

Gustavs löje slutade i ett häftigt hostanfall.

— Om vi nu skulle övergå från katolicismen alla tre, smålog Vilhelm och hoppade ner på marken. De andra följde, men samtalet och även sämjan hade fått sin knäck.

De tågade tysta skogsvägen fram till kyrkan; därefter, förbi den tegeltäckta kyrkvallen och de sista småhusen i byn, vidare utåt landsvägen, tills de efter en halvtimme stannade utanför gästgivargården.

— Här höra vi efter, sade Daniel, — du behöver dessutom någonting för din hosta, Gustav!

Krogrummet var tomt och öde. Krögaren låg i ugnsbänken och läste en halvmånadsgammal tidning. Han blev glad att få någon att förpläga och utspörja om nyheter.

— God dagen, välkomnade den rödpussige värden, i det han sträckte tröjärmarna i vädret och gäspade. Han syntes lika trygg, som om de inträdda varit just de han väntat. — Jaså, harrarna är ute och går på våra vägar? Hur kan det stå till i prästagåren? Hur mår prosten? Och prostinnan? Och gamla änkeprostinnan? Och mamsell Mina —? Gästgivaren namngav gårdens samtliga invånare och räknade sig synbarligen särskilt till godo att ha upphöjt kyrkoherdens rang med en grad.

— Jag kan väl tro, att harrarna behöver nånting i detta bösa vädret? Ja, se, bara en kommer på krogen, så sätter det min sju till att rägna! Se bara!

Studenterna fingo var sin romtoddy och blevo sittande i hopp, att rägnbyn skulle gå över. Annandag jul liknade mer och mer en vårdag eller försenad höstdag.

— Och kandidaterna, som blivit studenter till julen — jag hörde det av Anders Svens ryktare i hin dan. Nä gonn, i dag var det. Minnet slår mig på felet iblann. Studenter, ja, ja men — det tar vi en skål på!

Gästgivaren hade av idel välvilja blandat

sig själv en ännu rödare toddy än de andras. Men om mamsell Nannas vägar och vandringar kunde han ej lämna besked.

— En kommer så nödigt* över tröskeln nu för tiden, förklarade han och vaggade ovant omkring på sina trinda ben. — Och nån guldpäng, nej! Nej, min sju — här kan studentkandidaterna själva se min kassa!

Därmed tömde han en bastant segelgarnspung mitt på bordet. Där lågo nu alla slags koppar- och silvermynt, riksdalrar och skillingar alltifrån Karl XIV:s första år och till innevarande sextiotal, men intet guldmynt.

— Ih guld har di väl bara i Amerika? Det var så sant, här står nånting nytt i avisen. Ja, ja, inte så splinter! Men ändån! Klockarens Eusjén kommer hem, står här, och han har fått bå medalj och pensjon av regeringen i Vashington. Då är väl mamsellen glad?

— Vad säger Truedsson, förvånades Gustav. — Den nyheten vet ingen om i hela prästgården. Och klockaren har ingenting nämnt!

— Se här själva i Snäll-Posten! Klockaren — ih, den pingson**, den går där och muckar för sig säl och säger aldrig ett knyst. Det tar vi en skål på!

Studenterna togo sig både en och två skålar. Gustav kände sig så upplivad av spriten och nyheten, att han efter en halvtimma glömt bort deras ärende. Vilhelm och även Daniel

* Svårt, sällan. ** Piggsvin = igelkott.

påminte gång på gång om, att vädret höll på att klarna. Dagen var kort, det gällde att begagna den innan mörke.

— Ih, lilla mamsellen kommer nock tillrätta, tröstade krögaren, — hon har vatt ute och julat lite hos bekantingar. Kanse hon nu rätt till pass sitter hemma och mojar sig. Det tar vi en skål på!

— Skål, klingade Gustav förtjust, — Truedsson är en förståndig karl. Vill ni som jag, gossar, så far vi hem i kväll med Anders Svens' hästar?

Daniel brummade någonting för sig själv och syntes ovillig, gjorde till och med ansatser att bryta upp.

Men brodern fick ånyo ett av sina hostanfall, varför en ny toddy lagades.

— Det är min sju tids nock att ta skjussen i morn bitti, tyckte gästgivaren fryntligt, — för rästen så har jag hästar jag med. Skål, det tar vi en skål på!

Vilhelm reste sig.

— Det är solsken, sade han, — jag går väl ut och ser mig om ett slag — om inte ni andra har lust!

— Haha, skrattade Gustav, — det kan du förnöja dig med. Mycket plaisir i skogsplasket, medan Nanna sitter hemma i prästgården och skrattar åt oss!

— Haha, gnäggade Truedsson, — det tar vi en skål på!

Vilhelm gick mot dörren. Daniel gjorde min av att vilja följa honom, men satte sig igen.

— Jag måste väl ta vara på min bror, undskyllde han sig.

Vilhelm kom ensam ut på trappan. Med spriten i hjärnan kände han sig på en gång olustig och förhoppningsfull. Det låg någonting i, vad gästgivaren förmodat, och leta efter Nanna var, när allt kom omkring, föga mening med. När pängarna tagit slut, vände hon väl näsan hemåt.

Men krogsittandet var lika meningslöst. Det ständiga pimplandet i hans samtid pinade Vilhelm. Redan på gymnasistbänken började det för att naturligtvis öka på vid akademien. I lärda och vittra kretsar söps det lika friskt som hos de ständigt halvfulla bönderna. Gulleröds prästgård var som en ö i översvämningen, men även där söps det, endast att det söps måttligare. Det stod ett ständigt ångande spritmoln över allt Sverges land.

Vandringen gjorde Vilhelm gott. Allt som spriten fördunstade, återkom handlingskraften och försvann sorglösheten. Lilla Nanna var ingen vanlig liten flicka, det hade han genast sett på henne, ja, redan den gången i sakristian. Hon liksom hela hennes familj hade ett spelande temperament, var mäktig både det onda och det goda. Hade hon råkat på avvägar, vore det fåfängt att vänta henne tillbaka med det-

samma. Hade hon rymt i bävan eller vredesmod, vände hon ej så snart stegen till underkastelse eller aga.

Han kom att tänka på ett rådjur, de skrämt upp i förmiddags — det hade haft hennes oroliga, känsliga, oberäkneliga ögon. Det hade sett på honom — ja, så att det gjorde ont i hjärtat. Det var väl därför han blossat upp och blivit retlig mot kamraterna.

Såg det inte rentav ut, som om Nanna fattat en särskild tillgivenhet för just honom, främlingen? Bestämt hade han anat det först på julaftonen, på kvällen, under förhöret. Han hade förstått det, när han sett på henne — så där strängt och kallt, som han alltsedan ångrat, att han gjort. Då var det, som om någonting brustit sönder innanför de mjuka rådjursögonen.

Vilhelm hade så småningom ökat takten. Han befann sig i stark marsj, då landsvägen på nytt försvann i skog. Liksom av instinkt vek han av på en vattensjuk stig, som sakta höjde sig mot torrare mark.

Våta grenar slogo honom i ansiktet eller piskade honom om benen. Granruskorna drösslade ett helt rägn ner över honom: ibland tillrade det en iskall droppe neråt ryggraden. Det skvätte i skodonen för vart steg, strumpsulorna kändes lungvåta. Men hans kläders tillstånd bekymrade honom ej längre. Han vandrade i en feber, som kunde han i varje ögonblick vänta sig få se den sökta eller ett spår av henne.

Stilla! Värkligen! Var där inte ett avtryck som av en kort, men bred skosula — en bottfor? Och där, vad nu — en bandstump — visst ett strumpeband! Tänk, om hon nyss befunnit sig i närheten? Hm, bandet färgade ifrån sig, hade visst länge legat i vatten.

Han gav sig till att ropa hennes namn, först sakta, så högre — till sist skrek han av sina lungors hela kraft. Men ingenting svarade honom — om ej en viskning, som väl var ett eko eller pulsen i hans öra eller —?

Han stoppade bandstumpen på sig, medan han ivrigt letade på marken för att finna ut, vart spåret ledde.

Men vilken riktning han slog in på, tycktes det lika förgäves. Allt var utplånat av snö och vatten, rägn och tö. Och enda vittnet — om det nu var något vittne om den saknade — var ett enstaka, djuptryckt fotmärke och ett vattendränkt och urfällt litet strumpeband.

Skymningen föll redan. Solen hade gått i nya moln.

När han hunnit tillbaka till gästgivargården, var det nermörkt. Vid det han gick förbi på väg mot Anders Svens, tyckte han sig höra röster innanför det upplysta krogfönstret. En stämma — det var en sluddrig och ungdomlig tenor, tycktes det — skrek över de andra:

— Det tar vi en skål på!

XI.

Mamsell Mina hade hoppats att kunna dölja olyckan för pappa. Hon hade tagit tysthetslöfte av faster. Och faster hade först stirrat på henne med sina svarta, utstående, humoristiska glober, men sedan utan vidare moralkakor givit löftet. Redan tredjedag jul skulle Ola huggedräng få gripa sig an med tapetseringen — det fanns ännu en del skarvar på skräpvinden.

Nannas rymning blev åtminstone till någon nytta: pappa var inte i lynne att besöka gula salen. Mamma gick det, som vanligt, lätt att föra bakom ljuset. Och lyckligtvis voro nu också bröderna borta, så att det ännu inte hunnit bli prat om pastor Olanders tokiga påhitt.

Marie-Louise, som under tysthetslöfte fått veta allt, fann pastorns enfald makalös. Att inte ha vett att gå, sedan man gjort sin skyldighet, bevisade ett klent ingenium. Marie-Louise syntes mera förbittrad på pastorn, än hon ville låtsa om. Mina betraktade henne förlägen —

hon hade ej trott sin kloka syster om att vara så långsint.

Trots allt dyrkade Mina pastorn. Vad som kunnat hända, om han ej kommit till hjälp, fasade hon för att tänka. Och till och med hans kvarblivande och hans nödlögn hade gjort gagn: det hade givit uppskov med upptäckten.

Upptäckten skedde i alla fall och helt händelsevis. När kyrkoherden skulle till kyrkes annandagen och Mina ej genast stod tillhands med halsduken, marsjerade han i sin retlighet själv in och hämtade henne.

— Har också du rymt din kos, sjåpagås, frågade han, men gjorde förbluffad och förstummad halt innanför tröskeln.

Mina, som erinrat sig sin försummelse och för halsduken glömde allt annat, ville skynda fram till sitt söndagsgöra — en blick från pappa häjdade och förstenade henne. Den ena förseelsen hade bragt den andra i dagen. Pappa hade sett och förstått alltsammans.

— Förlåt mig, pappa, bad hon och knäppte händerna som till bordsbön, — förlåt mig, jag är så ledsen —

— Det gläder mig, sade kyrkoherden och suckade, — jag är också ledsen, men jag ser inte, att det förbättrar mina döttrars hörsamhet mot sin far?

— Ack, pappa, stammade mamsellen, —

jag skulle, snopp — ett drag, snopp, snopp — några brev —

— Ja, gäckades prästfar, som började se hennes förvirring från dess komiska sida, — det behövs ofta bara ett drag och några brev för att både en prästgård och ett mamsellhjärta ska stå i ljusan låga. Det var alltså du, syndakors! Stackars Olander råkade illa ut, tog det i onödan på sig. Eller — vad har du för smussel med Olander? Var det från honom draget kom, kanske, sjåpagås, svara!

— Bevare mig, pappa, slog mamsellen förfärad ifrån sig med bägge händerna, — jag tror, det var Nanna, som —

— Nanna, vet du något extra om Nanna? Var det hon, eller var det du, som tände på? Ut med språket, eller för sjutton hakar —!

Gubben stampade i golvet.

— Bevare mig, pappa, draget kom, snopp, snopp, och pastorn kom, snopp, och —

Det gick runt i huvudet på gamla mamsellen. Pappa måste le mitt i förargelsen.

— Hade jag inte döpt dig till sjåpagås förut, sade han barskt, — skulle jag göra det nu! Akta dig bara att vålla Eugène svartsjuka, när vi nu ha honom här om ett par dar —!

Om kyrkoherden velat straffa brandstifterskan, kunde han inte gjort det eftertryckligare än med de sista par orden. De värkade inte genast, Mina tog dem för ett skämt. Men me-

dan hon hjälpte sin far med halsduk och krage, plockade hon så småningom sanningen ur honom — hela den så kallade överraskning, han tillämnat henne, och som han ej velat ut med, strax han fått brevet, på julaftonsmorgonen.

Först när gubben moraliserat ut och kommit i väg, träffade henne nyheten med samlad kraft. Mina sjönk ner på en stol, och just för det hon inte grät eller kunde gråta, kände hon det desto starkare. Hennes stämning blev inte lättare, därför att hon fann sig otacksam och oresonlig.

Breven från Eugène hade ju varit hennes näring och livsinnehåll i tio långa år. De flästa härrörde från första året; sedan hade de duggat glesare och glesare, tills det varit fullständig torka i fem års tid.

De fem åren hade gjort mamsell Mina gammal. När Eugène reste, hade hon varit mer än ung: hon hade varit vacker, sett bäst ut av alla döttrarna, ja, av flickorna i sju kyrksocknar, erkände klockaren, hennes presumtive svärfar. Det ville också något till att knipa ett sådant hjärta som Eugènes, den rustibussen, och få honom att bortse från ett lyte.

Men Minas fägring hade varit hennes ungdom, hennes klara och rena färger: den friska hyn, den djupa glansen på ögon och hår och det skygga och rörande, som kanske just lytet skänkte hennes uttryck och sätt att vara. Mina

hade åldrats tidigt, tidigare än de flästa. Nu var ungdomen förbi — sedan fem år förbi — och behaget som borttrollat. Hon såg ibland tio år äldre ut, än hon var. Mina fann sig på överblivna kartan och upphörde snart att sörja över det. Hennes sorg hade för övrigt aldrig varit stormande — redan första året efter Eugènes avresa eller flykt liknade den mera vemod eller saknad. Den fyllde ögonen med tårar, men hjärtat med ljuvhet. Den fann tröst i breven och i poesien och mammas musik.

Andra sörjde så mycket mera. Pappa hade för Eugènes skull blivit ovän med sin klockare, som sedan aldrig kom och aldrig eller sällan nämndes i prästgården. Ja, pappas gnat på henne själv berodde djupast på hans besvikenhet. Han brusade en gång öppet ut med sin mening. Hon hade bort hålla efter sin fästman, leda, varna, reformera honom, den galenpannan — han samman med Josef, det var just maken till broka — måhända hade en resa, som liknat en rymning, då kunnat undvikas.

Vad skulle hon svara — så alldeles utan gadd och maktbegär, så stilla och tålig, som hon alltid varit? Och hur skulle hon kunnat reformera — så onyttig, så skröplig och senfärdig hon visste sig och varje dag fick höra, att hon var?

Någon stark lyckolängtan hade hon aldrig burits eller lidit av. Lytet, som hon ådragit

sig under lek i barndomen — någon lekkamrat hade råkat knuffa henne omkull — hade liksom tappat ur henne den friska livslust, som jäste i bröderna. Kanske också hon ensam ärvt sin mammas blida, stillsamma lynne. Mina hade alltid gått omkring som åskådarinna utan att just ha känt det eller saknat andras starkare begär. Och så länge hon var ung, såg det ut, som om just hennes stillsamhet, hennes fina, vemodiga leende, hennes förmåga att lyssna och spegla drog de rörligaste nära henne.

Fem år! Under de åren hade hon tänkt på Eugène som på en död, saknat honom på ett tåligt, ljuvligt sätt, som ingenting åstundade, minst den dödes uppståndelse i detta livet. Hans brev voro en roman, där hon såg speglat ett livsöde, som liksom av en händelse var hennes eget.

Det var en vacker, stillsam, blid roman med blekta, främmande blommor prässade mällan bladen och drömlika ansikten skymtande, men aldrig fullt och jordiskt tydliga. Det hela liknade ett poem av Böttiger eller Malmström, ett minneskväde med sirliga vändningar och mällan raderna en smärta, som ej upprörde, blott vederkvickte efter dagens gråa enahanda. Det var som mammas musik, som en romans »i rosens doft och näktergalens gömma» och utan närmare värklighet.

Och nu steg det plötsligt en levande person ut ur romansen eller romanen. Ett porträtt, som hon betraktat, kanske också kysst, nästan varje natt under alla dessa åren, visade sig med ens vara en värklig människa, en karl — som hennes jungfrulighet alltså hyst i sin kammare och vid sitt hjärta!

Mamsell Mina kände sig mer skamsen och förskräckt än glad. Bittert begråta människorna förlusten av sina kära, men se dem återvända ur graven i deras nya, antagliga gestalt skulle de ej vilja. För Mina var Eugène nu endast en gengångare, en vålnad. Men hon tänkte inte så mycket på fästmannens möjliga förvandlingar som på hennes egna, så påtagliga. Den Mina, som — sjutton år gammal — tog avsked av henne på daguerreotypin, och den Mina, hon hälsade i spegeln, voro varandra alltför olika för att antagas för samma person. Den ena hade Eugène fästat sig till sitt hjärtas mö; den andra skulle han väl knappast vilja se åt.

Vad kunde han nu ha att säga henne, vad hon honom, sedan allt det vackraste redan blivit sagt? Varför nöjde han sig inte som hon med det minne, som åren gjort så vackert? Vad ville han henne? Inte kunde de fundera på att gifta sig, sedan de inte längre voro unga?

Gifta sig — det kröp i huden vid blotta tanken! En känsla av skam, förnedring, förlöjligande grep henne. Inte nog att bära andras

gyckel med detta sena menage, hur skulle hon te sig inför honom, inför sig själv — med sina vissnade behag, sina gammalungmövanor, sin stela höft, sin onyttighet och senfärdighet?

Bara det att inte längre få stöka i de gamla breven nattetid — ty hur skulle hon sedan kunna och vilja röra dem? Bara att se dem förlora doft och glans — ty hjältens uppståndelse var som ett onödigt tilläggskapitel till en färdig roman, som en banal fortsättning på en romans, vars skönhet just berodde på aningen, oändlighetsdallringen. Ja, b a r a att förlora, att profanera detta, som varit hennes minne och hennes hälgedom: var inte detta hennes livs första värkliga olycka? Vad skulle det sedan bli av henne?

Skulle hon kanske hädanefter leva för hans tapperhetsmedalj?

Mamsell Mina grubblade, med händerna i skötet; hon visste ej, om i timmar eller minuter, men hon visste, att hon varken på timmar eller dagar skulle finna en utväg ur sitt grubbel.

Det var också så sövande tyst i huset denna förmiddag. Mamma sov, faster hölls i köket och pappa i kyrkan. Studenterna strövade långt borta i Herrevalls skogar, och Josef, plågoanden, var ute på en slädtur, gud vet vart — det var god tid till söndagsbetraktelser.

Då förekom det Mina helt plötsligt, att

det vaknat liv inne i blå rummet. Ej stojande eller ens glammande och pratsamt liv. Men allt hördes så tydligt genom den tunna, sprickiga dörren — det var ett samspråk med låga och långa viskningar, korta små fnitter och — bevares — det föreföll, som om någon också kysstes därinne.

Mamsell Minas första ingivelse var att rycka upp dörren och överraska de syndiga på bar gärning. Så mild och överseende hon eljest var — överseende till och med mot Bollas snatteri — med anständigheten i prästgården var hon sträng. Hon fördrog ingen kurtis i sin omgivning, och så långt respekten sträckte sig, hindrade hon allt kyssande, som ej ett äktenskap eller en förlovning gjort giltigt.

Men för närvarande fanns det i hela prästgården ej ett enda förlovat par.

Mina ryckte emellertid ej upp dörren. Hon blev sittande, där hon satt, med händerna knäppta i knät, överkroppen något framåtlutad, huvudet en smula på sned, och lyssnade — lyssnade spänt.

Hon hade känt igen Josefs röst, den vettvillingen — som så föga gjorde skäl för sitt namn. Och hon anade också, vem den andra var.

Det var alltså henne slädfärden gällt, vackra Elna på Änggården, den galna flickan, vars fägring gjort själva fadern yr i huvudet, så att

han — en enkel hemmansbonde — givit dottern pensionsuppfostran i Schweiz och en utstyrsel vida över hans tillgångar, tills han nu satt i inteckningar över öronen.

Det hade i flera år varit bra mällan dem båda, Josef och Elna — båda papporna hade, den ene med längtan, den andre med oro, väntat, att det skulle smälla en dag. För den fåfänge bonden var den vackre volontären ett ståtligt parti, för pappa kyrkoherden Elna en mesallians och därtill ännu en felslagen förhoppning till alla de andra.

Märkligt nog, besinnade mamsell Mina i det ögonblicket intet av allt detta. Hon gjorde ej ett tecken för att ingripa vare sig till sedlighetens eller ekonomiens fromma. Hon misstänkte med fog, att Josefs avsikter kanske ej ens voro ärliga. Men hon visste, att Josef, långt ifrån att ta reson, tvärtom kanske skulle bli brutal. Och ångesten för plågoanden — Minas plågoande sedan barndomen — var kanske huvudgrunden till hennes overksamhet.

Hon kunde emällertid ha tillkallat faster Jeanette eller mamma, och hon gjorde intetdera.

Som hon satt och lyddes till kuttret därinne, hörde darrningen i rösterna, när ett halvhögt ord av misstag slapp över de försiktiga läpparna, hörde de heta, ofrivilliga flåsningarna, det svaga ljudet av kyssar, prasslet av kramningar, knarret i möbler och tiljor, sympati-

knäpparna i de gamla väggarna — då var det, som om en helt annan känsla än den sedliga harmen fått makten med de blida, vissnade dragen.

Munnens avspända båge slappnade än mer, giporna sjönko darrande neråt, varje fåra och rynka i det halvgamla ansiktet fick skärpa och djup. Ansiktet blev till ett dokument, vari ett ungdomslivs försakelsehistoria stod skriven. Ett liv, som måhända först i detta ögonblick blev sig medvetet. En försakelse, som först nu anade, vad den offrat.

Ögonens långa torka fick vatten. Tår efter tår tillrade utför i små naturliga rännor. Huvudet böjdes sakta ner över de hopknäppta händerna.

Men mamsell Mina skulle blivit röd av iver och harm, om hon ens själv kunnat beskylla sig för att gråta av avund mot den lyckliga vackra Elna.

XII.

Bröderna — Gustav och Daniel — kommo hem på tredjedagen, lagom till middag och duktigt hungriga, men utan vare sig Nanna eller Vilhelm. De hade lånt hästar och släde av Anders Svens — ty på natten hade det både frusit och fallit tjockt med snö — och fingo skrubbor av pappa, för det de lämnat flickan och Vilhelm i sticket.

De blevo först överraskade och nedslagna, ty de hade väntat, att Nanna självmant kommit tillbaka. Denna förmodan hade de från den förståndige gästgivaren i Toftarp.

Pappa fnös av otålighet och förargelse, han kunde tydligt se på dem, hur de tillbragt gårkvällen.

Sedan tog Gustav humör och förklarade, att vem som hälst utom han — ja, bror Josef till exämpel — kunde få skvalpa i snöslask på jakt efter flickslynor: han, Gustav, hade skaffat sig en hosta på halsen.

Varpå han, mycket riktigt, började hosta — ganska naturtroget, ansåg Josef — och vart

inskickad att få sig en äggtoddy, efter middagen, nota bene.

Daniel syntes förlägen. Hans mångåriga rykte som karaktären i familjen hade fått en knäck, även i hans eget medvetande.

Men då också han bekräftade, att Vilhelm varit stursk och envis och velat veta allting bättre än sina kamrater, fann pappa det förklarligt, att sönerna lämnat åt sitt eget värde och sin egen vård och värdering detta i grunden kanske fördärvliga umgänge.

— Det inträffade blir er emellertid en varning för framtiden, sade kyrkoherden, — att med större jugement välja era sällskaper.

Gustav blev trotsig och upprorisk, bara den egenkäre Vilhelm nämndes.

— Vem hade också kunnat ana gynnarens kaliber, halvgrälade han, — lömsk och inbunden som krämarprinsen var? Jag höll honom för en beskedlig och obetydlig liten puttefnasker, som det kunde vara nöjsamt få visa omkring i prästgården. I stället avslöjar han sig som en rabulist av värsta sort och en tyrann och toppridare, som varken skonade ung eller gammal. Daniel berättade mig om hans dispyt med pappa juldagsmorgonen —

— Synd om ynglingen, är annars ej utan gry, klagade gubben och strök sig över nacken. — Apropå, var lämnade ni honom? Tog han skjuts till sitt hem direkt från Toftarp?

— Bevare mig, utropade Gustav försmädligt, — han ville, han ämnade —

Hur det var, stockade sig den tillämnade meningen, och Daniel måste fylla i.

— Han ämnade fortsätta att leta på egen hand.

Prästfar gav fritt lopp åt sin ogillande munterhet. Daniels tysta smil var minst så smittande som Gustavs ljusa skratt.

Men så avbröt sig gubben, löjet gled över till sin motpol. Bekymret på pannan kom tillbaka, i blicken fick det en tillsats av något annat.

— Men då gör han sig ju större omak för er syster än ni själva, anmärkte han, — ja, än någon av oss, som sitta här i godan ro omkring fyllda fat, medan Nanna — kanske fryser och svälter!

— Henne går det nog ingen nöd på, menade Gustav sorglöst. Hans organ lät i dag ibland ovant skrovlig.

— Vet du alltså någonting mera om henne då, sporde den gamle med ett häftigt kast på huvudet. Det syntes, hur spänningen pinade bakom det morska ansiktets muskler.

— Vet —, drog Gustav på det.

— Ut med språket, för sjutton hakar!

Kyrkoherden sprang upp, så att pinnstolen for baklänges och omkull på golvet.

Den frimodige Gustav kröp samman; han fann, att han började göra en löjlig figur.

— Inte annat, än vad vi nyss berättat, sade han.

Han förteg visligen det spår, Vilhelm ensam påstått sig ha funnit på kvällen, men som ingen av bröderna tillmätt någon betydelse. Till den grad hade både späjandet och sällskapet tråkat ut dem.

— Då må jag säga, mullrade prästfar, harmsen och besviken, där han, sedan han fått stolen på fötter, hetsad och tankspridd satt och rullade brödkulor, — att efter detta synes mig Vilhelm långt mindre blamabel än mina klemiga och kallsinniga söner.

Det blev så stilla omkring bordet, att ej ens knivarna rörde sig på tallrikarna. Tystnaden värkade som ett varsel, ty i nästa minut gick en ängel, livslevande, genom rummet. Mamma, som tagit sig en förmiddagslur, kom först nu ut till middagen.

Hennes blick gled runt bordet och vidgade sig, när hon räknade de många tomma stolarna.

— Var är Nanna, frågade hon och såg storögd på Gustav.

Denne liksom letade i luften efter svaret, pupillerna irrade runt och undveko modern. Det var inte så lätt att narras mitt upp i ansiktet på lilla mamma.

Pappa kom honom till hjälp.

— Nanna, svarade prästfar, så lugnt han förmådde, — Nanna stannade, som jag tillsagt, uppe hos Anders Svens.

— Du är väl ändå för sträng, förebrådde mamma, — vi ha varit för stränga mot vår flicka. Vad i all världen skall hon göra hos Anders Svens?

— Lära sig göra nytta, fabulerade pappa, — här i huset springer hon vind för våg och bara hittar på hyss. Nå, lilla mamma, skall du inte välkomna dina söner? De vilja inte förskjutas för en galen flickunges skull.

Prästfrun hade tankfull betraktat sin make. Hon förvånades över, hur gammal han i dag såg ut. Det hade kommit någonting grått i det blonda håret, munnen läspade för tandluckornas skull, och själv hade han sjunkit ihop och blivit mindre. Först i dag lade hon märke till, att han börjat åldras på allvar.

För att inte bedröva honom sade hon ingenting, men flyttade blicken över på sönerna. Hon kysste dem lätt på pannan, i det hon gick förbi till sin plats.

— Förlåt oss, mamma, att vi börjat, urskuldade den gamle, som knappast rört en bit, — vi hungrade som vargar.

Faster, som suttit tyst hela tiden, gav husfadern en manande knuff, och det var rörande att se, hur ivrig han blev att göra skäl för sig.

— Var är er kontubernal, undrade präst-

frun med en ny forskande blick på Gustav, som satt stum och bara åt och svettades.

— Han har rest sin kos, svarade sonen mödosamt och petade ivrigt omkring i sin tallrik.

— Ha ni blivit osams, fortsatte modern sitt förhör utan att släppa Gustav ur sikte. Han var hennes andra ögonsten, om Josef var den första. — Var det för den där olycksaliga rymlingen Almqvist?

— Ja, svarade sonen, olyckligare än i någon examen.

— Sådana äro nu en gång människorna, tröstade pappa i predikoton, — som unga äro de dårar, och som gamla bli de —

— Narrar, ifyllde faster Jeanette och skänkte i av julölet.

— Till narri, rättade gubben snäsigt och fortfor utan att låtsa om Gustavs fnitter, — apropå, var är Ekdahl?

— Jag skickade honom bort i ett ärende, brummade Josef, som alldeles tappat lusten att skämta. Volontären satt nästan ännu mera böjd och fåmält än de andra.

— Till fårhuset, fiskade gubben alldeles förgäves. Han tillade genast, liksom om han fruktade tystnaden: — Mormor sover förstås, som vanligt! Gumman sover allt oftare och oftare, allt längre och längre. Till sist somnar hon bort en vacker dag. Ja, ja, hon dör inte,

hon försvinner — som en pust, en rök. Vad äro vi alla annat? Och pastor Olander är på begravning, och Mina ruvar på sin kammare! Skål, Marie-Louise, du är snart — vår sista!

Tårarna trängde kyrkoherden, trots all behärskning, ut i ögonen. Lyckligtvis tycktes mamma just då ouppmärksam och försjunken i sitt eget bordsgöra.

Middagen tog äntligen slut. Det var den längsta måltid någon av deltagarna kunde minnas ha varit med om, och den hade räckt en knapp halvtimma. Uppbrottet skedde nästan i oordning. Var och en syntes angelägen att komma för sig och till sitt.

Mamma gick in för att språka med Mina. Hon förstod, att hennes äldsta bar på något, som tyngde. Allt sedan Nannas oförklarliga bortresa kände husets moder stundom någonting, som liknade självförebråelser. Pianot hade kanske, när ett kom till allt, berövat hennes barn en del av vad dem tillkom.

Gustav och Daniel flögo upp på sin kammare med samma odygdiga hast som i pojkåren. För övrigt voro de väl den dag i dag knappt annat än pojkar. Marie-Louise försvann till sina sysslor. Josef sneglade tveksamt åt pappa, men vankade, när han såg faster närma sig gubben, långsamt ut till förstutrappan.

Kyrkoherden kände plötsligt fasters klapp på sin skuldra.

— Lille präst, inledde hon.

— Ja, vad är det om, snäste den gamle, som fruktade någon ny giftighet till alla de andra, majoren låtit honom smälta i sin dag.

— Seså, bits inte, gamle nummerhäst, förmanade hon, sköt fram ögonkloten och höjde överlägset på mustasjläppen. — Stå stilla en sekund, om annars görligt, och lägg märke till ett förnuftigt ord!

Prästfar gjorde en av sina gamla soldatvändningar.

— Nåväl, major, sporde han med ett försök att låta godmodig. Han anade just nu allra tydligast värdet av fasters kloka, kalla förstånd.

— Lille präst, sade hon, — jag djärvs inte persvadera dig att sitta ner, medan vi språkas vid. Skall förstås kurbettera under mina gamla änkeögon. Men min kroppshydda trivs inte med att sväva i luften som en ballong. Jag sätter mig.

— Jag är idel öra, försäkrade kyrkoherden, satte tummarna i rockslagen och såg på förhand bister ut.

— Det är om Nanna, sade hon, och gubben gjorde värkligen genast en halv volt med överkroppen.

— Nå, påminte han i nästa sekund, stirrade otåligt i taket och trummade i golvet med fotbladen.

Men faster Jeanette tog saken med ro. Hon

mönstrade husets herre från topp till tå, skakade på sitt mössprydda huvud och anmärkte slutligen:

— Jag beklagar stackars Mina!

— Syndakorset, stönade gubben, som om han just nu varit under den åsyftades behandling.

— Nej, det är hon, som har sitt kors, rättade faster lugnt och sökte genom hypnotisk fixering binda hans blick vid sin person. Naturligtvis förgäves. — Lille prästen inbillar sig, att ingen har närver mer än han själv. Men om han inte håller hovarna i styr, så —!

Majoren dängde sin bastanta hushållerskehand hotande mot sitt knä.

— Så, morskade sig kyrkoherden, medan ådrorna svällde under Walter-Scott-luggen.

— Så får han inte veta någonting.

Prästfar svarade ej, men höll sig orörlig under en hel minut.

— Bolla berättar mig, meddelade faster sävligt, liksom om hon njutit av den lille prästens ostyriga ansiktsspel, — att Nanna brukade ligga och läsa uppe på vinden och ha ljus tänt mitt på dagen.

— Sjutton hakar, spratt kyrkoherden upp, — kanske hon ligger där ännu?

— Bevare mig, korsade sig faster, — Ola har forskat så väl, att han fått annat med i dagen —. Men det är min hemlighet.

— Sakramenskade flickunge, fräste prästen, som fortfarande hade tankarna på ljusläsningen.

— Nå, hon gör ju inte om det, tröstade faster.

— Nej, det vill jag hoppas, hotade prästfar, glömsk av allt utom den eldfara han lupit. — Så Bolla har äntligen hunnit kläcka det ur sig? Men vad har här varit för tillsyn med ungen?

— Det var just dithän jag ville komma, sade faster.

— Vems är felet, snäste den gamle.

— Vårt förstås, erkände hon lugnt, — vi alla ha vår part i ansvaret. Vi ha inte haft ögon med Nanna tillräckligt. Bolla berättade mig det där alldeles nyss. Men för att säga som sant är, så har jag länge haft mina misstankar. Nanna har gått smygvägar.

— Har Springfält, brusade prästen ånyo upp. För varje gång tycktes detta meddelande vara honom lika nytt.

— Åh, det ha vi gjort allesamman, sade majoren kallt. — Här i huset som i alla andra hus ljuges och gömmes det både i parti och minut. Nå, de stora få svara för sig själva. Jag lägger mig inte i ert smussel. Själv har jag nog av mitt.

— Vad smusslar majoren med, om jag törs fråga, undrade han halvt otålig, halvt road.

— Det angår dig inte, lille präst — men

nu var det om Nanna vi skulle tala. Jag kom att tänka på det här, innan jag talt med Bolla. Jag bytte om lakan i hennes säng i dag —

— Bytte hon inte till jul, vet jag, muttrade gubben, — sakramenskat slöseri!

— Var resonlig, vi slippa kanske byta oftare!

Fasters grymhet tycktes henne enkel rättvisa gentemot den gamles småsinne.

— Varför skall du plåga mig, brast det med ens ur honom. Det övergivna, uttröttade i hans ton fick själva majoren att vekna. — Skaffa henne tillbaka, vet jag, jag begär ju ingenting annat! Varför skulle hon sky sina egna köttsliga föräldrar?

— Hennes köttsliga föräldrar brydde sig helt enkelt inte om henne då. Eller, tillade hon med ett stänk av medlidande, — hennes förstånd räckte inte till att förstå, hur mycket de, trots alls, brydde sig om henne. Just nu är hon dessutom som mäst sensibel. Just nu behövde hon ett helt hav av ömhet. Lilla mamma, bevars, skall ju och måste ju skonas. Men månne hon farit illa av att se om sin flickas lilla lekamen? Och ni andra med era nödlögner och överraskningar hade väl inte mod att tala om för flickungen, att hon håller på att bli kvinna!

— Vad för slag?

— Kvinna, upprepade faster försmädligt, —

har lille prästen aldrig hört det ordet förr? En flicka blir, om hon får leva, förr eller senare kvinna! För rästen skall jag inte bravera. Modet svek mig själv flera gånger, då jag föresatt mig att tala ut. Man måste visst ha övning för att duga i krig, inte sant — och jag har ju aldrig haft eget barn.

Faster Jeanette blev ett ögonblick elegisk, vilket borde tett sig skrattretande för en opartisk åskådare. Hon saknade lilla Nanna på sitt eget sätt.

— Menar du, att —, sporde kyrkoherden med en fulländande blick, i släkt med den, som de flästa män bestå så ömtåliga ämnen.

— Just det menar jag, genmälte faster ungefär lika tydligt, men utan någon skämtsam glimt.

Den gamle prästen stod en stund förlorad i tankar. Så ryckte han sig förtretad lös.

— Nonsens, bröt han ut och svängde runt på klacken, — komma med sådant pladder till en man! Varför göra ni kvinnor inte er plikt? I stället för att — driva mitt barn — ifrån mig —?

Och han vandrade, en smula framlutad, mot sin kammardörr.

Faster, som kände hans förebråelse djupare, än hon låddes om, försvann med högburet huvud i folkstudörren, samtidigt som Josef sakta trädde in ifrån förstun.

— Pappa!

— Vafalls, ryckte fadern till och strök sig hastigt över ögonen. Han vände sig halvt om och mönstrade med morsk uppsyn sin äldste son.

— Det var något viktigt jag hade att tala med pappa om —!

— Pängar, fnös pappa med förbittrad enärgi.

Något i tonen retade Josef. Han stramade upp sig och såg sin far i ögonen.

— Pappa skall inte tro, att jag är alldeles hjälplös, för det — min egen far kanske saknar hjärta.

— Såå, muttrade gubben inträsserad, — vad har munsjör då för okända gullgruvor?

Vackre Josef kastade stolt med huvudet. Blekheten i hans ansikte hade försvunnit, de högblå ögonen blänkte stål. Han stack teatraliskt handen i barmen och antog en bredbent aktörsställning.

— Närhälst det konvenerar mig, sade han vårdslöst, — har jag hela Kristianstad till mitt förfogande.

Kyrkoherden gjorde en ny halvvändning, så att han kom att stå mitt emot sonen. Han behöll händerna på ryggen och frynte gäckande, men kunde ej hindra blicken att uttrycka hans faderliga beundran.

Josef var värkligen en vacker karl. Just

nu liknade han mer än någonsin Cavaignac eller rättare hans porträtt. Och själva övermodet tillhörde, som andra militära dygder, den gamles kära ungdomsminnen.

Dock, här rörde det sig om fakta, ej om stämningar.

— Vem är hela Kristianstad, om jag törs spörja?

— Vilken grosshandlardotter som hälst, skröt volontären med en frikostig armrörelse.

— Par exemple, inföll gubben dubbeltydigt.

— Grosshandlare Müllers arvtagerska, kom svaret utan betänkande.

— Nåväl, avgjorde fadern med illa dold belåtenhet och lagade sig att förändra front, — konvenerar hon dig, så nog konvenerar hon mig. Här har du min välsignelse in blanco!

Josef häjdade honom med en vink.

— Saken skulle vara enkel, om —

— Hon inte vore så ful, hånade pappa.

— Misstag. Hon är en skönhet.

— Eller inte vore så dum?

— Hon är en förståndig flicka.

— Eller grosshandlaren inte hade kontoret på fickan?

— Pappa känner honom ju —

— Asj, i våra dar spela grosshandlarna bank varannan —

— Müller har stenhus för flera hundra-

tusen, har en brigg och tre skonare i Åhus och pängar som —

— Eller inte vore så snål —, envisades den gamle.

— Misstag, men —

— Ut med språket då, munsjör, och stå inte och ömsa fot, röt kyrkoherden, vars tålamod sviktade.

— Om jag får tala till punkt, parerade Josef saktmodigt. — Rent ut: pappa vet, att jag är engagerad på annat håll —

— Som aktör?

— Pappa!

— Vafalle?

— Pappa låts enfaldig, men Elna Åkesdotter på Änggården —

— Vafalle?

— Elna, som pappa vet —

— Vafalle?

Nu brast även volontärens tålamod.

— Kort och gott, pappa: jag och Elna ämna eklatera på nyårsafton —

— Såå, hånade fadern, — och vad ämna ni sedan gifta er på?

— Det är just det, det nu blir frågan om, sade Josef och krönte förläget.

— Vem tänker munsjör fråga?

— Käre pappa — volontären närmade sig med smidiga löjtnantssteg, — jag behövde i alla fall nu på nyåret en sextusen riksdaler —

— Banco, frågade kyrkoherden skämtsamt.

— Nej, bara sextusen riksdaler.

— Fägnar mig att höra. Jag själv behövde ungefär lika mycket.

— Men pappa måste — pappa måste låna mig dem!

— Jag, pojke, är du alldeles rasande?

Sonen nalkades bevekande ännu ett par steg.

— Pappa har säkert så mycket liggande i kyrkokassan, och om ett par månader kunde jag —

— Pojke, vill du göra mig till försnillare?

— Asj, låna — är det försnilla? Man lägger en lapp med påskrift, att —

— Pojke, vill du lära mig, hur man försnillar? Vem har lärt dig det själv?

— Pappa, det är hedersskuld! Jag — jag måste helt enkelt ha dem! Annars —!

— Annars?

Josef lyfte med en lidelsefull åtbörd handen mot sin panna.

— Akta dig, pojke!

Fadern, som röd i huvudet och stel i ögonen betraktade sin nyss så beundrade telning, kippade med läpparna, som om han letade efter ett ord eller en sats, nog kraftiga att göra intryck på den förirrade. Men ur den flämtande strupen hann ej en stavelse, innan lätta

steg i närheten förstummade honom. De hördes ännu i den lilla korridoren till Minas rum.

— Gå, sade den gamle hest, — mamma kommer!

Josef vände sig dröjande om och spanketerade, strykande sina mustasjer, mot förstudörren.

Prästfrun trädde nyfiken och rundögd in i matsalen. Hon måste ha uppfångat något av det högröstade samtalet.

— Vad stod då på härinne, frågade hon med en darrning i rösten.

Kyrkoherden övade sig ett par gånger med konststycket att le i denna stund och sinnesstämning. När det äntligen lyckades, vände han sitt röda ansikte mot hustrun och skakade humoristiskt-otåligt på huvudet.

— Åh, det var bara Josef, sade han, — Josef igen! Nu har han skickat Ekdahl för katten i våld! Till sist få vi väl spika fast prästspektaklet i folkstugan. Nu löper han med kärleksbrev från Josef till det där stycket — hm — vackra Elna på Änggården, vet jag!

Prästfar gjorde helt om för att dölja sin återvändande sinnesrörelse. Men mitt i sitt sinnesuppror kände han ett slags moralisk tillfredsställelse att ha funnit på ett svar, som bara till hälvten var en nödlögn.

XIII.

Mamma hade följt efter honom på ämbetsrummet, som, enligt tidens spartanska sed, samtidigt var sängkammare. Hon hade ett litet krypin, stort som en garderob, för sin räkning längst innanför, men drog sig ej nu tillbaka dit. Hon satte sig i stället med korslagda armar att betrakta pappa.

Kyrkoherden hade slagit sig ner framför sina längder, läste, som han brukade, halvhögt ett namn eller siffertal i sänder, jämförde och skrev. Men han kände den tårögda blicken i sin rygg, avbröt sig retligt, läskade i en fart, slog bullersamt samman böckerna och marsjerade ur rummet. Han härdade ej ut i dag att vara på tumanhand med sin hustru.

I matsalen stod han en stund stilla och tvekade, rev sig förtretad i huvudet, trippade så vidare till Minas rum: måste ju se efter, hur Ola redde sig med reparationen.

Ej häller där stannade han längre än en minut. Ola var nästan färdig, och Minas snörpande irriterade. Sedan han utan anledning

eller sammanhang mumlat sitt »sjåpagås, sakramenskade syndakors», fortsatte han sin irrfärd, genom blå rummet, som stod tomt med alla familjeporträtten, och ut i gula salen, där den eviga brasan brann och gamla mormor nickat in framför knyppeldynan.

— Håhåjaja, suckade han i viskton för att ej väcka henne och steg utan knackning in på pastorns rum — en vana han tagit sig på grund av de föregående hjälpprästernas ofta lastbara egenheter.

Olander satt i nattrock och bolmade på långpipa. Hans blondduniga ansikte passade till dräkten ungefär som en rädisa till en yllesjal. Men hans hållning saknade ej värdighet, när han reste sig och hälsade farbror välkommen.

— Bror skriver redan på sin nyårspredikan, anmärkte kyrkoherden i sorgset tillfredsställd ton.

— Nej, det var bara —

Olander försökte i hast smussla undan konceptarket, som väckt hans förmans uppmärksamhet. Men denne förekom honom. Snabb som en hök slog den gamle ner på papperet och närmade det misstänksamt till de starka, obeväpnade ögonen, som i alla fall börjat bli närsynta.

— »I ungdomen,» läste han för sig själv, — »äro vi som starka, nybyggda hus, i vilka

varje rum är åtskilt från de andra, varje våning från den andra.» Hm hm, vad är det här för nonsens?

Pastorn, som med spänning följt hans minspel, liksom knäcktes av vid utropet. Han kröp ihop, så att han själv såg ännu mindre ut, nattrocken ännu större än nyss.

— Hm hm hm, mumlade gubben och fortsatte läsningen, ofta avbruten av sin kritik.

— »I det ena rummet höras ej det andras tankar, och en dörr avklipper minnet.» — Vad sitter bror och plitar samman för dumheter? »Men när vi åldras, blir det lytt i oss som i gamla hus.» Vad för slag? »Vi växa samman med alla våra kamrar i det närmaste och fjärmaste förflutna. Allt i dem förnimma och förstå vi, som om vi just nu upplevde det. Röster höras, som blivit oss långt avlägsna. Bud och järtecken knäppa och mumla. Ty vår tillvaros väggar ha vuxit samman och samtidigt försvagats av ålder: de släppa igenom minsta ljud och äro fulla av förstörelsens och det nya livets makter.» Hm, hm, hm! »Till vilka Herren give, att vi lyssna, medan tid är.» Hm, slutet inte så galet, inte så galet!

Kyrkoherden syntes helt tankfull.

»Till vilka Herren give, att vi lyssna, medan tid är,» upprepade han och rev sig med en på en gång blidkad och plågad uppsyn i nacken. Så rätade han häftigt upp sig.

— Hm, hm, är här ännu mer? Också på andra sidan? »Besynnerligt, hur hastigt vi glömma, ja, hur tätt intill barndomen vi dövna till för barnakänslorna!» Är det här brors egen hus- och livsfilosofi? Smakar nästan titulus Vilhelm! Nonsens! Det sista passar ju inte med det föregående!

— Det sista är själva inledningen, stammade pastorn, som blott långsamt började växa i nattrocken igen. — Det är, att jag så må säga, proëmium eller argumentum —

Kyrkoherden tittade vasst upp.

— Anledningen, vill bror säga! Skall det vara en hänsyft —?

Han avbröt sig hastigt.

— Ämnade bror sätta det här i en predikan?

— Jag hade i alla händelser, förklarade Olander med hjärtat i halsgropen, — tänkt be farbror recensera mitt koncept.

— Kyrkolagen ålägger oss, sade hans förman barskt, — att predika Guds ord rent och klart — utan mänskliga griller och påfund. Lägg det där i skräpkorgen! Eller hm — i ett bordstal någon gång, till exämpel i all underdånighet hos vår nådiga grevinna! Brors filosofi och mina namnsdagsvärser, dem spara vi bäst till fruntimren och kättarna —

— Asj, seså, tröstade han och skakade nattrocken vid axlarna, när han såg den unge man-

nens förvirring, — det blir nog karl av käre bror! Alla ha vi fått passera linien — och det är inte alla, som få sin skopa i enrum. Apropå, där passerar just en man, som —

Gubben trippade fram och knackade på fönstret, utanför vilket en lunsigt framvaggande gestalt blivit synlig. När vandraren vid knackningen vände det breda, kindskäggiga ansiktet åt sidan, såg pastorn, att det var Ekdahl. Kyrkoherden vinkade befallande, varpå Ekdahl lunsade förbi fönstret.

— Där ha vi en man, fortfor den gamle, — eller rättare en stackare, ett novissimum exemplum, ett varnagel för ungdomar, som ej låta råda sig. Ty minns det, käre bror, den som ej lyder goda råd, får lyda trummor av kalvskinn. Mången lovande yngling kom på villospår, därför att han envisades att gå sina egna vägar. Och mången fader får bittert ångra, att han ej i tide brukade färlan. Håhåja, där ha vi Ekdahl!

Ekdahl gjorde, i det han inträdde, en överdrivet vördnadsfull bugning och gömde blicken i ett smil, som närmade sig fångrin. Men vid kyrkoherdens förargade åtbörd rätade han en smula upp sig och sökte lägga sitt gråpussiga ansikte i prästerliga veck.

— Herr kyrkoherden behagade knacka på fönstret?

— Ja, jag vill veta, vad ärende titulus haft att uträtta för volontären?

— Herr volontären skickade mig till Ånggården, smilade Ekdahl inställsamt. — Vackra Elna och volontären ska ju —

— Titulus ska taga sin tunga i akt, avbröt prästfar, — tungan är människans skorpiongadd, och liksom hos skorpionen dräper gadden ofta henne själv. Pastor Ekdahl borde veta det.

Ekdahl vände sig åt sidan; huvudet sjönk ner mällan axlarna, och kroppen skakades av undertryckt fnitter.

— Se bara, bror Olander, står inte människan och fnittrar som en barnunge? Gärna för mig, fortfor den gamle med en föraktfull sidoblick, — men biskop Aurelius förlät honom aldrig.

— Det — det är ett naturfel, meddelade Ekdahl mällan två anfall, — men det — det blev min olycka. Biskopen trodde jag fnissade åt honom och hindrade mig alltsedan att få — pa — pastorat —

— Tag sin tunga i akt, titulus, rådde kyrkoherden, — biskopen fick snart andra skäl. Det viktigaste var tituli lösmynthet i lärofrågor. Titulus ville förstå Skriften bättre än hela kyrkomötet, och —. Men nu ha vi ingen tid med titulus. Titulus har väl fått brev tillbaka — få hit det!

Ekdahl bugade och räckte fram handen.

— Två stycken? Ett till volontären — »Till min general», jo, jag tackar, sakramenskade flicksnärta! Och ett till — till mamma? Vad för slag? Är det också från Elna?

— Korrespondenten är mig obekant, smilade Ekdahl, — en liten parvel lämnade mig det strax nedanför allén.

— En parvel? Hm! Stilen fruntimmersstil! Inte sant, bror? Kan inte på stund erinra mig, men — nog har jag förr sett den pikturen! Hm! En parvel? Vems var han? Vad hette han? Hur såg han ut? Hur var han klädd? Sjutton hakar! Står inte människan och fnissar mig rakt upp i synen?

— Det — det är ett naturf — fel, fnissade den olycklige.

Men prästfars bekymmer krävde sin urladdning. Han stampade i golvet och fäktade med armarna.

— Ut, spektakel, skrek han gällt, — ut, driftkuku, flinebytta, fördetting, ut —!

Kyrkoherdens förbittring var så häftig, att han, ännu sedan Ekdahl försvunnit, utförde en ilmarsj runt pastorsrummet, och när han stannade, skakade han de båda breven över sitt huvud.

— Och ett sådant sakramenskat spektakel, sade han, — skall man ge kost och logi, bara för det ens odåga till son håller sig med hovnarr. Och så är det till på köpet meningen,

jag skall agera postiljon — postillon d'amour! Hahaha!

Den gamle skrattade i vredesmod, och hans skratt ringde den unge pastorn i öronen med samma envishet som skrällen av den islagna dörren. Olander stod och liksom magrade i sin nattrock. Han kom sig ej på länge för med att sätta sig. Det var första gången han sett sin förman i detta våldsamma lynne.

Kyrkoherden hade genom bokkammaren och Nannas rum marsjerat in i matsalen, där han råkade Ekdahl i samspråk med Josef. Det vill säga: Ekdahl hade utan framgång försökt urskulda sig, och volontären uttryckte just sitt misshag och sina tvivel genom att örfila upp Ekdahl.

Utan att avbryta exekutionen eller bevärdiga någon av stallbröderna med ett ord slängde den gamle Änggårdsbrevet på matbordet och fortsatte raka vägen in till mamma.

Mamma hade lagt sig på tvåmanssängen och betraktade med ett djupt grubblande uttryck tapetblommorna mällan sparrlakanen. Vid pappas inträde tittade hon åt sidan och spärrade blicken rund, som hon plägade.

— Vad har hänt, frågade hon.

Prästfar hade kommit infarande i sitt livligaste tempo. Han var ännu för upprörd att få fram mer än det enda ordet b r e v, varpå

han räckte sin hustru den till henne adrässerade biljetten.

Hon granskade förundrad utanskriften.

— Jag känner inte stilen, undrade hon och reste sig till sittande ställning, — men jag tycker mig bestämt ha sett den någonstädes.

Hon lossade oblaten, varmed det sammanvikta, okuverterade papperet var förseglat, och vecklade upp skrivelsen.

Prästfar betraktade henne i ett slags butter spänning, som tilltog, då han märkte hennes ögon börja irra och hennes kinder få sin blåaktiga blekhet.

— Vad står på, frågade han i samma ton som hon nyss.

I stället för svar gav hon honom en lång, fuktig, smärtsam blick och föll så avsvimmad baklänges mot kuddarna.

Kyrkoherden skyndade fram, men förskräcktes ytterligare, då han kände hennes kalla, slappa hand i sin, och ropade överljutt:

— Hjälp — hitåt — mamma!

Han hade mekaniskt lyft upp papperet från golvet och läst och igen låtit det falla. Och medan rummet fylldes av de förskrämda familjemedlemmarna, såg man pater familias vandra upp och ner i kammaren och vrida händerna och hörde honom klaga:

— Ack, mamma, mamma! Ack, mina barn, mina barn, likt Jakob lägga ni mig med grå

hår i graven! Hur har jag förtjänt detta, förtjänt detta? Ack, mina barn, mina villfarande barn, mina — barn! Ack, mamma, mamma!

Ingen förstod ett ord, ty ingen visste, hur detta kommit sig, eller varför mamma nu låg där stel och inte ville låta kalla sig tillbaka ur vanmakten.

Josef förstod minst. Han hade först av alla skyndat till, och mällan det han gned mammas tinningar, händer och fötter, upprepade han för sig själv den glada nyhet han läst på det tillskrynklade pappersbladet.

— Nanna, stod där ju, — är i gott förvar och mår väl, men stannar tills vidare borta från sitt hem.

Efter Josef läste de andra i tur och ordning.

— Där finns ingen underskrift, sade faster och fnös av ovilja. — Så var då ett manfolk, lille präst!

— Ack, mina barn, mina barn, jämrade den lille kyrkoherden och vred händerna.

XIV.

Nanna lydde endast sin tillfälliga förskräckelse, när hon hasade sig ut genom sitt fönster och tog till fötterna utför allébacken.

Från början hade hon ju endast ämnat gömma sig undan pappa och Vilhelm och de andra, om de skulle vilja ha henne med i ottesången. Och där hon nu sprang, hade hon minst av allt tänkt sig en flykt från hemmet.

Hon ville endast lägga avstånd mällan sig och det brinnande rummet. Hon ville undkomma elden och medansvaret för att den uppstått. Hon föreställde sig, att hon när som hälst skulle få se lågorna färga snön, och fantiserade med en isning efter ryggen om skrämseln och skriken, när alla plötsligt yaknade i prästgården.

Själv var hon endast till hälvten vaken. De sista veckorna hade hon gått i en sömngångardvala, som julaftonens upplevelser blott fyllt med ännu mer förvirrade drömbilder. Nu var det tidigt på julmorgonen, och omkring henne låg mörka natten.

Hon tänkte på pappas vrede och Vilhelms förakt, och fasan gav foten en oanad fart.

Det, som först häjdade henne, var omtanken om dem, hon lämnat efter sig, tanken på faran, de nu alla lupo... och hon stannade villrådig.

Instinkterna vägde varandra. Skulle hon ej skynda tillbaka och väcka mamma och pappa? Skulle hon ej hjälpa till att släcka, rädda?

Medan hon tvekade, hade hon blicken fästad på boningslängan, som skymtade mällan de snöiga vägpilarna och aplarna i trädgården.

Hon hade tårarna i strupen: skulle då allt detta förgås? Hemmet, där hon lekt och läst och haft alla sina glada och bittra stunder? Kanske skulle alltsammans skyllas på henne? Kanske h a d e hon också gjort alltsammans! Hon var ibland så oviss om, vad eller hur mycket ont hon egentligen gjort. Vilket straff väntade henne inte, vilket straff! Pappa skulle —

Ännu syntes inga eldtecken. Prästgården låg kvar på sin gamla plats. Fönstren stodo mörka, även Minas fönster. Men nu — nu tändes det i fönstret ovanför. Elden hade hunnit genom taket. Och nu slog röken ut, belyst därovanifrån, och snön skimrade röd. Svingelbrunnen gnisslade. Det hördes buller och sorl av människor. Det kom någon... det kom folk uppe i allén.

Då vände sig Nanna till flykt. Hon vågade inte möta sina föräldrar och syskon. Hon sprang... sprang så snabbt de tunga bottforerna tilläto.

Hur tjockt hon var påpaltad, gick det i alla fall lätt att springa. Vägsnön var frusen, och det knarrade och visslade så lustigt kring stegen. Pilarna skyndade förbi som vita, tjockhuvade spöken. De voro oändligt många, och de skrämde och jagade på.

Och språngtakten gjorde henne gott. Springfält brukade pappa kalla henne, och i dag gick det som av sig självt. De långa benen togo riktiga skutt, de långa armarna plöjde som vingar, draget ven och värmde om näsa och öron. Farten jagade frusenheten ur lederna, spridde blodet och skingrade dvalan.

När hon äntligen stannade, låg prästgården långt borta, gömd bakom snöträd och snöbackar. Och förskräckelsen hade blivit till en dov, övergiven oro.

Om nu prästgården brann ner, så var hon utan hem. Först så småningom började hon göra sig reda för, vad det betydde. Utan hem, det var detsamma som utan matbord, när man blev hungrig, utan bädd, när det blev natt, och utan tak, när det blev kallt eller snöade. Ja, och det var att vara utan föräldrar och syskon och andra, som brydde sig om en, när man var sjuk eller ledsen.

Men hemlös på det sista sättet hade hon ju varit länge. Ingen hade brytt sig om liten Nanna, om ej för att bevaka henne, misstro henne, ge henne snäsor och skrubbor. Ingen hade förstått henne — det var visst för långt årsavstånd mällan henne och syskonen. Att gå ibland dem var som att gå ibland främmande människor.

Kanske det bästa vore att bli alldeles borta. Så slapp hon undan bannor och örfilar, och Vilhelm slapp göra illa med sin stränga blick. Om hon blev alldeles borta, skulle de kanske börja sakna henne; själva pappa skulle fälla en tår, och Vilhelm skulle få samvetskval.

Det var så ljuvt mitt i det sorgliga att tänka sig saknaden efter en.

Var hon hemlös, så var det väl likadant med de andra nu för rästen. Dock, de finge väl snart en ny prästgård att bo i. Pappa fick väl fara med hela familjen i lånta kläder till kyrkoherde Franzén i Onslunda — alldeles som kyrkoherde Palm en annan julnatt för många år sedan till honom själv.

Nanna kom ihåg, att hon hade en moster i Lund, en ogift gammal moster. Dit kunde hon ju gå eller kanske få åka med någon, när det skrek för högt i kakestan, som pappa brukade säga. För tillfället lockade mostern inte. Hon bodde så trångt för den, som var van vid över tjoget prästgårdsrum. Och i Lund skulle

ju Nanna bli tvungen råka bröderna, kanske bli hämtad hem med skjuts till förhör och moralkakor och allt det där.

I detsamma kom hon att tänka på sigenarna. Knappt hade tanken dykt upp, förrän den slök henne med hull och hår.

Vara sigenare måste vara ett fritt och härligt liv. Åka land och rike omkring och få se många bygder och många slags människor. Bo i tält om sommaren och koka kaffe i skogen, som var så roligt, och om vintern hysas på logarna i allt det sköna höet eller bjudas in på julaftonen i någon gästfri prästfamilj. Spå i händerna och trolla guld och gå klädd i brokiga kläder och med håret ner över ryggen och dansa danser, som ej liknade de vanliga. Vara fri och sin egen och slippa skrubbor, för det man lånte böcker, och fara över havet och komma till södern, där det fanns druvor och apelsiner och marmorslott, som alla lågo i ruiner, så att vem som hälst kunde få bo i dem. Det var som i sagorna — som i Rinaldo Rinaldini eller Schillers Rövare.

Ja, tänk, att bli en fri och modig och beundrad rövarflicka!

Hon erinrade sig fröken Cunégonde, som på liknande sätt blivit hemlös och liksom Nanna farit långa vägar från föräldrahemmet. Skrämd såg hon sig tillbaka — sigenarna, det var dock ett annat och mildare folkslag än bulgarerna.

Dessutom tycktes sigenarna ha begivit sig åt annat håll, när branden förjagade dem. Det var kanske inte så lätt att få tag i dem, men de förföljde henne inte. Nanna var ensam på hela den långa, mörka vägen.

Ty ännu var det mörkt. Pilarna skuggade också, bara snön lyste, men inte mycket just. Vägen hade en matt glans nästan som av silver i mörker, och stammarna räckte sig likt vita armar, vilka slutade i knutna händer och långa, stretande klor. I fjärran ringde en kyrkklocka — eller kanske det var bjällror? Tänk, om Mats fått spänna för och pappa börjat sätta efter henne?

Hon kände sig redan hungrig, men vandringen gjorde henne annars gott. Stundtals glömde hon både olyckan och sin flykt. Aldrig förr hade hon erfarit ett sådant välbehag, en sådan lättnad av att bara gå, gå. Och kläderna värmde så skönt.

Nu släppte pilraderna. Framför henne låg öppna landet. Hon kunde se det tindra av ljus än här, än där. Kanske från stugfönster, där man klädde sig till ottan. Kanske från slädbloss, som så långsamt flyttade sig, att man kunde tro dem stå stilla över marken.

Det var egentligen bara roligt att vara ute så här, på äventyr! När hon räknade efter, hade hon hunnit mer än halvvägs till Toftarp. Om hon skulle gå ända fram till kyrkan och från

något gömställe se julotteslädarna glida vägen fram — det var bland det roligaste på hela året; det blev så vackert med de många sprutande blossen.

Roligast av allt vore att få se pappa och Vilhelm och bröderna åka förbi, utan att de hade en aning. Men det var ju sant: inte kunde pappa predika i dag, medan prästgården brann, eller sedan den brunnit. Det blev förstås mässfall.

Men nu bjällade det bestämt någonstans bakom henne. Alldeles från hemhållet?

Hon lutade sig mot marken, som hon lärt av drängarna, och hörde det nu alldeles tydligt. Det knastrade i marken, det susade i snön. De färdades fram någonstans i pilallén, och här var öppna, skyddslösa vägen. Inte ett pilträd att gömma sig bakom. Inte ett stenröse eller en gärdesgård. Bara bred, öppen väg och översnöade, kanske vattenfyllda diken.

Tänk, om det var prästgårdsslädar... pappa... bröderna... Nanna tog igen till att springa, vilket nu kändes ganska tröttsamt. Hon hade sprungit eller halvsprungit över en timme på fastande mage. Men nu hörde hon tydligt bakom sig klangen av bjällror.

Springfält såg sig ej tillbaka. Hon vågade ej offra en minut. Hon sprang, tills hon flåsade och den torra vinterluften riktigt stack i strupen.

Bjällrorna hördes allt tydligare. Hon förnam ett dovt buller som av hovar eller av medarnas smällar mot ojämnheterna i den frusna snön.

Nu steg herregårdsskogen svart framför henne...

Här korsade hon en smal byväg, varifrån en kälksläde sågs skynda fram långt nerifrån. På sidorna glimtade det som snabba och korta gnistor — det var julotteblossen, de första hon var viss om att ha sett denna julmorgon.

Bakom henne ringde bjällerkransarna, dunkade stålet.

Nu var hon allvarsamt trött. Benen ville inte flytta sig mer än fot för fot. Det kändes som att gå i stället för springa. Någon häjdade foten, när den ville fram. I strupen och bröstet brände det sårigt som efter ett rivjärn. Men så kunde hon också riktigt lukta skogen, så nära nalkades den.

Ropade någon? Nej, hon bara tyckte så. Men de måste kunna se och känna igen henne nu. Vore det inte så mörkt, skulle hon kunna känna igen dem också, om hon vände sig om. Men det vågade hon inte för allt i världen.

Hon hade ingen sekund att förlora, om hon ville komma undan. Och komma undan var nu hela hennes trängtan och traktan.

Hon tyckte, att det redan ljusnade bakom henne, och att fackelskenet glimmade på snön

runt omkring. Hon hörde Brunte frusta — tyckte sig känna igen, att det var Brunte. Hovarna hamrade som på hennes örhinnor. Rättnu skulle löddret drypa henne i nacken och pappas stämma skulle kommendera:

— Halt och helt om, vanartiga Springfält!

Men nu var hon i behåll på skogsvägen, klev över diket och in mällan granarna för att pusta ut och se slädarna passera.

De hade längre igen, än hon föreställt sig, när hon sprang, och när de nu värkligen nalkades, blev hon rädd och tog till benen inåt skogen.

I början sprang hon i sicksack. Hur det var, så drog brynet och äggade nyfikenheten. I en uthuggning bländades hon plötsligt av alla blossen. Det var som att stå inne i en glaskula, tyckte hon, men bestämt mötte hennes blick Vilhelms.

Då rusade hon in i mörkret, så att det knakade i rötter och ruskor. Här var stiglös, översnöad mark och en natt, djupare än den därute, och här gick det endast steg för steg framåt.

Det var trångt mällan granarna. Från varje gren, hon satte i vaggning, prasslade det av snökorn; hela moln av snö kommo nedrusande bakom henne eller över henne. Torrt som grus hördes det, men det svalkade vått och skönt om de heta kinderna. Strunt i, att det ibland smälte ner över nakna ryggen.

Alla backar och stenar buro snöhättor; allt syntes så underligt levande. Här och där glimmade det som ett ögonkast; men det var väl speglingen från stjärnorna. Ty molnen hade sopats undan, himmelen var klar.

Blotta snön var det vackraste man kunde se. Snön och stjärnorna tillsammans. Som oräkneliga snökorn dalade de däruppifrån mot jordens oändliga marker. Ibland kunde man tydligt se dem falla — när en stjärnflinga hunnit före och under de andra. Då skulle man önska sig något — Nanna visste bara inte vad hon skulle önska sig.

Och på snön vandrade millioner små gniststjärnor som en vacker, glimmande vintergata mällan mörka granar, enar och ekar. De liknade en här av lysande myror. De vandrade framför Nanna som vägvisare — hon visste ej själv varthän.

Men hon var hungrig, åh, så glupande hungrig!

Så kom hon fram till skogsstigen och därifrån till Rönnåsen. I kjolsäcken hade hon hittat bror Josefs guldfemma. Hon blev glad, när hon fann den; nu hade hon ju respängar och kanske också till lösen, om hon skulle råka sigenarna och få lust att lösa sig in i bandet.

I Rönnåsen var moran nätt och jämt oppe. Men Nanna blev genast igenkänd och rikligen bespisad. Hon kände sig egentligen själaför-

nöjd, när gumman inte ville ha hennes skatt, och den gamlas prat lyddes hon inte på.

Mycket fick ej häller Rönnåsgumman ur henne, och när Nanna mätt, men orolig vandrade vidare, passade flickan på att trampa ett villospår ner till Rönnbäcken. Så skulle ingen förföljare kunna veta, var hon gått fram, och så gjorde folk i äventyrsböckerna.

Moran hade frågat efter så många ting. Det hade varit svårt nog att inte förprata sig. Och i värmen och vilan började Nanna känna sig helt besynnerlig. Svetten rann, tyckte hon, över hela kroppen och ända ner i skorna. Hon blev helt ängslig och måste bryta upp.

Hon begrep, att hon gjort illa genom att olovandes bege sig hemifrån. Hon tyckte sig ha förövat otaliga andra dåliga gärningar och började frukta, att straffet väntade henne.

I skogen ruvade hemliga och hemska varelser. Bolla hade berättat om varulven och nattrammen och bäckahästen och kyrkogrimmen. Bolla eller hennes föräldrar hade mött och sett dem allesamman och varit illa däran. Faster Jeanette hade skrattat och förklarat alltihop vara osanning. I vanliga fall trodde Nanna ej en stavelse av Bollas prat. Härute i ensamma skogen blev det stundom hårresande trovärdigt.

Men var Nanna rädd för trolltyg, så fruktade hon ännu mera människorna. Hon hade

blivit skygg för att se någon i ansiktet. De tusentals myror hon nu kände krypa i huden, det var Guds straffdon, som höll på att fullbordas — hon skulle bli sjuk och dö härute — men en ny ångest och en ny skam avhöllo henne från banade vägar och bebodda platser.

Hon hade läst i böcker om päst och spetälska och undrade, om ej de mötande måste kunna se på henne, att hon straffats med någon hemsk sjukdom.

Hon kom ut ur skogen och förbi gästgivargården, det var med nöd hon vågade sig förbi, ty det var nu ljusan dag, och ottan måste rättnu vara till ända. Det klack till i henne, när hon tänkte på kyrkfolket, och så snart vägen igen kröp in i skog, följde hon föredömet. Ja, hon tog av på en gångstig och stod en stund obeslutsam bakom några granar — hungern plågade henne i dag oftare och värre än någonsin förr. Hungern — den hörde väl till sjukdomen.

Vid det hon så stod, förnam hon rullandet av hjul och skallet av en stor hund och var strax ånyo på språng. Hunden satte bestämt efter henne, hans tunga flåsningar väste än här, än där. Det hördes, som om han prasslade i buskarna bakom henne. Ju snabbare hon sprang, desto närmare flåsade han. Nu nafsade han efter henne, han högg efter vaderna, hon skrek till och stannade förtvivlad — i det-

samma var han försvunnen. Kanske det inte varit någon värklig hund, kanske det varit trolltyg — hon saknade sitt ena strumpeband. Kanske det också varit inbillning alltsammans och strumpebandet fastnat på taggar eller barr.

Hon vandrade och vandrade tills på andra sidan middag. Ömsom i skog, ömsom på väg. Flera gånger lockade hungern henne fram till gårdarna, men hundarna och fruktan för forskande frågor och blickar tvungo henne ständigt vidare och förbi.

Hon rörde sig framåt som en maskin. Känslo- och viljelös flyttade hon sig på okänd stråt. Hon var förskräckligt trött, men tänkte inte på vila, tänkte inte alls. Det föreföll henne, som om hon varit fördömd att gå, gå, gå, tills hon domnade, tills hon stupade i snön.

Uppe i en vägkrök stod en milsten. På avstånd liknade den nästan en stol, och som vägen var öde och tyst, drog den ensamma stolen oemotståndligt en uttröttad liten Springfält till sig.

Nanna mindes ännu länge, hur det lisade att få luta sig där, om också bara för en stund. I kvällningen ämnade hon knacka på vid någon stuga och köpa mat. Men ännu var det bara middag, en något disig julmiddag, som lovade tö. Alla synlinier, skogar, pilvallar, vägdiken lågo ritade i blått, och lågt kring den bleka

himlen vandrade solen, ledsagad av otaliga smältande glimtar från backar och renar.

Det fattades bara en lärka, för att man kunnat inbilla sig, att det rättnu skulle bli vår.

Nanna stirrade sig omkring med matta, liknöjda blickar. Hon var förbi. Där hon satt, fruktade hon att ej mera kunna resa sig. Hon var illa sjuk, dödssjuk, trodde hon. Livet förrann, svettades långsamt ut ur kroppen på henne.

Hon mattades med varje minut, ögonlocken ville sjunka ihop — hon var sömnig, sömnig, dödssömnig. Hon satt visst och höll på att nicka in på milstenen...

Plötsligt skrämdes hon i vädret av ett hårt hundskall. En stor S:t Bernhardshund stod framför henne, och hon spärrade upp ett par vida, sömndruckna ögon, som sågo mindre, än de uttryckte.

Men bakom hunden, på vägen, hade stannat en åbäklig, gammaldags heltäckare, ur vars fönster en gammal dam nyfiket tittade ut.

När Nanna fått slummern en smula ur ögonen, såg hon av fyrspannet, livréerna och vapnet, att det måste vara katolska grevinnan på Herrevall.

Flickan tyckte, att hon utfrågades, och att hon lydigt svarade. Men vad, visste hon inte fullt klart — det vet man ju aldrig i en dröm,

och att hon bara drömde, trodde hon ännu länge.

Var det också likt värkligheten att plötsligt lyftas upp från en översnöad milsten till ett sammetsmjukt, parfymerat täckvagnssäte, medan fyra hästar vaggade en vidare i drömlandet och två smala, vita händer svepte filtar över en?

XV.

Nanna drömde fortfarande om himmelriket. Hon hade blivit avklädd och tvättad med ljumt vatten över hela kroppen av en kammarjungfru i grevinnans egen närvaro och nyklädd från topp till tå med en främmande jämnårig flickas kläder och ompälsad placerad i en länstol vid ett stort bord med en brasa bakom sig och den härligaste måltid framför sig.

Men det var ju ingen dröm. Nanna måtte nypa sig i benet hur hårt som hälst, så blev hon inte vaknare. Och allting var för tydligt och för sammanhängande för att likna en dröm.

Bakom sin stol hade hon en betjänt i livré, stel som en bildstod, utom då han räckte ut armen efter ett fat, en tallrik eller en karaff.

Till höger vid bordet smilade ett vänligt gubbhuvud; så litet, ack, så litet var det huvudet, att hon knappast sett något så litet huvud. Och fullt med små fina streck och veck hade det kring sina stickande ögon och sina tunna läppar.

En svart sammetskalott hade gubben på

hjässan, hans tinning- och nackhår lyste alldeles vitt, och han var klädd i en lång rock, som nådde från huvud till fot och knäpptes med en oändlig massa knappar ända upp i halsen. Nanna förstod, att det var en katolsk präst, och hon förundrade sig, att han inte bar dolk och såg elak ut, vilket hon läst i böcker, att de katolska prästerna gjorde.

Men den tyste gamle prästen glömdes alldeles för grevinnan, som satt mitt emot honom och vid bordets och Nannas vänstra sida. Även grevinnan var så olik fjortonåringens föreställningar som gärna möjligt.

Nanna hade föreställt sig katolska grevinnan såsom en lång och mager, blek och hålögd gammal kvinna, med ett ständigt allvar över det gula ansiktet och en förtärande glöd i de djupa ögonen.

I stället hade »Ers högvälborenhet», som prästen och betjänten kallade henne, en frisk och ganska hög färg, en smula högre på näsan, som var lång, böjd och kraftig. Den röda ansiktsfärgen syntes så mycket rödare mot det glesa, vita håret, som var benat och i nacken slutade med en lustig liten knopp, genomstucken av en silverkam med grevekrona.

Den satta, buttiga gamla gestalten, som var livlig och rörlig, var klädd i en fotsid, lös klänning av svart sammet med vida, hängande ärmar. Klänningen var olik alla, som Nanna

dittills sett. Den hade varken garneringar eller plisseringar, ej ett broderi, ej en synlig knapp. Den hölls ej upp av krinolin — såsom mammas och fasters och systrarnas klänningar vid högtidliga tillfällen. Den föll alldeles fritt och släpade en smula. Enda prydnaden var en bred spetskrage, som omgav den bara, knubbiga halsen och räckte ner över skuldrorna.

Sådan hon var, enkel och osmyckad, utan armband och guldkedja, och med sitt kraftfulla, muntra ansikte kring de spelande, svarta ögonen, tycktes hon sin unga gäst på en gång oanad och välbekant.

Grevinnan var, i allt utom dräkten, mer lik en kär gammal släkting än det hemlighetsfulla, katolska spöke, som Nanna så länge fruktat. Värkligheten påminte om faster Jeanette. När värdinnan skrattade, ekade det nästan av fasters klingande mässingsstämma.

Och grevinnan skrattade i kväll, så ofta hon inte pratade. Det var hon ensam, som höll målron vid makt. Den gamle prästen endast smilade fint med små fryntliga rundblickar. Betjänten rörde inte en muskel. Och Nanna fann ej ett ord för idel häpenhet och matlust.

— Skänk i mer av rödvinet, Christophe — så ja, men späd upp med vatten! Mer legymer! Hahaha, ser ni, pater, en sådan välsignad aptit la petite Nanon håller sig med! Mon dieu, que

c'est amusant que ça! En voyant la petite manger je deviens rêveuse — malgré moi je pense aux temps passés. Je souhaiterais que monsieur le comte vivrait et verrait — mais enfin, de son ciel il la voit et la bénit, n'est-ce pas, mon père? Encore un peu du rôti, Christophe — hahaha, ser ni, pater, ser ni, vi tina till sist upp vår lilla snödriva!

— Non, merci, madame la comtesse, rien de plus, svarade Nanna skyggt, mera av instinktiv finkänslighet än av stolthet över sin kunskap.

Grevinnan gjorde en rörelse med ögonbrynen och log mot henne.

— Mais en vérité, vous avez appris français, ma petite, et très bien, ça me semble, vous n'avez point d'accent! N'est-ce pas, mon père? Maintenant notre café dans le petit salon, Christophe — et du lait pour mademoiselle!

Lilla salongen med gyllenläder och sirliga, krönta möbler i guld och blått syntes Nanna vackrare, än något hon sett. Från väggarna strålade röd- och vitsminkade skönheter och pudrade eller pansrade stormän i gyllene, ovala, rosetthängda ramar. Brokiga kinesiska vaser, fyllda med blodbok, stodo på låga, förgyllda små bord. I hörnet ruvade en gammal spinett, stum, orörd kanske sedan decennier.

Från sin plats vid den susande cheminén lät Nanna förlägen blicken vila sig från all

härligheten ute på den snöiga parken, som spökade fram ur den tidiga vinterkvällen.

En blandning av lycka och blygsel fyllde henne. Varigenom hon förtjänt allt detta, begrep hon ej — ty detta liknade belöning i stället för straffdom. Hon kände, att hennes värdinna slösade sin godhet på en ovärdig. Grevinnan visste ju ingenting om hennes äventyr, hennes förseelser. Skyggheten gömde allt sådant bakom de stumma flickläpparna, men även om Nanna blivit tillfrågad, uppmanad att skrifta sig, skulle kanske ej ett ord förrått någonting. Vad hon förtegat för far och mor, hur skulle hon kunnat röja det för en främmande?

Nu ställde grevinnan kaffekoppen på det lilla åttkantiga bordet, högt som en pall, vilket på trissor rullats fram till hennes fötter, och gav en vink åt betjänten. Hennes högvälborenhet hade försjunkit i en tankspriddhet, som bjärt efterträdde pratsamheten vid middagsbordet.

Patern fattade tystnaden som en antydan. Han steg upp ur sitt bekväma hörn och bugade sig för sitt förnäma biktbarn. Till svar böjde hon huvudet inför honom, medan han gjorde ett korstecken över henne. Därefter vandrade han långsamt ut ur salongen.

Nanna och katolska grevinnan voro ensamma. Flickan ville, i tanke att hennes hög-

välborenhet önskade vila, följa efter patern, men grevinnan vinkade henne i stället närmare.

— Mon enfant, sade hon vänligt, — je veux te parler de quelque chose d'importance.

Nanna vidgade sina runda ögon och satte sig på en pall vid hennes fötter.

Och medan grevinnan höll hennes hand och tankfull lät blicken vila i mörkret därutanför, började hon tala till sin lilla gäst i en ton och med en förtrolighet, som ännu ingen begagnat mot Nanna.

Flickan svalde och skiftade färg, så underligt föreföll henne hennes läge. Så nytt syntes henne det sagda, så sällsamt fann hon det, att en främling skulle säga henne allt detta. Det var idel ohörda ting — inga böcker, ingen människa hade yppat något av detta för henne. Ting så ofattliga och ändå så naturliga — förklarande mycket av det, som utgjort de gångna veckornas gåta. Ting, som lugnade och varnade på samma gång.

Hon sänkte huvudet. Hon erfor än en gång den känsla av blossande skam, hon erfarit nyss ute i badrummet. Det kändes som att klä av sig än en gång och inför obekanta ögon.

Men tröst var att ej längre tro sig spetälsk, att veta sig sund och sitt tillstånd naturligt, att få en blick in i sin egen själ, på samma gång man lärde förstå sin egen kropp.

Och så skönt och gott det kändes att höra den kraftiga stämman, som för Nannas skull gjorde sig len och utan begriplig orsak stundom tycktes fylld med tårar, tala goda, varma ord till en främmande, ensam liten flicka, liksom om hon ej längre vore en främling.

Till sist tvang själva stämman så uppmärksamheten till sig, att Nanna nästan upphörde att lyssna till meningen för att endast fånga klangen — tonen av sökande, smekande ömhet.

Katolska grevinnan satt alltjämt med Nannas hand i sin och tittade ut i natten. Hon varken strök eller klappade handen, endast höll om den med ett lugnt, moderligt grepp. Över parken jagade tunga vintermoln, medan ett sorl av lösta droppar susade från de snöfläckiga, allt svartare häckarna och träden. Det töade. Och i samma tonart som droppet, allt blidare och lågmäldare talade rösten, hemligt upprörd, tycktes det, smältande än i glädje, än i sorg.

Annorlunda kunde ingen släkting tala. Annorlunda kunde ingen mor upplysa sitt barn om dess egen framtid och om livets hemlighet.

Det tycktes, som om den talande allt mer talade sig ut ur sig själv och sin omgivning. Hennes ord ryckte henne själv med sig. Hennes stämning blev till en inbillning, inbillningen till värklighet.

Ett par gånger nämnde grevinnan sin

skyddsling vid namn, men ena gången missade hon sig och kallade Nanna för Antoinette.

Och vid det namnet böjde sig hennes högvälborenhet ner över henne, kysste hennes panna och drog henne intill sig.

— Säg, ma petite, vill du alltid stanna kvar hos mig, säg?

Grevinnans röst lät så upprörd, så sliten av ett slags förtvivlan, flickan ej förstod, att Nanna ej nändes säga mot.

— Oui, madame la comtesse, svarade hon lågmält.

— Och vara min egen lilla dotter, ma chère petite?

— Oui, madame la comtesse!

— Och ej längre heta Nanon, men Antoinette, Antoinette ma chérie?

— Oui, ma — dame la com — tesse!

Nanna kunde i sin förlägenhet och rörelse ej svara annat. Hon kände fläkten av det bedjande gamla ansiktet tätt över sig.

— Säg maman, viskade grevinnan och höll andan.

— Maman, svarade Nanna med huvudet mot hennes bröst, men tårarna runno utför flickans kinder. Det var Nannas tårar blandade med grevinnans. Och den lilla prästdottern kände det, som om hennes avlockade »maman» varit en dålig, en mycket dålig handling.

XVI.

Livet på Herrevall liknade en vacker saga. Den gamla gården var en sagobok, full av plansjer, lika brokiga som de där hemma i bokkammaren över Wilhelm Tell eller Sancta Genoveva.

Grevinnan liknade en vänlig fé, vars godhet var utan gräns, och som aldrig kände trötthet. Lika lätt på foten som en liten flicka strövade hon omkring överallt med Nanna vid handen eller tätt efter sig. Och var hon gick fram, lyste plansjerna i guld och underbara färger.

På spinetten i lilla salongen hade en gång kungliga fingrar spelat. Det stod ännu som ett skimmer av puder och en doft av torkade rosor omkring den; i de nötta tangenterna tyckte sig Nanna se märkena, där prinsessornas korppännor knäppt fram muntra eller vemodiga menuetter och gavotter. Det blev strax en vacker tavla av blå eller rosig atlas, av vitt silke och gyllene tränser, som skimrade i solen. Det blev till ett kvitter av prat och skratt, som susade ut genom fönstren och dog bort mällan trädgårdens höga, klippta häckar.

Mot salskaminens järngaller hade en biltog

storman värmt sina våta och frusna fötter. Hans sprängda holsteinare hade legat rosslande framför trappan, och ur stallet hade hans värd valt ut sin bästa ridhäst till ersättning, medan flyktingen, med sitt mörka ansikte skuggat av allongeperuken och den blottade värjan över knät, vilat ut mällan tvänne dödsritter.

I ett av rummen — man visste ej mera vilket — hade en höglärd och högättad man intagit sin bröllopsmåltid med en lågättad bonddotter — innan ödet drev honom vida vägar, från land till land, till en grav i en fjärran stad.

I de gamla murarna, som här och var voro äldre än slottet, kunde man ännu hitta ingrodda kanonkulor — minnen och märken av strider i forna dar. Och ändå var Herrevall varken ett av de största eller ett av de äldsta gamla herreslotten — Nanna hade föreställt sig motsatsen, men måste ju, om än med häpnad, sätta tro till den goda féns utsago.

Där Herrevall nu låg, hade fordom rest sig en långt mäktigare borg med torn och vallar och gravar och med en krigsbesättning så manstark, att skaran räckt från porten ända till Ystads By. Då hade borgens herre fört krig mot själva rikets konung.

Ja, så gamla voro slott och bygd, att en slottsherre på 700-talet skickats som sändebud till Karl, frankernas store konung, sedan käjsare...

I varje vrå av de gamla tomterna kunde man hitta minnen av dåd och överdåd. Vid en vink av den goda féns hand tillreddes kostbara, gammaldags gästabud. Gemaken behängdes med dyrbara, vävda bilder, golven täcktes med kransar och ruskor. Springbrunnar sprutade röda och gyllene vinstrålar i sol- eller måneglans. Facklor sprakade längs alléerna i ändlösa rader. Styckeskott skrällde, solar och rakethjul svängde och susade och överstrålade stjärnorna. Och medan herrar i sammet och damer i silke trådde sirliga danser, spelade en konsert av flöjter, oboer, klarinetter, trumpeter och pukor, så att genljudet hann ända till lägena, där Sundets fiskare och strandrövare vaknade upp och lyssnade.

Nanna lyssnade själv. Hon glömde nästan, att fästen var avblåst för flere hundra år sedan.

I en åker hade man funnit en avbruten värja — man hade av vapnet på ytterknappen gissat sig till ägaren. Det var en hög herre, som för ett brott fråndömts adelskapet och livet — men om honom och hans öde rådde grevinnan alla förståndiga att hällre tiga än illa tala.

Under golvstenarna i Toftarps kyrka vilade den olycklige riddarens huvudskalle. Och i koret ovanför förvarades ett betsel, som tillhört en häst, vars snabbhet en gång räddat landets konung, sedan ägaren självmant kastat sig ur sadeln och låtit sitt liv i fiendelederna.

I boksalen förvarades böcker, så gamla och vördiga, att de buro hål efter kedjorna, med vilka de varit fängslade vid muren. Där stodo luntor i rad under rad, hylla vid hylla, så att Nanna aldrig trott världen äga så många.

— Här existerade ett bibliotek, sade grevinnan med stolthet, — innan det fanns en skriven bok i hela staden Stockholm.

Gamla kartor funnos där, som visade världen mycket mindre och underbarare än nu — fylld med drakar, som simmade på havet eller flögo omkring i luften, och bebodd av folkslag, så underligt skapade, att varken museum eller naturhistoria förvarar deras likar.

Glaskupor funnos där med sällsamma vätskor i — ännu såg det ut, som om trollmannens gullklimp legat kvarglömd på deras botten. Pärgament förvarades där med konstigt hoptrasslade cirklar och långa latinska eller grekiska namn och formler — i deras spindelnät kämpade kanske ännu den ande, som trollmannen sökt behärska i livstiden.

Här fanns lärdom, som fordom hetat häxeri, och vidskepelse, som fordom hetat lärdom. Och här fanns lärd och krånglig villfarelse, som en gång fram i tiden kanhända skulle heta sanning.

Här bevarades namnen på landsförrädare, som stigit till rikedom och anseende, därför att de svikit sitt fosterland och troget hållit

sig till erövraren. Här höljdes med skam och begabbelse, med dödsdom och landsflykt minnet av sådana, som för sin trohets och ståndaktighets skull råkat vilse bland underliga medmänniskor.

Och djupt under gemak och kök och visthus och källrar gömdes fängelserna — besynnerliga, trehörniga stenkamrar, så byggda, att ett framflyttat järngaller kunde göra dem snävare och snävare kring fången. Till sist måste han stå upprätt i själva fönstergluggen. Kamrarna voro låga och mörka. Man måste böja huvudet i dörrvalven. Fukten rann i svarta strimmor längs de kalla murarna. Stundom hängde gluggen, som också var dörr, högt uppe över fångens huvud... I ett källarhörn låg en stor hög järnskrot, sällsamma redskap med taggar och tänger, ringar och trådar, trissor och häktor — men om dem visste grevinnan intet besked, hon gick dem förbi, så hastigt hon kunde.

Slottet var en outtömlig bilderbok, grevinnan tröttnade aldrig att vända i de brokiga tavlorna, Nanna aldrig att beundra, njuta deras skönhet eller ryslighet. Ett barns njutning är ofta blandad med rysningar; och intet stegrar så den unga glädjen som de kalla kårarna inför det hemska eller spännande.

Nanna igenkände i bilderboken, märkligt nog, samma värld, som Candide öppnat för henne på prästgårdsvinden. Men det som i

Candides sällskap isat och modfällt henne, det värmde och lyfte henne här.

Candides blommor voro isblommor eller pappersrosor. Här fingo rosorna sin färg och sin doft, och de växte i sagans underskog. Den goda fén strålade god och mild mitt ibland dem, och där Gullerödsklockaren hånskrattat, lyfte hon sina händer till ett välsignande korstecken och brusade orgelackorden högtidligt från det gamla slottskapellet.

Vackrare än alla tavlor var i alla fall bilden av Antoinette, sådan Nanna redan i hundra olika belysningar såg och kände henne. I slottets alla härligheter hade Antoinette en gång haft del; Nanna förstod, att de för grevinnan blevo så mycket härligare vid glansen av de vackra svarta barnaögon, som en gång tindrat emot dem. Hon förstod, att »Toni» nu på något sätt var uppstånden, och att, där grevinnan och hennes gäst vandrade genom salar och gångar, de tu hade en tredje osynlig emällan sig. Och Nanna älskade redan den osynliga som en syster, bad för henne i sitt hjärta, gnolade sakta med i den sällsamma täxten till orgelmusiken.

Nanna lopp, utan att veta det, en allvarlig fara att bli papist. Här var det sovande slottet, och blott en irrande och ridderlig Candide kunde ännu rädda henne.

- - --

XVII.

»Petit oiseau, som trippade vid min sida liksom — liksom Antoinette i dag! Hon var knappa tretton, när hennes pappa dog — Bayard, pauvre, jag lät genast skjuta hästen, som kastat honom av. Det var kanske en synd — miserere me — jag rådde inte mig själv, jag hade varit i stånd att misshandla djuret för olyckans skull. Jag tålte inte se Bayard, men minns ännu skriet, när —.

»Vad pratar jag om, Toni, vad pratar jag om? Du såg ju aldrig vare sig greven eller Bayard. Mais de son ciel il te voit et te bénit, Toni!

»Petit oiseau, hon hade sitt ponnyspann och sin ridhäst — alltsammans lät jag skaffa ur världen, jag minns inte längre på vad sätt. Det var kanske grymt, men sorgen gjorde mig grym — miserere me, priez pour moi, mon père!

»Petit oiseau, hon sprang i park och salar, sprang med små fågelsteg — hon var ej stark, liknade en sjuk liten fågel, men läkarna spådde

henne i alla fall ett långt liv. Jag hade varit i stånd att väga deras medikamenter i guld den tiden — och än i dag, ack, ännu mera i dag, Toni!

»Hennes far avgudade henne, bar henne på armarna, liksom han bar mig — i allt, som rörde henne, tog han del, som om också han varit hennes mor. Och alltid ville han se mig speglad i henne. 'Se, så brukade din mor sitta och drömma, när hon ännu var fröken,' sade han. 'Och så flitigt satt också hon vid sin båge en gång, och så snäll var också hon i sin Numa Pompilius.'

»Ack, greven var ett mönster som make — skulle du få höra annat, mon enfant, så tro det inte, men erinra dig, vad jag berättat dig! Han var ett mönster, och när han ofta predikade: 'Likna din mamma, tag efter henne i allt, i allt,' så kunde jag varit frestad att säga: 'Imitez votre père, mon enfant, likna i stället din far i kärlek och uppmärksamhet!'

»Men Antoinette trivdes ej riktigt i vårt klimat, pauvre petite — hon var klen, men så vacker: ack, du skulle sett henne, ni skulle känt varandra — fast kanske ni i alla fall inte känt varandra då! Hon vistades mäst i Nizza — i Nizza sommar och vinter, utom den sommaren pappa föll — föll ifrån.

»Jag sjuknade, och du — Antoinette, menade jag, imiterade mig — också hon blev sjuk,

hårt sjuk. Hon dog — ack, att hon tagit mig med sig i graven! Är det synd att tänka så — priez pour moi, mon père! Ack, läkarna, de skälmarna, jag hade varit i stånd att låta hänga dem allesamman — om det varit i de gamla, galna, förnuftiga tiderna!

»Antoinette, varför skall man mötas för att skiljas? Varför skall man födas för att dö? Antoinette — hon hade ett manér att sitta och se på mig ibland, som om hon tänkte: 'Chère maman, maintenant je vais m'envoler! Nu flyger jag från dig, mamma! Petit oiseau, petit fripon!

»Ack, Antoinette, varför kan du inte alltid stanna här hos mig? Varför skall du behöva tänka på alla de andra? Varför skall du ha en pappa och en mamma? Varför skall du ibland sitta och betrakta mig, som om du tänkte: 'Chère maman, maintenant je vais m'envoler!'

»Antoinette, säg — jag är ju din chère maman? Riktigt! N'est-ce pas?

»Ack, Nanon, förlåt mig — priez pour moi, mon père!»

XVIII.

Varför Vilhelm, sedan kamraterna förlorat hoppet, fortsatt sin spaning, stod ej rätt klart ens för honom själv. Han såg, att Gustav och Daniel ondgjordes över hans nit, och förstod, att hans välmening näppeligen genast skulle skörda tack av alla i prästgården. Om han värkligen återfann den försvunna, skulle hennes bröder finna sig trädda för nära.

Tvivelaktigt var också, om han beredde Nanna någon glädje med att återföra henne. Hon misstrivdes i hemmet. Hon hade frivilligt begett sig hemifrån, vände kanske ej frivilligt tillbaka. Ty att sigenarna kunde ha ett finger med i spelet, fann han föga troligt.

Men kom han igen med oförrättat ärende, skulle han mötas av all den köld och allt det hån, hans förrådda åsikter uppkallat mot honom. Finge han slutligen en jobspost att bära till prästgården, vore det knappt lönt att ens bege sig dit.

I alla fall strövade och spanade han. Han hade upptagit det spår, han trott sig ha upp-

täckt, hittills dock utan framgång. Uppe före solen, unnade han sig ej rast, förrän natten låg oigenomtränglig. Han logerade i bondgården, men måste nödga betalningen på sitt värdfolk.

Kan människosjälen överhuvud förklaras, så sammansatt varje känsla och varje beslut i grunden är? Vilhelm fann det underligt, men det tycktes honom, att vad han gjorde, berodde endast av själviska grunder. Han kände det, som om hans inre lugn hängde på, att han åter visste prästdottern i säkerhet. Hans samvete skulle ej bli tillfreds, innan han fört Nanna till hennes anhöriga i Gulleröd. Hans ögon skulle inte sluta sig i drömfri sömn, så länge de innerst buro bilden av gamle kyrkoherdens kvalfyllda blick.

Ibland lämnade honom också dessa skäl likgiltig. Någonting annat, än mera själviskt bevekte honom, jagade honom utför vägar och stigar, genom skogar och kärr och skärpte hans uppmärksamhet, tills den liknade en gammal jägares.

Ibland liksom brände det till i bröstet, och han skulle velat skänka vad som hälst, själva sitt studentbrev, tyckte han, blott för att få en skymt av den tafatta, långbenta flickungen med de bedjande, oroliga rådjursögonen.

På annandagens töväder kom en nattfrost och därefter ett nytt, ymnigt snöfall, som all-

deles täckte, vad som tilläventyrs kunde ha funnits av gamla spår.

Så gingo tre korta vinterdagar. Att Nanna under hela denna tid, kanske dag och natt, kunde ha tältat i skog och mark, var högst otroligt. Hon måste i så fall förfrusit, så mycket mer som hon kanske också hungrat. Men även det otroliga måste prövas — vid äventyr, att det till sist kunde befinnas vara värklighet.

Levde hon, måste hon nu förråda sig genom nya spår och genom påhälsningar i grannarnas gårdar och stugor. Så täta blevo Vilhelms besök och så ivriga hans förhör, att den tröga befolkningen började få intrāsse och de yngre drängarna självmant biträdde vid spaningen. Under vintern hade ju bönderna gott om tiden.

Fortfarande intet spår — ej ett fotsteg, ej en trasa, ej en skymt.

Nyårsaftonen strax efter frukosten — Vilhelm stod just i begrepp att bege sig ut, och moran packade matsäcken — trädde länsmannen med två fjärdingsmän in till Anders Svens.

Moran hajade till en smula, men far i huset förblev lugnt sittande med benen uppdragna i kakelugnsbänken och långpipan i munnen.

— God dag i stuan, hälsade kommissarien, som ville visa sig gemytlig.

— Go da, svarade Anders med en nick,

men utan att ta pipan ur mun eller lyfta på mösskärmen.

— Ja, det är den här historien om kyrkoherdens Nanna, förklarade länsman i sin spruckna falsett, som han fåfängt sökte få att låta »gemen».

Vilhelm bleknade.

— Har kyrkoherden anhållit hos kommissarien —, frågade han och darrade på målet.

— Ja, jag ska låta anställa skallgång, upplyste länsman och granskade misstänksamt studenten. — Vet han något, så ut med det!

— Visste han något, svarade mor Anders Svens i Vilhelms ställe, — så stod han välan inte här i stuan nu!

— I kan låta honom själv tala för sig, skrålade länsman för full hals, — och I, Anders Svens kan gärna lätta på huan för konglig majestät och kronan.

Anders Svens log brett, men flyttade varken på mössa eller pipa.

— Jag snackar allri mä länsman, svarade han tryggt, — strajs etter ja har edet.*

Moran slog upp ett skallande skratt, och i själva fjärdingsmännen kluckade det av munterhet. Men kommissarien mulnade till.

— När jag frågar, sade han strävt, — skon** I svara. Det är så förordnat och påbjudet. Och nu skon I lämna man och hund till skall-

* Edet = ätit. ** Skon = skolen.

gång. I bler väl mjukare, tillade han lägre, — äss* ja kommer en gång och pantar för skatten.

— Äss I kommer, svarade Anders och strök en fosforsticka mot byxbenet. — Men äss I vill söka flickan, kan I söka'na utanför mina dörrpäla.

— Jag talar med den där, röt konungens illa sedde sändeman och pekade på Vilhelm. — Har I sett den efterlysta?

— I hennes hem, svarade Vilhelm, — som gäst över julen i Gulleröds prästgård. Sedan har jag inte sett till henne, men sökt har jag i dagarna fyra och snart fem.

— Ja — så, mån tro det, undrade länsmannen sävligt, — en sån herreman har osse sökt — mäst oppåt herregåren, kan tänka?

Vilhelm svarade ej. Länsman tog hans tystnad för medgivande.

— Bondvägarna har han väl inte extemerat, men där är det skallet ska gå, triumferade kommissarien och vände sig mot dörren. — Vi komma igen, Anders. Marsj, gubbar!

Vilhelm lyddes ej till bondfolkets glam och speglosor, sedan kronofolket avtroppat. Han grundade över den nya tråd, kommissarien i sin välvishet räckt honom.

Samtidigt greps han av häftig oro. Nu befalldes ju man ur huse. Kronan anställde

* Om.

jakt. En kedja knöts, som måste fånga det skyggaste villebråd. Och för drevet med dess jägare och stövare måste stackars Nanna till sist jagas upp och fram. Men vilken jakt! Och vilket hemfölje för en skygg och späd ung flicka?

Han kände, att han nu kunnat hjälpa att gömma henne, försvara henne mot hela sockenen, mot föräldrarna, kronan, alla. Bröstet bultade. Ögonen lyste.

Vilhelm tog avsked och skyndade ut.

Herregårdshållet hade han hittills lämnat outforskat. Det hade synts honom för tättbebott. Ingen kunde väl falla på den tanken att gömma sig mitt i en by!

Men om hon nu ej fanns i byn — om hon gömt sig på själva slottet!

Det var det orimligaste — som kanske var det troligaste!

Han kom att tänka på de antydningar om grevinnan, som sipprat fram i prästgården. Hennes avstängdhet, främmande religion, änkestånd, barnlöshet.

Han mindes spannet, som passerat späjarna på skogsvägen. Ho anade, vad som kanske just den stunden — eller tidigare eller senare — gömdes i den vapenprydda gamla droskkuren?

Med en iver, som om vissheten med ens dagats för honom och det gällt förekomma ett

mord, skyndade Vilhelm än en gång förbi den lilla kyrkogårdsmurens översnöade taktegel. Nu bar kosan åt motsatt håll.

Det tog en halvtimmes vandring på drivkantade skogsvägar, innan han fick slottet i sikte. När han passerade herregårdsbyn, förstod han det lönlösa i att söka flyktingen där. Dessa stugor av ohuggen gråsten med sina små skumma fönster, spräckta rutor och söndriga halm- eller tegeltak lockade ingen bortskämd liten prästdotter.

Men där, en kvart senare, där lyste det fram, kalkvitt med svart skiffertak och vita skorstenar, i en uthuggning i skogen, Herrevalls slott.

Ovan häckarna varsnades ej stort mer än övervåningen och mällan dem en trädgårdsdörr och nedervåningens två höga mittfönster. Byggnaden var på avstånd ej vidare imponerande, såg nästan ut att ha varit ämnad till änkesäte eller eremitage — så försvann den mällan de väldiga, nu vitmenade skogskulisserna.

På andra sidan vägen såg blicken genom en rad uthuggningar i skogsmurarna en avlägsen, solspeglande isrand. Även där bortom skog. Hela insjön låg tydligen inom godsets råmärken.

En del av dessa skogsområden hade Vilhelm redan genomströvat. Andra voro nytt

land. Här fanns gott om utrymme för en folkskygg flicksnärta.

Men mittöver, åt andra hållet, reste sig det vita slottet. Nedervåningens mittfönster betraktade späjaren likt två stora, bevakande, sugande ögon. Vart han spanade, lockades till sist blicken mot dessa fönster. De tycktes vilja honom något; de visste och väntade och på samma gång fruktade och önskade honom i sin närhet.

Vilhelm mindes nu tydligt, att farbror kyrkoherden en gång i Nannas närvaro berättat om änkegrevinnans åstundan att få råka hans yngsta dotter.

Studenten vandrade vidare likt en sömngångare; efter tio minuter stod han i gapet på herrgårdsallén. Tveksam svängde han in mällan dessa rader av kalkade stenar, nu halvgömda i snön, och mällan de avlövade, snöspräckliga almarna. Dragen efter snöre, stängdes uppkörsallén vid sin övre ända av en byggnadsprofil, kanske förvaltarbostaden.

Vandraren hann genom trädens stränga, nu taklösa arkad och förbi flygelbyggnaden och stannade tvehågse på en gårdsplan, fylld med översnöade rabatter och begränsad av tre, fyra boställs- och ekonomibyggnader, alla vitkalkade och förenade med en mur, bakom vilken skogsparken sträckte fingrarna av sitt vinterskelätt.

Allt vilade vitt och dött, men i nästa ögon-

blick, medan han ännu tvekade, kom en täcksläde bjällerklingande upp ur portvalvet mittemot huvudbyggnaden.

Släden stannade nedanför trappan, utan att någon gjorde min av att öppna vapendörren. En betjänt sneddade i sakta mak planen och knäppte gående sina handskar. I släden fanns alltså ingen, den väntade ännu på sina åkande — någon i slottet skulle fara ut.

Vilhelm förstod, att han med en smula tålamod snart skulle få sin nyfikenhet stillad. Fanns flickan på herregården, var det klart nog, att hon skulle med på åkturen. Hästarnas yviga nät, deras rika ståt med bjällror och rödvita silkestofsar gällde kanske enkom en liten övermaga passagerare.

Fem vänteminuter ökade främlingens djärvhet. Han låddes varken om kuskens trägna klatsjande eller om betjäntens tillrop och handvinkar. Han ämnade inte låta jaga bort sig, innan han fått visshet. Han måste råka Nanna, innan drevet spänt sin jägarkedja också kring herregården. Måste vädja till hennes egen fria vilja, innan våldet grep in med hårda nävar.

All skygghet, alla hänsyn hade fördunstat, när han satt foten på översta trappsteget och, snuddad av silkessnärten, av all kraft bultade på med portklappen.

I samma ögonblick slogos dörrarna upp. Ett äldre, undersätsigt, rödlätt, ompälsat frun-

timmer blev synligt och tätt bakom henne, mällan två betjänter, Nanna.

Nanna — och hur förvandlad! Det blyga råkidet hade fått ett stadigt, nästan hårt uttryck i blicken. Ansiktsfärgen var sund och hög, huvudet hölls rakare på sin smala nacke, gången hade fått en mjukare svikt, som berättade om nyförvärvad känsla av sin värdighet. I det oregelbundna skolflickansiktet fanns redan något, som lovade kvinna och — skönhet.

Fruntimret, damen — som han förstod måste vara grevinnan — hade spörjande mönstrat honom; och Vilhelm hade med en djup bugning och hatten i handen samlat sig till ett tilltal. Nu skred Nanna över tröskeln. Nu såg hon honom. Sista steget spratt till och blev kortare. Hon hade känt igen honom.

Han mötte hennes blick — men på en gång undvikande och stolt, tycktes den ej vilja veta av honom. Hon knappt skiftade färg, och hon sänkte ej pannan. Han bedrog sig ej: i den bruna, djupnade blicken bodde ett agg, en stelnad smärta, en förhårdning likt trots eller hämdkänsla.

— Nanna, sade han bevekande.

Grevinnan gav en vink åt betjänterna.

— Quel est cet homme-là, frågade hon, omskrivande en befallning.

Vilhelm fattade sig raskt.

Han hade kastat en hastig blick på

sina kläder och trodde sig förstå misstaget. Hans klädsel hade farit illa under dessa strövdagar i skog och mark i alla väder och väglag. Med ränseln på ryggen, det grova, åtspända läderbältet, byxorna nerstoppade i stövelskaften och den vida slokhatten på nacken, liknade han mera en stråtrövare eller långväga, vandrande gesäll än en liber studiosus — om nu det sista betydde något inför en grevinna.

— Madame la comtesse, började han och begagnade till självförsvar de förnämas tungomål, — je vous demande mille pardons. Mais le père et la mère de cette jeune fille —

— Ah la la, avbröt grevinnan otåligt, nästan förbittrat, som om han vidrört en sårbar punkt i hennes stämning, — nous allons nous promener ensemble dans les bois — après le retour peutêtre —

Hennes högvälborenhet nickade en uppmaning åt Nanna och skred skyndsamt utför trappstegen, medan flickan ilade förbi henne.

— Prenez garde, madame la comtesse, ropade han med smärtsam iver, — que la jeune fille ne soit vue par les gendarmes —

Det var ovisst, huruvida de grevliga öronen uppfattat hans varning; Nanna hade väl ej ens uppfångat den. Hennes högvälborenhet steg hastigt in i kuren, där flickan försvunnit före henne. En betjänt sprang upp bakpå. De två andra motade studenten utför trappan.

En klatsj som en pistolknall, ett ryck i bjällrorna, och slädstassen gled bort med nätet svävande likt en sky och tofsarna gungande likt små röda och vita lågor. Det hela liknade så nära som möjligt en flykt för en fiende.

Med en sällsam sveda i bröstet och en hettande rodnad på kinderna avlägsnade sig Vilhelm från slottsgården. Han kände sig som en slagen fältherre, han hade med skymf blivit jagad från valplatsen.

Hans strövtåg hade visserligen krönts med upptäckten, och hans oro för Nannas räkning borde vara förbi. På slottet gick det ingen nöd på henne — så mycket hade han sett — och grevinnan skulle veta skydda henne till och med för kronobetjäningen. För Vilhelm återstod endast uppgiften att underrätta prästgården; även där skulle snart oron vara över. Ett par timmars förargelse endast — sedan skulle farbror kyrkoherden egentligen känna sig smickrad av äran; han skulle kanske låta bero, tills hennes högvälborenhet självmant skickade tillbaka sin fånge.

Intet av detta förslog som tröst åt den unge studenten. Ännu ville det ej klarna i hans aningars dunkel, men starkare än förut kände han, att hans ihärdighet haft annan botten än de andras. Minnet av den undvikande blicken sved och brände som ett sår. En fjortonårings tystnad förödmjukade djupare än gre-

vinnans högdragenhet och betjänternas näsvisheter.

Han kände det som en sjukdom, växlande mällan mattighet och oro. Under den svidande och frätande plågan sög ett slags hunger, som ej var i släkt med magens. Den hade i all sin otillfredsställdhet stundom någonting angenämt, ljuvt, som mitt under svedan svalkade och berusade.

Vilhelm förströdde väntans timmar i slöttets nära omnäjd. Han samtidigt pinades och njöt av sin väntan. Han kom sig knappt för med att räkna timmarna; men de syntes honom ömsom långa och korta, ömsom gråa och rosiga.

Varifrån hans glädje rörde, visste han väl ej själv, ej häller, hur han fick lusten att sjunga. Det hade aldrig varit bevänt med hans röst och inte häller med hans sånglust, även om hans barndom infallit i Otto Lindblads decennium. Men i de tysta skogarna, där grevinnans bjällror annars endast tävlade med talgoxen och nötskrikan, skulle man nu kunnat höra en ung, blekhyad student med små pepparbruna ögon gnola melodierna till *Hulda Rosa* och *Till skogs en liten fågel flög* och bägge med oförmodat uttryck.

Kort före skymningen, äntligen, kom täcksläden pinglande. Vilhelm iakttog den från sitt gömställe med brinnande blick och stark hjärt-

klappning. Modet svek honom att följa efter och äventyra ett nytt avskedande på själva trappan.

Den plan, han hyste, var, när allt kom omkring, ännu djärvare.

På omvägar smög han sig in i trädgården, och från en berså, hög som ett torn, bespäjade han manbyggnaden. Han hade lagt märke till, att gångarna närmast slottet voro skottade, och därav slutit, att de användes som vinterpromenad. Och kanhända — stod trädgårdsdörren rentav origlad.

Några spända minuter förflöto under ovisshet. Att fingra på en riglad bakdörr kunde ha sin fara med sig i dessa tider. Såg man därtill ut som en landsvägsriddare, kunde man lätt bli mottagen som en sådan; och på de stora godsen sutto kulorna löst i betjänternas terzeroler och ryttarpistoler.

Studenten hade beslutit våga försöket, då han häjdade den framsträckta foten. Om slottshörnet hade dykt upp en manlig gestalt — vid närmare påseende en gänglig gubbe i fotsid rock och med en lågkullig hatt, vars sidobrätten nästan hade formen av pärgamentrullar.

Det var patern, och han trippade, följande den skottade gången, raka vägen mot trädgårdsdörren, vilken han öppnade och strax efter drog igen om sig. Vilhelm var ögonblickligen ute

ur bersån, i ett par språng framme vid dörren och i hälarna på patern.

Den gamle hann ej ens titta sig tillbaka, innan en okänd ung man stod tätt bakom honom i den lilla förstugan. Och bägge kommo nästan samtidigt in i riddarsalen.

En brasa susade i den väldiga gamla cheminén. Skenet fladdrade över svartnade porträtt och halvrostade gamla harnesk, medan röda glimtar tändes och slocknade i silvret på det dukade middagsbordet.

Patern hämtade sig snart från sin förvåning. Hennes högvälborenhet var en person, full av nycker, och den sällsamt klädde unge mannen med de bleka dragen och de vassa ögonen kunde mycket väl vara en improviserad middagsgäst.

Den gamle anlade sitt fryntligaste leende, men medan han gnuggade sina magra, frusna fingrar framför brasan, höll han för alla fall ett vaksamt öga på silverservisen.

Vilhelm, som fann tystnaden tryckande och fåfängt sökt efter en ursäktande inledning, beslöt gå rakt på saken och genast värva en bundsförvant.

— La jeune fille ici, brådskade han sluddrigt och med sitt komiska studentuttal, — a un pauvre père qui la pleure —

Med detta meddelande avstannade kon-

versationen. Ty under det han talade, inträdde grevinnan och hennes skyddsling.

Den förra studsade och såg sig om efter hjälp. Nanna smålog för sig själv, men det var honom omöjligt att utrannsaka, vad som doldes i det leendet.

— Madame la comtesse, började Vilhelm förlägen.

— Que faites-vous ici? Qui vous a laissé entrer?

Katolska grevinnan hörde ej till de hjärtnupna fruntimren; hon fann sig snabbt. En så erfaren gammal dam genomskådade genast både Vilhelm och hans ofarlighet; kanske också hans stämning, ty hon gick honom hotande inpå livet.

— Que voulez-vous de nous?

— Ack, Nanna, utbrast Vilhelm, som förlorat behärskningen både över sig själv och det främmande tungomålet, — i fyra dar har jag letat i skogarna. Pappa är förbi av sorg, och för mamma har man måst finna på en nödlögn.

Grevinnans ögon irrade oroligt. Hon liknade en kycklinghöna framför den jagande rövaren; hennes satta, sammetsklädda gestalt bredde sig, som om hon med sin kropp velat täcka sin skyddsling. Ce monsieur tycktes ej så lätt avspisad.

— Monsieur, en errant dans les bois, små-

log hon en smula tvunget, — vous avez commis une erreur! Och, tillade hon, medan ivern stred med det uppdykande medlidandet, — jag har låtit underrätta madame, att Nanna befinner sig väl. Elle m'a faite une visite et se trouve bien ici. Lämna oss i ro några veckor — en månad — några dagar — och jag skall själv —

Det högvälborna ansiktet speglade hennes sinnesrörelse. De svarta ögonen djupnade och brunkantades, näsan förlängdes, mungiporna drogos ned. Hon lutade insmickrande på huvudet, samtidigt hon sänkte händerna och knäppte dem.

— Jag har lärt mig hålla så gruvligt mycket av henne — min — ma petite Antoinette!

Och för att helt beveka honom vände hon sig till Nanna.

— Prie ce monsieur, prie-le qu'il te laisse ici quelques jours!

Det hade varit en synvilla, att Nanna fått en tår i ögonvrån. Hon syntes fullständigt oberörd. Hon bad inte, varken för sig själv eller för någon annan. Hon betraktade oavvänt studenten, men mera nyfiket än medlidsamt.

Hjärtat vred sig i bröstet på honom, tyckte han.

Han tittade nedslagen på parkettgolvet. Blott ännu en gång kastade han en blick på henne.

— Jag har ingen rätt att tvinga någon, sade han, — men vi hålla ju så mycket av Nanna, allesamman —

— En effet? Réellement?

Det var ett misstag, att någon yttrat de orden. Men de lågo i luften, tyckte Vilhelm, de susade kring alla munnar; hela rummet tycktes småle och fråga:

— En effet? Réellement?

Vilhelm kände sig kränkt av otacksamheten, sårad av tvivlet, och han var förlägen över sin förlägenhet. Han anade, att han förrått sig — visste samtidigt ej, vad han haft att förråda — och han varken vågade eller värdigades titta upp.

Det var tyst en sekund, så tyst, att man kunde höra den gamle prästen gnida händerna framför spiseln.

Så skrattade grevinnan, grymt, överlägset, nyfiket.

— Mauvais sujet que vous-êtes, log hon, — et mauvais acteur! Ni förmår inte dölja ert hjärta, monsieur — varken för helt gamla kvinnor eller för helt unga!

Och hon upprepade, som om hon njöt av tanken:

— Ni pour les trop agées, ni pour les trop jeunes!

Vilhelm svarade ej, förmådde ej svara; önskade blott, att han aldrig begagnat bak-

dörrar. För dem, som vid födelsen bestämts för huvudingångarna, blev den första bakdörren gärna till en fälla.

Han var infångad, genomskådad, utskrattad.

— Je ne vous comprend pas, stammade han snubblande över konsonanterna, och han förmådde ej se upp.

Än en gång skrattade grevinnan, och skadeglädjen riktigt klirrade i det skrattet.

— Madame la comtesse est servie, ljöd i detsamma hovmästarens släpiga röst.

Vilhelm vände sig stum mot trädgårdsdörren; bakom sig hörde han som i drömmen katolska grevinnan håna honom:

— Men monsieur, vill ni inte hålla till godo? La petite Nanon skulle bli så glad!

Han var ej säker, men tyckte, att han hört ett litet skratt också från henne — också från Nanna. Han greps av ett raseri, stövlarna fumlade mot paneler och dörrtrösklar; ena dörren smällde han igen, den andra blev olåst; snön knarrade under hans ojämna, hackiga steg.

Hans förbittring vände sig efter den första minuten mot honom själv. Han förbannade sin tunga sinnesart, sin brist på smidighet och umgängsamhet. Ur stånd att hålla god min i elakt spel, ur stånd att vända ett tvetydigt läge till sin förmån, var han egentligen illa utrustad för en värld som denna. Han kallade sig trång,

lillgammal och förmäten; han sade sig — som ofta förut — att hans världskännedom ej förslog att bedöma världen och dess lagar. Han fann sin stolthet vara tölperi och sin sanningskärlek sekterism. Bakom ärligheten låg i alla fall endast ofördragsamhet; bakom troheten mot en föresats blott en ovig, tung egoism.

Men det skulle överstigit hans krafter att nu sitta till bords med en gammal dam, en gammal präst och en fjortonårig flickslänga, vilken han för en vecka sedan behandlat ömsom som onkel och som rannsakningsdomare.

Med en smärtsam suck steg han över tröskeln till sin kammare hos Anders Svens.

XIX.

Nyårsdagen kom Vilhelm bittida i kläderna. Han gav sig knappt ro att få sin kappsäck packad, innan han gjorde upp, sade farväl och skyndade på dörren. I hans farväl gömdes en biton, som fick moran att lyfta huvudet och bliga stort.

— Ih nä, gräbban är väl då allri tillrättakommen, frågade hon och följde honom med ögonen.

Han varken svarade eller vände sig om, vilket efter all visad vänlighet förekom mor Anders Svens underligt och fyllde hennes huvud med allahanda plågsamma gissningar och griller.

Vilhelm ville för allt i världen uppskjuta mötet med kyrkoherden. Han kände, att han behövde samla sig innan dess, och förstod, att farbror skulle höra inom i bondgården före mässan.

Moran och kyrkoherden fingo även mångt och mycket att språka om, när de fem minuter senare träffades.

Vilhelm hade egentligen tänkt tillryggalägga Gullerödsvägen till fots — till middagen var det tids nog med att råka farbror — men fötterna buro honom, trots vilja och föresats, mot helt annat håll. Han kunde ej neka sig den trösten att få skicka manbyggnaden på Herrevall en sista avskedsblick.

Första vägbiten var full med torpfolk, som vandrade till kyrkes, fattigt, arbetsknotigt folk, men både männen och framför allt kvinnorna stassade i svart till hälgdags. Svensken har i alla tider och nästan alla klasser hållit mera på kläderna än på möblerna. I den gråstensgråa statbyn vimlade det av svartklädda kvinnfolk och lillgamla barnungar, kånkande på tunga spänneböcker.

Närmre slottet lågo vägen och trakten öde. Skogen stod orörlig och högtidlig i sin svartvita nyårsdräkt. En hare skuttade över vägen. En råbock brynte hornen mot en knastig ek. Nötskrikan ven brokig och vintertyst mällan snåren.

Hur länge den unge studenten stått och stirrat på det vita slottet, visste han ej så noga. Men han bröt upp i en obefogad ängslan, att någon kunnat igenkänna honom från fönstren.

I sakta mak kom han förbi herrgårdsallén och gjorde just en krok utåt vägen för att undvika att skrämma en liten ekorre, som satt i grenvecket på en vinterärgig bok — då han upp-

täckte Nanna uppkliven på en stätta över stengärdsgården och fången i betraktelser över samma lilla djur.

Hans första trumpna tanke hade varit att gå förbi. Men så hörde hon hans steg; deras ögon möttes, och Nanna lyste upp och smålog.

Det var omöjligt att stå emot det leendet. Det berättade eller tycktes berätta så mycket, och fast man nyss fyllt sina nitton, är man ej alldeles läderhjärtad. Vilhelm kände, att det ryckte i smilbanden.

— Mademoiselle är förstås ute olovandes, frågade han med ett par elaka gnistor i blicken.

— Ja, svarade hon käckt, — jag smög mig ut genom trädgårdsdörren. Madame la comtesse sov ännu — och — det är så roligt!

— Vilket? Att smyga sin väg olovandes — utan avsked och tack, undrade han, medan det ordentligt kittlade i strupen. — Det är en grym vana. Man kan göra andra stora bekymmer med den — i Gulleröd till exämpel sitta nu alla i ängslan och sorg.

— Värkligen, sporde hon och sköt fram huvudet på ett så täckt sätt, att han urskuldade hennes ord. — Har man värkligen saknat stackars lilla Nanna?

I flickstrupen skalv någonting, som inte var skratt.

— Alla ha vi saknat lilla — Nanna, försäkrade studenten och skämdes, att han svalde

inför en barnunge. De fem skiljoåren betydde ju så gott som tio — de utgjorde barriären mällan två olika åldrar.

Nanna hoppade ner på landsvägen.

— Jag hade ämnat mig till kyrkan, berättade hon allvarsam. — Går du med?

— Längre än så, smålog han, ty han såg, att hon stod i skinnkappa och bottforer. Just sådan hon gick och stod, då hon rymde förra gången, tänkte han.

Hon nickade och tittade neråt vägen, åt Toftarp till — och han tolkade nicken; den betydde: hem — hem till Gulleröd!

— Ska vi inte ge oss åstad nu, frågade hon utan att se på honom.

— Inte åt det hållet, bestämde han med en hastig ingivelse. Han mindes, att han sett länsman vid kyrkgrindarna; det var inte fullt säkert, att kommissarien skulle ha försyn ens för gudstjänsttiden.

— Det har du rätt i, medgav hon och gjorde sig så listig och hemlighetsfull, — när grevinnan saknar mig, skickar hon nog Christophe ner emot kyrkan. Vart ska vi gå?

De gingo för enkelhetens skull till en början åt motsatt håll. Varken Nanna eller Vilhelm hade en aning om vägarna och väderstrecken. Men just detta, tyckte Vilhelm, liksom det, att de nu bägge två voro ute

olovandes, skänkte ett gudomligt behag åt den friska nyårsmorgonen.

Eller kanske var det d e t, att hon helt oförberett börjat dua honom. Detta lilla »du» petade på farbroderligheten och lät honom i tysthet lägga märke till, att han nätt och jämt var huvudet högre än hon.

Tungorna hade i alla fall i början svårt att komma i gång. De båda ungdomarna kände sig så högtidliga, som om de värkligen ginge till kyrkes samman.

— Jag tror, det är bäst vi hoppa över gärdesgården, sade Nanna efter en stunds vandring, — om grevinnan låter söka efter mig, hitta de oss lättare på vägen än i skogen.

Detta fann Vilhelm vara riktigt tänkt: vägen kunde för rästen lika lätt leda dem vilse som okända skogen. Han redde sig att hjälpa henne över — men där stod hon redan, i ett språng på andra sidan, trots bottforer och allt: han hade bara att följa efter. Han föreföll sig klumpig och gammal. Avståndet dem emällan var större, än han ibland höll på att förgäta, att det var. Han överraskade sig än en gång med att finna sig löjlig, som behandlade en byxtös som en vuxen flicka.

I skogen dröp emällertid stelheten av. Att prassla i snöiga boklöv, piskas av granruskor och halvsnava över försåtliga kryprötter är inte för högtidligt folk — knappt ens för vuxet. Det

dröjde ej länge, innan Vilhelm lagt bort sin färska studentvärdighet. Han blev åter gymnasisten, ömsom vig och trumlig på foten; han flängde och for, hoppade och kröp och måste stundom visa sig på styva linan för en näpen liten mamsell av sina bekanta.

Nanna glömde lika snart — eller ännu tidigare — sin blyghet. Hon pratade och skrattade som med en obetydligt äldre skolkamrat, frågade, motsade och bytte små förtroenden; kanske till och med koketterade smått, så långt bottforerna och mössan tilläto.

— Grevinnan är allt en rysligt gentil person, utbrast hon, rätt som det var, med en bekymmerslös släng på den lilla flätan i ryggen. — Hon lovade mig en guldkedja och ett guldkors till minne av sig, innan jag skulle hem igen.

Det klack till i Vilhelm. Så obesvärat hon redan kunde jollra om sin kedja — och hur förhöll det sig egentligen med den andra?

Nanna märkte varken hans allvar eller hans bemödande att förjaga det. Hon strövade och pratade lika muntert och sorglöst, som hade hon förgätit både vad hon lämnade, och vad hon närmade sig. Vem kunde missunna henne att få prata på?

— Det var förskräckligt gentilt, försäkrade hon ivrigt, — den hade hängt om halsen på hennes egen dotter — hon hette fröken Antoi-

nette och dog, när hon var vid min ålder! Kan du tänka dig: jag fyller femton till sommaren och har inte gått fram ännu. Är det inte orättvist! Och du kan tänka dig, hur det måste kosta på att skiljas från henne — kedjan, jag menar —

— Fick du den nya kedjan med dig, frågade han sakta.

— Hahaha, skrattade hon och tittade förvånad upp till honom, — den springer jag ju ifrån nu, vet jag! Jag får nog aldrig någon kedja, tillade hon lägre, men slog åter in i sin övermodiga, nästan stojande ton. — Strunt i kedjan för rästen! Jag kunde inte vara längre borta från mamma. Det var för rästen när madame la comtesse började tala om Antoinette, som jag kände, att jag saknade min egen riktiga mamma. Fast nog — nog brydde grevinnan sig bra mycket mer om mig, än mamma gör —!

— Ma petite, ma petite, så du pratar, förebrådde Vilhelm muntert.

— Jag håller så förfärligt mycket av min mamma, knyckte Nanna på nacken, — men det är vi så många om. Alla måste ju hålla av mamma: alla syskonen avguda henne, och alla måste hon hålla av tillbaka. Men när man måste hålla av många på en gång, så måste man ju dela på kärleken — det blir inte så

mycket åt varje, och det blir — nästan ingenting åt den minsta!

— Vad säger du, lilla Nanna, tillrättavisade Vilhelm och förvånades på en gång över naiviteten och gammalklokheten i resonemanget. — Vad säger du? Den yngsta brukar ju vara gunstlingen före alla de andra.

— Hos oss är det inte så, pratade hon utan vidare beklagande i tonfallet, — hos oss står äldste bror, Josef, volontären i Kristianstad, högst i gunst. Och det är ju inte underligt, så stor och klok och — vacker, som han är. Alla kvinnor bli galna i honom — jaha, allesamman, jag med! Jag kommer aldrig att gifta mig med någon, som inte är lika vacker och ser ut som Rinaldo och har lika vackra mustasjer som Josef — hahaha, tror du väl! Pytt — jag kan också skämta, förfärligt, må du tro! Det är inte ett sant ord i mig — jag är mycket ond, ska du veta, ond, som alla människor! Det är bara du, som är så förfärligt god och rättvis och sträng och aldrig narras! Men nu var det om syskonen. Jo, Josef står högst i gunst, för Mina, som är ännu äldre, räknas ju inte, och sedan är det tripp, trapp, trull!

— Men grevinnan hade bara en, hon, — och jag sprang bort ifrån henne. Riktigt styggt gjort av mig — tänk, om jag skulle vända om igen till Herrevall? Vad skulle du säga — och tycka, Vilhelm? För rästen, är det

riktigt sant, att någon — att pappa och mamma och — någon — saknat mig i Gulleröd?

— Riktigt, riktigt sant, bedyrade Vilhelm och kände sig varm om hjärtat. — Både pappa och mamma och — någon saknade Nanna alldeles förskräckligt.

Hon sökte förgäves få tag i hans blick, men han gick och stirrade mot trädtopparna. Kanske tänkte han på, att hans strövtåg och herregårdsbesök redan förrått mera än nog. Då vände hon sig och sprang före honom som en ännu mindre barnunge, än hon i värkligheten var.

— Det gladde mig s å mycket, försäkrade Nanna och hoppade jämfota över en stubbe med påföljd, att hon stupade på näsan i en driva.

— Slog du dig, slog du dig, oroades han och störtade fram för att hjälpa upp henne.

— Pytt, skrattade hon och gled ur hans grepp och upp på fötter igen. — Hahaha, tag fast mig, om du kan! Fånga mig, jag är som drivan och smälter mällan dina händer! Jag är som ekorren och är hundra gånger rappare än du!

Hon dansade framför och retades med honom i all sin hurtiga yrhättefriskhet. Herregårdslivet måste ha gjort henne gott — så käck och sprudlande hade han aldrig sett den skygga Nanna förr.

— Tror du?

Och så lekte de tafatt en stund mällan de grönbelagda bokstammarna. Leken lopp ifrån stam till stam, försåt till försåt, och de väl gömda skogsnymferna härmade deras skratt och stoj.

— Detta är roligt, är det inte, frågade Nanna med ett tindrande fyrvärkeri i blicken och en blossande sol över hela ansiktet.

— Om, jublade han, yr som en skolpojke och grep för hundrade gången efter henne, men snavade, rullade runt i snön och kravlade upp, lik en halvsmält snögubbe. Först skrattade hon ut honom; sedan närmade hon sig försiktigt och sporde deltagande, men beredd till flykt:

— Du gjorde dig väl inte illa, Vilhelm?

Han var strax på benen och jakten på nytt i gång. Det var ett ras och en lek, ett jubel och ett eko, som om de varit tio i stället för två. Bägge voro som förbytta; som lösgivna fångar, fjärilar, sluppna ur människopuppan, barn, som smittats av varandras och av skogens friskhet.

Ingen av dem tycktes kunna tröttna, ingen ville ge tappt, bägge återfunno sig och glömde sig i lek. Aldrig hade hon trott Vilhelm kunna vara så skojig. Aldrig hade han anat, att det var så roligt att leka tafatt med en flickunge.

— Nu är jag hungrig, bekände hon plötsligt och stannade, men kastade sig i alla fall åt

sidan för hans lömska anfall. — Pax, jag är hungrig! Du har väl mat med dig?

Han dukade upp på en stubbe; han blev nu lika ivrig med maten som med leken; han lade för henne, valde ut godbitar och pratade i henne det han själv tyckte bäst om. Hon åt med strykande matlust, utan krus och utan undsenlighet för sin värd. Han fick förse sig, bäst han gitte.

— Det är rysligt gott med kavring och sötost, mumlade hon och flåsade av iver och hunger. — Sådant fick jag aldrig hos grevinnan. Du kan aldrig tro, vad hon var söt, grevinnan, jag menar — hon visste inte, hur väl hon ville unna mig. Ena dagen fick vi rådjur med karamällpudding, andra dagen — och kan du tänka dig, fast hon hade en stor, svart flygel, ville hon jämt, att jag skulle spela på hennes spinett, för det hade Antoinette brukat göra. Men när jag spelade, så bara grät hon, vet du, och kysste mig och påstod, att jag var vacker. Inte är jag vacker? Inte tycker någon annan människa, att jag är vacker?

— Någon tycker säkert, trodde Vilhelm försiktigt och tittade bort över hennes huvud. För sig själv tänkte han, att hon värkligen var vacker, och att han, märkligt nog, inte sett det förrän i dag eller rättare i går.

— Men vi få inte sitta och frysa efter svettningen, varnade han och sprang på fötter. Han

kände sig hela nitton år yngre, tänkte han med ett skratt åt ingenting. Nu struntade han i både sant och rätt och Almqvist och ortodoxi — detta var livet självt utan speglar och hieroglyfer. Det fanns, när allt kom omkring, någonting, som var större än sanningen.

Äntligen var måltiden över, och Nanna hjälpte honom packa in överlevorna. Men när han fann, att hon hade bättre handlag än han med sådant, lät han henne ensam packa. Han var just nu en fri indian à la Skinnstrumpa, och Nanna var hans lilla squaw.

Som om hon gissat hans tankar föreslog hon, ivrigt, men hopplöst vädjande:

— Tänk, om vi skulle leka sigenare — hela dagen!

— Jag undrar, var vi nu finnas någonstans, undrade han undvikande och tittade sig omkring. — Vi ha sprungit här i flere timmar, och jag hör inga kyrkklockor. Min gamla rova har stannat.

— Tänk, jag har inte häller hört någonting. Det var så roligt, detta!

Hon klappade i händerna.

— Så mycket har jag inte skrattat på länge — kors, vad det gör gott att få skratta! Vi ha skrattat s å, att vi inte hört klockorna! Åh, kan vi inte stanna ute hela dagen, bad hon och smålog honom insmickrande rakt in i ansiktet.

— Gärna, höll han på att säga: hans karak-

tär hade börjat vackla här ute i skogen. Men i detsamma studsade han och höll andan.

— Vad är det? Vad var det, som skrämde dig?

— Kom, sade han, — jag tror vi få gå åt det här hållet. Växer inte mossan åt norr? Men kom, kom!

Hon tittade sig omkring som spökrädd.

— Är det hundarna du är rädd för? Kors, det finns inte en hund, som inte jag kan få spak. Jag bara lockar: ici, ici — eller psst — fui — couche, Cendrillon, couche, allez!

Hon skrattade uppsluppet, stärkt som hon blivit av maten och den friska rörelsen.

— Uff, jag höll alldeles på att tappa bort fötterna i slottet, småpratade hon, — överallt måste man åka! Men vad var det?

— Hitåt, Nanna, manade han allvarsam, — gudilov att vi ha vinden mot oss och inte från oss! Men det är bäst vi hålla oss riktigt tysta en stund.

Hennes sorglöshet dämpades så småningom av hans allvar.

— Men vad är det? Vem jagar i herregårdsskogen?

Skallet av hundar och rösterna av människor fördes allt tydligare med vinden. Nyckfullt nog, tycktes de än komma från ena hållet, än från ett annat.

— Det klokaste vi kunna göra, rådde Vil-

helm, — är att hålla oss stilla, där vi stå. Stilla som två rådjur — ja, just som två rådjur, Nanna! Drevet är i alla fall i en halvrundel omkring oss. Här är gudilov lä. Vi synas ej från det hållet, där skymma granarna — och åt det andra ha vi den rotfallna eken. Kom, stilla — stilla här bakom!

— Vad är det, säg, Vilhelm, viskade hon med stora, uppspärrade ögon. De tittade upp på honom allvarliga, nästan gamla.

Hon hade tydligen ingen aning om allt det väsen, som gjordes för yngsta barnets skull.

— Det är bara skallgången, svarade han milt, med ett halvt leende. Han såg, att hon haft en ny fråga på sina läppar. Nu teg hon och kröp ihop vid hans sida.

Allt närmare ekade skallet och drevropen.

Hon kom ännu mera upptill honom och stod nu så nära, att de snuddade varandra.

Han såg på henne ännu en enda gång. Då upptäckte han, hur blek hon blivit; all den friska färgen hade vikit från kinderna; hon hade ett lillgammalt drag kring munnen.

Han lade beskyddande sin arm om hennes liv, och hon tryckte sig sakta intill honom.

Så förblevo de stående, orörliga, andlösa, med vida, spanande pupiller och spända örhinnor, men utan annan iakttagare än de höga, tysta, snöiga träden, en och annan fågel och ett och annat uppskrämt skogsdjur.

Det var ännu tveksamt, om drevet närmade sig, eller om det höll på att passera.

— Var ej rädd, viskade han, — om de komma, skall jag nog —

Han tystnade, ty hon klämde hans arm hårt, hårt.

Stundtals hördes nu inga rop, blott ett viskande prassel i lövmattan och ett allt avlägsnare skall. Människojakten höll på att förlora sig i fjärran.

Han kunde ej hjälpa det; han måste lugnande stryka ett tag över hennes kind. Han hade erfarit hennes oro som sin, och smekningen skänkte lättnad åt hans egen spänning.

Han kände hennes blick och måste se henne i ansiktet. Han skyggade och ville undvika, men ögonen släppte honom ej. När han igen mötte dem, fångades han av deras obeskrivliga uttryck — en tacksamhet, så rörande, att den gjorde honom betryckt, en hängivenhet, en mjuk värme i de underliga rådjursögonen, sådan han ej anat den i fjortonåringens — flickungens — i Nannas makt och mogenhet.

Hon stod och mumlade något för sig själv, medan hon betraktade honom, men hans uppmärksamhet bands ännu på annat håll. Då nådde honom äntligen dessa halvviskade ord:

— Säg, att du saknade mig — en liten smula, Vilhelm?

— Ja, viskade han tillbaka som i tankarna.

I nästa sekund drogs hans nacke häftigt neråt, mot hans mun prässade sig ett par späda, mjuka läppar, medan en doft steg emot honom på en gång av skog, hälsa och halvutsprucken kvinnlighet.

Han överrumplades fullständigt. All de sista dagarnas trånad grep honom, med all sin nittonåriga, lössläppta vildhet besvarade han kyssen och höljde i ekstas hela hennes rosiga lilla ansikte med sina smekningar.

Sedan och utan att se på henne, tog han hennes arm och började leta sig tillrätta i vinterskogen — nu skrämde den honom, han skrämde sig själv; de måste komma någon vart före eftermiddag.

— Vilhelm, sade Nanna, i det hon med skygg, halvkvävd röst häjdade honom, — jag har någonting, någonting ledsamt att säga dig!

XX.

Medan mamma låg sanslös, begick lille prästen sin största dumhet på senare tider — ansåg faster Jeanette. Han skickade Mats kusk med ridande bud till kommissarien att ordna om skallgång efter den försvunna flickan. Han trodde nu fullt och fast, att sigenarna varit framme.

Faster måtte avråda och varna, hur mycket hon ville — Karna for ifrån disk och tork ut i stallet: gubben upphörde ej att stampa och domdera, förrän Bruntes hovar sprätte i prästgårdssnön.

När mamma kom till sig igen, var hon så klen, att hon måste bäddas mällan lakan. Det var en sorglig syn, kyrkoherden brast i tårar vid hennes bädd, och Josef och Daniel fingo locka honom ut ur rummet, för att ej sjuklingens tillstånd skulle förvärras av hans sorg.

Kyrkoherden var. alldeles utom sig. För honom som för alla i huset betydde mamma livet — ju spädare hon var och med åren blivit, desto kostbarare och omistligare. Så ängsligt

gubben vetat skydda henne för sorger och upprörda scener, hade olyckan till sist varit slugare. Hon hade läst en oskyldig — men i sitt sammanhang obarmhärtig — brevlapp, och vips, som en utblommad ros vid första fläkt, nu fällde hon sina bleka blad.

Knappt hade Mats ridit till länsman, förrän Ola måste i sporrsträck till provinsialläkaren — ordningen var bakvänd, tyckte faster, men det var ju så mycket annat nu efter juldagarna.

Lik en skott-träffad soldat marsjerade före detta fältprästen vacklande genom sina rum. I salen satt änkeprostinnan. Även till henne hade nyheterna hunnit — tack vare mamsell Mina, som aldrig var i stånd att tiga.

Den gamla rätade upp sig, så gott hon förmådde, när svärsonen kom infarande.

— Seså, seså, läspade hon med sina infallna käkar, — filosofi och religion, lille Lars Fredrik! Bästa medicinen blir att få Nanna tillbaka — Nanna själv lär vara kurerad nu!

— Ja, Nanna, Nanna — men mamma, mamma, nästan snyftade kyrkoherden.

— Hör nu, attendez un peu, mon cher, lugnade änkeprostinnan, — var inte den lilla inviterad till nådig grevinnan på — vad heter det nu — Vallherr — Herrevall?

Gubben studsade, men slog ifrån sig i nästa nu.

— Omöjligt, klagade han, — omöjligt! Hon

har svultit eller frusit ihjäl — det är alltsammans!

— Men det stod ju i biljätten, hörde jag, att lilla fölungen mådde väl, n'est-ce pas? Jag har länge förstått, att Nanna behövde någon variation.

— På Herrevall? Omöjligt! Det har packet — sigenarna funnit på.

— Il n'y a pas d'impossible dans ce monde, förklarade den gamla. — Hur skulle det vara, om du skickade någon — någon — Josef till exämpel — att fråga —

— Josef? Varför just Josef! Varför den galningen? Sitter svärmor och driver med mig? Gumman kippade som en fisk; det såg ut, som om käken fallit ned, vilket ibland hände. Kyrkoherden redde sig att lyfta den i läge.

— Nej, nej — pas du tout, log den gamla; hon hade helt enkelt förstummats av sin inre förnöjelse.

— Jag tänkte bara, skalkades änkeprostinnan, född Narwenhielm, — att Josef, som så väl konverserar damer, kanske bäst kunnat både konversera nådig grevinnan och — — konservera henne —

Kyrkoherden stirrade en stund på denna bedagade skönhet, som på gravens rand satt och kuckade över ekivåker. Varpå han förtretad svängde runt på klacken och marsjerade in för att ge pastor Olander en uppsträckning

— den gamle visste ännu inte så noga, för vad. Kuraget hade i alla fall återvänt, åtminstone för en stund.

När han senare en dag beskärmade sig över infallet för faster, gav hon änkeprostinnan alldeles rätt.

— Skicka ett hövligt brev till Herrevall och hör efter!

— Det passar sig inte, svarade gubben, — det är emot all konvenans. Hela er fantasi är orimlig — och dessutom: det passar sig inte, vad skulle hennes högvälborenhet säga? Seså, bråka nu inte med mig längre! Marsj!

Faster Jeanette sköt hotande fram sina tunga ögonkulor; hon höll på att morska sig vid hans kommando. Men det gjorde henne ont om Lars Fredrik, och för rästen var det inte rådligt för henne att stanna borta länge från folkstugan. All drygsel i huset syntes försvunnen med Nanna — i trots att det nu fanns tre munnar mindre att mätta: Josef vistades sin mästa tid på Änggården, eller var det nu kunde vara.

Bolla skyllde åtgången på råttorna. Men hur råttorna orkade springa bort även med kökskärl och småslantar, förblev majoren en gåta. —

Det var tunga dagar, och somliga kunde valt bättre visittid än den dystra nyårsaftonen. Mamma låg i sitt melankoliska ruvande, elegisk och blek som en solnedgång om vintern.

Pappa irrade omkring mällan sina längder, som han dukat upp i matsalen, och pastor Olander, som på sista tiden börjat misstrivas på sin kammare.

— Olander, skallade kyrkoherdens stämma, varje gång det kom sockenbor, än för en lysning, än för en kyrktagning, än för ett barndop, vilka det riktigt rägnade med vid nyårstid. Men Olander höll hällre till hos sönerna på gästrummen eller hos gud vet vem i köket än i sitt eget oroliga näste.

Gubben satt just och grymtade för sig själv över, att han haft frid i hela fem minuter, då det på nytt dunkade och skrapade ute i förstugan.

— Seså, muttrade han halvhögt med pännan mällan tänderna och sandhornet över det skrivna, — nu börjar det sakramenskade rännet igen! Stäng dörren, för sjutton hakar!

Lågmäldare mumlade han en långt mindre prästerlig ed.

— Nå, högg han pännan i bläckhornet och frågade utan att lyfta ögonlocken, — vad är namnet, och vad ärendet? Ut med språket, och dunka lagom!

— Well, colonel, kom det i djupaste bas, — jag skall göra mitt bästa!

Kyrkoherden tittade vid den utländska brytningen hastigt upp.

Framför honom stod en reslig, ja, ståtlig

man i uniform av främmande snitt och kulör. Han föreföll att vara mällan trettio och fyrtio år — ibland till och med äldre. På det breda bröstet blänkte en hel rad medaljer. Kepin, som han just stuckit under armen, blottade en sirlig och yvig tupé samt ett kraftigt, ärrigt, kopparfärgat ansikte med ett par muntra, bruna ögon, en något skamfilad näsa och panna samt ett sjömansmässigt bockskägg — överläpp och kinder voro slätrakade och pryddes endast av ett par långa, röda skråmor.

Tyvärr stördes det imponerande intrycket av träbenet — det var från den vackert polerade trästumpen dunkandet kommit.

— Känner doktorn inte igen mig?

Gubben, som krupit samman över sin pänna, forskande och undrande, skakade sakta på huvudet.

— Jag kan inte påminna mig haft äran —

Den främmande krigsmannen ingav honom i alla händelser en ängslan att förplumpa sig mot en okänd storhet.

— Well, old man, smålog invaliden och slog ut med ena handen, — kalla in miss Mina, and she will remember —!

— Mina? Kors i alla dar, det är väl aldrig Eugène?

— Quite so, that's the point and the name, skrattade krigsmannen och räckte med en hjärtlig åtbörd fram bägge bastanta nävarna.

Gubben nöjde sig med den ena, åt vilken han påfallande varsamt förtrodde sin spensliga skrivarhand. Och han fick ingen anledning att ångra sin försiktighet.

— Sjutton hakar, knotade han med en grimas, — vad ni så tar er till i Amerika, så behöver ni väl inte amputera fingrarna på fredligt folk i Europa? Ja, nå, så detta är Eugène — med medaljer, jo, jag tackar, jag — och hm — hm — ja, välkommen till Sverge, skulle jag säga! Men det har väl pappa klockaren redan sagt?

Hälsningen lät ej översvallande, snarare tvärtom. Träbenet hade långt ifrån förbättrat kyrkoherdens förut upplösta sinnesstämning.

— Hem, hem, skulle svärfar säga, brusade brumbasen uppsluppet ut, — svärfar kan inte tro, vad det ordet 'hem' klingar i främlingens öron! Hur mår min sweetheart?

Gubben, som stått och överenskommit med sig själv, att 'Sverge' var ett alldeles tillräckligt närbeläget ställe, utan att man därför behövde välkomna all världen till sitt 'hem', hajade till vid det engelska slutordet. Han var ej tillräckligt stark i Albions och Onkelns tungomål för att förstå ordets betydelse.

— 'Svithat', upprepade han hjälplöst och riste på nacken.

— Min fäst — fästmö, heter det ju, ja visst,

oh yes, förtydligade amerikanen på sin brutna svenska.

— Har bror Eugène glömt bort sitt modersmål, sporde kyrkoherden knarrigt. Han visste för ögonblicket ej annat sätt att bemöta närgångenheter sådana som fästmö, svärfar och 'svithat'.

— Ack, jag kom hem i går kväll, förklarade brusbasen med muntert hjärtlig betoning, — och de sista fem åren har jag blott seldom råkat svenskar. Jag har varit i kriget, ser svärfar —

— Kriget, upptog den gamle för att parera det med varje minut förhatligare ordet svärfar, — ja, där gick det hett till, kan jag se. Såna kannibaler, såna kannibaler människodårarna kunna vara, jämrade han — hela hans soldatsvärmeri var för stunden bortblåst. — Se, som de rett till brors ben! Är det inte besvärligt att halta omkring så där?

— Besvärligt, log Eugène en smula tvunget, — åhja, så där in the beginning — i förstningen, ville jag translatera det.

— Och vad slogs man så stort om, ömkade den gamle och lutade examinatoriskt på överkroppen, — vad vann mänskligheten på alla hiskligheterna, på alla avskjutna armar och ben?

— Damn it, skrattade Eugène, — spörj the

negroes! Och spörj John Ericsson, vår store landsman!

Kyrkoherden gjorde en ofrivillig bugning för namnet, som han sett berömmas både i Posttidningen och i Väktaren, och ville för stunden lämna ämnet.

— Men för rästen, inföll emällertid Eugène, — fick jag det inte bortskjutet. Vi klättrade på indianmanér in i ett fientligt fort, och jag rev upp foten på en rostig spik — that's all, you know!

Kyrkoherden vankade orolig fram och åter och krafsade sig hela tiden i nacken. Detta sista meddelande nästan rågade hans motvilja. En människa, som på grund av simpelt slarv, således ej i slagfältets kanondunder och granateld, blivit av med en viktig kroppslem, kom här och titulerade hans dotter fästmö och honom själv svärfar. Konsekvensen vore väl, att människan tänkte bli svärson i prästgården, gifta sig med Mina och stulta för altaret till allmän begabbelse med ett polerat träben och en höfthalt käresta.

Så hade nu inte prästfar föreställt sig det eventuella menaget. Amerika brukade kunna garva oxläder, hette det, och när nu vettvillingen vände hem, hade han väntat sig honom stadgad, men frisk och färdig — en polerad svärson, men ingalunda med ett polerat träben.

Vad skulle stackars Mina, den gåsen,

säga om det här? Föll väl i vanmakt, det sakramenskade sjåpet? Uff, en sådan nyårsafton!

Kyrkoherdens missnöje var så tydligt, att det gjorde honom själv förlägen. Eugène kunde ej underlåta att lägga märke till kylan i mottagandet. Men vettvillingen tycktes obotlig, spotsk och likanöjd som i forna dar. Rätt som det var, bröt han tystnaden med ett:

— Great Scott, så den vördiga baracken hållit sig! Quite as in the times of yore! Well, kan man så få se på den gamla girlen?

Kyrkoherden höll på att tumla baklänges inför detta uppträdande. Hans värsta antaganden om yankeelandet besannade sig. Han stod värkligen fullständigt mållös.

Men hans plågas mått denna nyårsafton var ännu icke rågat. Varken han själv eller den objudna gästen hade hört bjällrorna, men i detta ögonblick stampade och tisslade det i förstun, och in trädde — gubbens ögon vidgades — Josef och hans tillämnade, pensionsdamen, vackra Elna från Änggården.

Amerikanen hade kastat en blick bakom sig och genast sprungit upp från stolen — han var rörlig nog, trots trästumpen. Nu skyndade han fram emot Josef.

— God dag på dig, old boy, brummade han fryntligt, — hur går det, och hur behavar du dig nu för tiden? By Jove and general Grant

— där har du fått en girl, som är first class! Up to the standard of it — tip top! What's her name and country, old fellow?

Uppträdet var värt att måla. Kyrkoherden stirrade, stirrade på alla tre med fullständig sinnesfrånvaro. Josef, som vid första tilltalet anlagt en förbindlig min, kallnade synbart inför det okända ansiktet och mulnade, när talet föll på Elna. Elna åter, en blond, högväxt, vacker flicka, vars manér och krinolinklänning gjorde hennes uppfostran all heder, mönstrade med kall överlägsenhet den närgångne.

— Great Scott, han är lika glömsk som doktorn, känner inte igen Eugène.

Krigsmannens förebråelse klang mera road än stött.

— Eugène!

Volontärens uppsyn undergick en hastig förvandling.

— Eugène, utbrast han käckt, — är det du, gamle skojare? Välkommen hem! Nytt från kriget? Åh, jag ser!

Blicken, som snuddat träbenet, låddes nu endast ha upptäckt medaljerna.

— Slut, slut, ja visst, skrattade Eugène och skakade hand, som om han varit en hälsningsmaskin. — Sherman har tagit Savannah — det stora är slut, bara smågruffet återstår!

— Hade nästan tänkt fara och hjälpa er med smågruffet, skämtade Josef med en sido-

blick åt fadern för att iakttaga värkan av sin hotelse.

Den gamle gjorde mycket riktigt en förskräckt rörelse med handen.

— Krig, sade han varnande, — är en hisklig tillställning! Att med berått mod mörda sina medmänniskor — tycker du det vore skapligt?

— Var det ämnet för pappas predikningar som fältpräst en gång i tiden?

— Din spekulant!

Gubben klådde sig bakom örat. Hela världen hade på några veckor antagit ett förändrat utseende. Han förstod varken längre råda andra eller reda sig själv — han var hjälplös på både off- och defensiven.

— Oh yes, än hålla de sig inkapslade på fort Sumter, rebellerna, you know, log Eugène uppmuntrande, — än smäller väl ett och annat skott i U. S. A. Men jag har fått nog. Girlen, tillade han i lägre ton, — är det en sweetheart, får man gratulera?

— Beror på, vädjade Josef med en halv blick på den gamle, — Eugène, här ser du den hårdhjärtade fadern, här det olyckligt älskande paret! Det här lilla papperet kunde klara alltsamman —

Josef vecklade obesvärat upp en växelblankett och räckte kyrkoherden.

— Svärfar har redan bläckat ner det, skäm-

tade han, — sätt nu pappa några streck inunder, så lysa vi till bröllop i morgon dag!

Kyrkoherden hade blivit alldeles stel i drag och hållning. Han höll papperet framför sig, som om det varit en vanartig pojke. Josef vågade allt, trotsade allt, skändade allt — älsklingssonen blygdes ej att i en främlings närvaro —

— Går såna sedlar mycket i svang i Kristianstad, sporde den gamle med en plötslig beläggning på stämbanden.

— Alla officerare, sąde Josef flott, — rida på växlar —

— Då blir det väl snart det enda de ha att rida på, snärtade gubben.

Därpå vände han sig i ett anfall av galghumor till den hemkomna »svärsonen».

— Vad skulle käre bror göra, sporde han med överdrivet allvar, — om bror ombads att skriva på den här?

— Jag? Oh no, not I — inte jag, inte jag, slog Eugène ifrån sig och betraktade papperet, som om det varit en granat.

— Ena borgensmannen är överintecknad, ruinerad, tillade gubben, liksom den upplysningen varit ett bevekande argument.

— Haha, good joke! Haha, ruinerad — no, not I! Inte jag!

— Bör jag alltså skriva på, frågade den

gamle med ett slags triumf mitt i harmen och sorgen.

Sex ögon vädjade till den överrumplade krigsmannen. Att åtspörja den forne rustibussen, galningen, slösaren i växelaffärer tycktes värkligen »a good joke».

Eugène befann sig i knipa. Han hade aldrig förut tänkt sig in i ett liknande läge. Hans förflutna i det gamla landet, ännu i färskt minne hos hans värdfolk och blivande släktingar, vägde på ena sidan. Och på samma sida hade han sin gamle vän Josef, vilken han, såsom äldre i lasten, undervisat och understött i månget upptåg och galet streck. Ja, på samma sida såg han en damned nice girl, en ren läckerbit, mum-mum, med ett ord: kanske upptågskamratens hela kärlekslycka!

Å andra sidan motvägde för tillfället endast hans hårdvunna erfarenhet och mogna förnuft.

— Damn it, pustade han och steg upp, ivrigt struttande fram och åter mällan dörren och sin stol. Vid det han gjorde en häftig helomvändning, kom han att i det mörka hörnet mot trädgårdssidan möta ett inkoxande, storögt, ängsligt gammalt mamsellansikte.

Han kände genast igen Mina och glömde nu allting annat. Med utsträckta händer haltade han fram mot mamsellen, som förfärad och snörpande tog till flykten in på sitt rum, vars nyckel hon vred i lås.

Eugène syntes ej det ringaste nedslagen. Han vände och stultade tillbaka med stor iver.

— Kände inte igen mig, poor old girl, fröjdades han rörd, — kände inte igen mig! Men jag — jag mindes henne, jag mindes henne som i går — ack, hon var alldeles oförändrad, alldeles oförändrad! Dear little Minnie, gamla ängeln, rara flickan! — Hm, hm! —

Amerikanen hämtade sig med ens och betraktade förlägen de tre vittnena. Nu kom han också ihåg sin dilemma.

— För att vara upright, sir, och säga rent ut: skriv inte, old man, skriv inte — sådana papper är djävulens lockbete!

— Eugène, skrek volontären utom sig, — har du blivit en kruka?

— Kruka, upprepade amerikanen, — vad är det? Do not remember!

Och liksom tillfälligtvis snuddade han alla de dinglande hederstecknen. Men då han varseblev uppstigande tårar i den vackra ladyns ögon, slog han bekymrad ner blicken och strök med handen över pannan. Det såg ut, som om han först nu påmint sig den rymliga innebörden i det svenska ordet kruka.

— Well, suckade han, — jag vill ingen människas fördärv — utom rebellernas, förstås — och jag vill inte doktorns.

Volontären ryckte föraktfullt på axlarna och närmade sig förtroligt sin far.

— Nå, pappa skriver förstås, sade han med sin käckaste tjusarmin.

— Nej, svarade gubben utan ett ögonblicks betänkande. — Då försloge varken min lön eller min livstid!

— Låna mig då kontanterna i kassan, bad han lågmält. — Åh, det måtte pappa väl åtminstone kunna? Bara till mars?

— Kassan, hoppade Eugène till utan att veta, varom frågan var. — Javisst, låna honom ur kassan, old man! Låna honom så mycket kontanter som hälst. Dem vet man, att man har, you know — dem har man, som sagt, på bordet — lika nära som bowiekniven, you know. Kontant, det är jubel och klang, men papper, det slutar med pang!

Eugène gnäggade förnöjt, som om nu hela frågan blivit ordnad och det på det mäst tillfredsställande sätt i världen.

— Du säger det, Eugène, inföll Josef med en rullande teaterblick, medan han än en gång försökte sig à la Cavaignac, — det kan sluta med pang, det här! Seså, pappa, näns du neka din äldste, din käraste son? Du skriver, inte sant? Förr nekade du mig aldrig något, inte ens när jag —

— Kastade dig på golvet och sparkade och skrek, när du inte genast fick, vad du ville!

Kyrkoherdens ansikte var lika stelt som nyss, blott blekare, och munnen darrade efter

de bittra orden. Han satt framför sina böcker i domareställning — men det var ovisst, vem han i denna stund dömde strängast.

Josefs uppsyn prövade alla sina metamorfoser; på ett par minuter framlade han en provkarta på det stumma spelets alla medel och uttryck, som bort kunna beveka den mäst hårdhjärtade teaterpappa.

Men fadern förblev stum och orörlig. Ej ett ord kom längre över hans läppar, han endast riste på huvudet.

— Ge honom kontanter, ivrade Eugène godhjärtat och blinkade blidkande mot den vackra girlen, — ge honom kassan, colonel!

Klockarsonen hade i Amerika glömt allt, vad han måhända vetat om det svenska prästerskapets kassor. En kassa var en kassa, och över den förfogade naturligtvis innehavaren.

— Galningar, utbröt gubben äntligen och ryckte stolen baklänges, — ni veta inte, vad ni be mig om!

— Räcker hundra dollars, sporde unionssoldaten och drog fram en åldrig plånbok, men ingen hörde på honom. Mällan far och son växlades blickar, som liknade projektiler.

— Jag kan inte, suckade kyrkoherden och reste sig med en bestämd åtbörd för att gå inom ett slag till mamma.

— Nåväl, skrek volontären och gjorde en förtvivlad gest mot huvudet, — pappa ser mig

— kanske — aldrig mer! Mitt blod kommer över —

— Great Scott, avbröt Eugène med ett torrt skratt, — har du blivit en kruka, Josef? Man kan höra, att du aldrig mött skjutvapen i värre krig än det här, old boy!

Det ögonkast, varmed krigsmannen mätte fredsvolontären, var oemotståndligt. Josef gjorde helt om och skyndade utan hälsning på dörren. Elna följde honom — man såg bakifrån på hennes skuldror, att hon grät.

Eugène gjorde än ett försök att beveka den hårdhjärtade fadern till de olyckligas förmån.

— Men kassan då, bad han i sin oskuld, — låna honom kassan! Kontanter är —

Kyrkoherden lyddes ej till hans ord. Han hade igen böjd och bruten sjunkit ner framför sina längder.

— Ett svagt hjärta, sade han, — hela huset har vilat på ett stackars svagt hjärta! Ack, mina barn, mina arma barn!

XXI.

— Nu vet du alltsammans, sade Nanna lättad, — allt, både om Eutyfron och Candide och Bolla och allt. Nu vet du allting om mig, Vilhelm. Bryr du dig ännu om mig ett litet grand — bara ett litet grand? Säg!

Hon hade vigt klättrat uppför branten — backen blev genomskuren av järnvägen några år senare, och då försvann också torpstugan på krönet.

Nu stod flickan och andades ut, kanske lika mycket efter berättelsen och sinnesrörelsen som efter klättringen. Vilhelm, som i backen kommit ett gott stycke efter, hann just upp henne. Han betraktade småleende de täta, vita moln, som hennes andedräkt spred i den frostiga luften. Allting var klart och snörent och gnistrande vackert i dag, tyckte han.

Så tog han hennes röda lilla hand och tryckte mällan båda sina.

— Tack, sade han. Det var ej direkt svar, och mera fick han inte fram, men rästen förklarade hela hans fria, glada ansikte.

De hade stannat framför den översnöade lilla täppan, omgiven av ett näpet litet staket och smånätt indelad i rutor genom nu svartnade buxboms- och ligusterhäckar. Ytterdörren till torpet bestod, som vanligt i Skåne, av tvänne lämmar, en övre och en nedre. Den övre hängde öppen, och i luckan klättrade fyra barnaarmar och gapade två otvättade och snoriga ansikten.

— Här bor Bolla, sade Nanna i samma ton, som hon skulle presenterat sagohäxans koja. Hon kastade en längtande blick på den gula, vitramade gamla prästgården, som, halvskyld av träden, låg några stenkast längre ner. Från kyrkan, vars svarta spira stack upp sitt guldkors därbakom, klämtade de första slagen till tecken, att nyårsmässan var slut.

— Är mor hemma, frågade Nanna.

— Moer, kom det efter något dröjsmål, — är i prästagåren och hjälper till.

— Vilhelm, jag vågar inte fråga, hur det står till hemma! — Var är far?

— Far är på Ängagåren och syr klär.

— På nyårsdagen?

Den djärvaste och äldste svarade efter en stund:

— D'ä för en ska ha lycka i arbejet.

Nanna vände sig förlägen till Vilhelm.

— Du Vilhelm, jag vet ingenting, jag bara tror. Men Bolla är som en skata — om man

tittar efter i en skaterede, är det någonting orätt?

Hon såg på honom med en blyg, bedjande rådjursblick, när han inte genast svarade. Så ryckte hon med ens till och blev röd och förskräckt.

— Tror du mig, Vilhelm? Säg, tror du?

— Du frågar, log han och öppnade sina omutliga speglar mot henne. Nu liknade de djup med klart, gulbrunt bäckvatten på vårvintern. — Mer än någon människa i världen, Nanna lill!

Hon skickade honom ett strålande, ej så litet självmedvetet ögonkast, medan hon avhaspade nederlämmen och steg in i mörkret innanför.

Och Vilhelm påminte mer än något annat om en tålig och trogen ung skiltvakt, där han en dryg halvtimma vandrade på post utanför häxans kula och väntade på prinsässan.

XXII.

Mina kände sig både överraskad och icke överraskad. Situationen hade inträtt så plötsligt, att hon först långt efteråt hann förklara den för sig. Men å andra sidan insåg hon, att om hon någonsin skulle kommit till tals med honom, måste det som nu ha skett genom överraskning.

Det hade helt enkelt gått så till, att Mina lyssnat vid nyckelhålet i dörren till matsalen. Sedan hon tagit till flykten för främlingens oväntade uppenbarelse och tilltal, sedan hon låst in sig och flämtat ut sin skrämsel, hade den väckta nyfikenheten tagit ut sin rätt. Alla husets viktigare tilldragelser övervakades sedan länge av Mina vid ett eller annat nyckelhål.

Hon hörde och förstod emällertid blott en bråkdel av vad som försiggick ute i salen. Denne främling, vars uttal lät så obegripligt, vad kunde han vilja dem? Varför såg pappa så knarrig ut? Hade människan kommit med obehagliga nyheter? Kanske från Amerika, vars språk hon tyckte sig känna igen från Eu-

gènes brev? Hade mannen bud från Eugène, från hans döds- eller sjukläger eller —?

Visst låg fästmannen begraven i hennes hjärta som en begråten romanhjälte. Visst liknade den döda kärleken i sitt pyntade hjärtegemak en docka i sitt skåp, näpen och blott i ett svagt skimmer av vemod erinrande om det unga väsen, som förr en gång lekt med dockor. Men nu tycktes det i alla fall, som om någon andats värme över den stela drömmen — som om en hand störande gripit in i dockskåpets pyntade ro.

Nyfikenheten stegrades till en spänning, som närmade sig ångest. Mina måste upp och lyssna. Och när det högröstade uppträdet därute upplöstes i tystnad, vågade hon en titt ut i salen. Hon upptäckte ingen där — bordet stod orört, betäckt med sina ark och längder, sådant pappa nyss lämnat det. Hon tänkte sig i en fart snedda golvet för att utfråga någon ute i folkstugan och hade hunnit halvvägs, när hon bakom sig varseblev främlingen.

Det klack till i henne, och hon vacklade på sin halta fot. Ej för allt i världen ville hon... Hon gav sig ej tid att titta närmre på hans person, vände endast helt om och ville skynda in till sitt.

Hur brådstörtad flykten var, kom mamsellen för sent. Främlingen, som dykt upp i hörnet bakom den breda skänken, stod redan

vid sidan om hennes ingång, och när hon, likt en skrämd fågel, strök dit in, hann hon ej få dörren igen efter sig. Mannen var henne för snabb, i en huj kom han efter, in i den trånga korridoren. Mina inbillade sig känna hans andedräkt om sina öron, liksom hon nyss skrämts upp av hans bullrande röst.

Halvt svimningsfärdig — hon gick ju i negligé — sjönk hon ner i sin soffa, medan — karlen utan krus tog plats vid hennes sida.

Det var en förfärlig människa — skulle hon ropa på hjälp?

Där bullrade redan hans stämma — förskräckligt grov och skrovlig och ociviliserad mot pappas och brödernas. Vad han resonerade, var rena obegripligheterna.

— Minnie darling, sade han och ökade sin oerhörda djärvhet med att gripa efter hennes hand. Vilken hon emällertid med ett ryck fick undan och väl gömd under sin peignoir. Jesses, måtte blott ingen komma och få se dem båda i soffan!

— Minnie darling, är det så lang syne? Great Scott, ten years, ten long years!

Han föreföll upprörd själv; det språk, han nu talade, var väl ren engelska: för Mina var det i denna stund arabiska. Hon kände den dödligaste ångest, det var något i hans tonfall hon fruktade, men kraften svek henne även till ett nödrop.

— Minnie, du har forgotten, quitely forgotten, poor girl! Jag är inte häller längre the old scoundrel! Han ligger i graven, han är död, quite dead — bataljer och allvarsamma saker ha fått död på den eländige damnade skojaren!

Mina tittade förfärad upp.

Vad var det han talade om? Om Eugènes död — och i ordalag, som om han skämtade med henne och hennes sorg? Ty var Eugène död, måste hon ju sörja honom, det bjöd vanlig utvärtes anständighet, varmed Mina var nogare än någon annan.

Vad ville människan egentligen inne i hennes rum? Förolämpa henne genom sin närvaro — och därjämte genom sitt ogudaktiga ordande om för henne heliga ting?

Hade Eugène dött i en batalj?

Nyfikenheten tog till sist överhand över alla andra känslor. Hon tittade upp på främlingen, först skyggt, liksom kringgående, sedan tillrättavisande och slutligen forskande.

— Vet min herre — har min herre något bud från Eugène?

— Från Eugène, log han, men lät blicken flyga ut i rummet i stället för att vila på henne. Det gömdes i hans leende någonting resignerat, som om han ångrat eller sörjt någonting.

— Eugène, drog han på det, medan hon

oavvänt stirrade ömsom på hans hakskägg, ömsom på de breda, röda ärren.

— Den gamle Eugène, upprepade han, — är quite dead. Alla hans gamla funs och upptåger äro glömda och begravna. Bataljer och allvarsamma saker ha slätat dem ur hågkomst och minne och skottat igen graven över dem. I faktorierna och Californien lämnade han en hel del. Vid Bulls run och Manassas lämnade han också en hel del, och vid Gettysburg blev han liggande på platsen.

— O, stönade mamsell Mina utan att dock flytta ögonen från den främmandes ansikte. — Han fick — han fick väl åtminstone kristlig begravning?

Hon förstod fortfarande endast delvis hans dialekt och knappt ens delvis hans mening. Men hon förstod av uniformen, att den främmande berättade om ett krig, vari också Eugène tagit del, och där han slutligen måste ha stupat.

— Oh yes, svarade den utländske krigsmannen och skrattade åter helt ogudaktigt. — O yes, på lazarettet läste de en hel del —

— O, stönade mamsellen igen och kände tårarna springa ut i ögonen. Det grämde henne på något dunkelt sätt, att hon ej fått vara med och bevittna åtminstone den högtidliga akten.

— Så att, fortsatte krigsmannen ur den

plötsliga, skymmande dimman, — så att, när han stod upp igen, var han en helt ny människa — oh yes, quite another fellow, you know!

Mamsell Minas tårar torkade i en handvändning. Vad pratade han om nu igen? Satt han alltjämt där och drev gäck med henne? Vem var han egentligen, denne grobian, som utan presentation smugit sig in i hennes kammare?

— Är — är Eugène då inte — inte alls död, sporde hon uppbragt.

— Dead? Oh no, I do'nt see just that! Do you?

Han skrattade för sig själv och tittade rakt ut i rummet. Med sin djärva, men godlynta blick tycktes han betrakta varje möbel, varje sak för sig — utan skygghet, utan försyn, som om alltsammans hört honom till. Hon kände sin växande harm kämpa med blygseln.

Plötsligt vände han huvudet rätt emot henne. Han hade ett leende över sitt barska och härjade ansikte, som om hon varit en helt liten flicka, som nyss ridit ranka på hans knä.

Han räckte fram bägge de grova händerna, av vilka den ena fått ett finger stympat.

— Minnie, darling, känner you inte igen mig?

Känner igen?

Mina spärrade blick och mun på vid gavel,

ungefär som mot en inbrottstjuv eller rånmördare och betraktade honom utan att se stort någonting alls.

Men hans leende höll fast. Det var omöjligt att släppa det utan att ha kommit underfund med, vad det betydde. Och detta leende talade för rästen ett språk, som hade en länge förgäten gammal visas klang. Det berättade om forna tider och fröjder, om ljuva stunder, som varit begravna, men väntade sin uppståndelse.

Krigsmannen var henne främmande, likgiltig, ja, fientlig — men hans leende syntes kärt och välbekant; en främlings gåtfullt bekanta leende ur hårda, brynta och brustna drag.

— Eugène, sade hon liksom för sig själv, medan hon rodnade över sin närgångna granskning, — var vistas han nu?

I samma ögonblick hon sagt orden, gav hon till ett högt rop och gömde ansiktet i händerna. Hon hade äntligen känt igen honom. Och nu föreföll hon sig så gränslöst olycklig.

Värnlöst olycklig. Vart skulle hon fly? Var gömma sig? Han hade ju redan sett allt, jämfört henne med bilden från unga dar, ömkat och — hon ville sjunkit genom golvet av skam.

Hon rådde inte längre med sig själv. Hon satt där alldeles hjälplös, höll händerna för sitt röda gamla mamsellansikte och märkte knappast armen, som lade sig om hennes liv. När hon märkte den, var det redan för sent:

mot den armen stretade ett svagt fruntimmer förgäves.

Hon försökte i alla fall, hon vred och krökte sig i blygsel och förtvivlan, och under denna brottning stötte hon knät mot någonting hårt.

Hon snyftade till: ej av smärta, snarare — ja, av en oförklarlig känsla, som närmast liknade glädje, och utan motstånd sjönk nu pannan mot hans breda, skuggande bröst. Först nu lyddes hon i fullt medvetande till smekorden, förstod hon fullt den ovana dialekten, och kände hon den långa, långa spänningen vika.

Han hade ju träben, den käre, gamle — hennes fästman, Eugène...

XXIII.

Kyrkoherden stod, nyss hemkommen från Toftarp, och stirrade genom matsalens gårdsfönster ut i snön. De sista dagarnas svårmod satt ännu oupptinat kvar i det åldrade ansiktet, men han trummade en marsj på fönsterbordet. Doktorn hade nyss rest och endast anbefallt lugn.

Undre läppen täckte den övre, och den långa, raka näsan krökte sig något, två säkra tecken, att modet höll på att återvända.

Malena gick från och till mällan folkstun och salen, sysselsatt med att duka middagsbordet. Marie-Louise syntes inte till, hon brukade ju annars ha överinseendet.

Från Minas kammare hördes kuttret av det omförlovade paret — det var det underligaste fästepar kyrkoherden skådat. Deras maskopi, som de väl kallade kärlek, var den gamle en gåta. Hon halt och han halt — åtskilda i tio år, döda för varandra i fem, nu hux-flux återförenade. Det kunde man kalla en akt i kärlekens gudomliga komedi.

Allt som oftast kunde man höra Eugène viska:

— Nu tar jag en liten puss igen, Minnie!

Eugènes viskningar gingo i bas och nådde till varenda vrå i de angränsande rummen. Nog måste Olander ha trevligt — var pojkvaskern egentligen höll hus nu efter gudstjänsten igen? Det hade varit pastorns tur i Gullerödskyrkan i dag.

Gubben misstrivdes rent ut med Olander — just därför att alla andra klemade eller nojsade med honom. Bara Marie-Louise höll honom stången och sig själv på sin kant — men Marie-Louise var en ruters flicka och pappas egen tös.

Bevare mig, prästfar hade börjat försona sig med Minas nycker och choser — med andra ord försonat sig med tanken på en halt måg. Mina var inte längre ung; Olander var ju ingen förhoppning, och bättre något än ingenting alls.

Eugène hade lupit hornen av sig och benet på köpet — visst folk måste bli invalider för att överhuvud kunna hålla sig stilla. Yankeeknekten hade visat sig minnesgod — trohet är alltid ett vackert drag — och föreföll sparsam, till och med snål. Den amerikanska pensionen, fyrahundra dollars årligen, var ju ingen förmögenhet, men borde räcka som grundplåt åt bägge, om gunstig herrn tog sig något för:

gamla militärer hade inte svårt att få resärvgöra.

Gubbens trumpenhet var mäst rätthaveri, som säkerligen till sist skulle ge med sig. Det värsta var väl — när allt kom omkring — att mista Mina. Han kände ibland med sig, att han hållit henne för strängt — och andra för milt, tillade han i tankarna med en suck.

Den galningen Josef hade farit sina färde i går aftse — med klatsj och bjällerklang och Ekdahl i halmen. Så det blev väl ingenting av med vare sig pistoler eller andra kaprioler — varmed gubben menade vackra Elna — för den här gången. Och »general Cavaignac» hade denna julen tröttat ut honom så pass, att det snart kvittade honom, vart komedianten tog vägen.

Amerika — nå, lycklig resa! Välkommen tillbaka halt och med pension om tio år, så kanske vi kunde talas vid!

— Var du lugn, lille präst, hade faster Jeanette tröstat, — volontären får snart egna kassanycklar. Om fjorton dar stavar du på ett par guldkantade kort — sanna mina ord, Lars Fredrik!

Majoren, ja! En välgärning att hysa åtminstone en något så när helklok människa under sitt tak! Där var ingen oredlighet, inget maskopi, inga choser med henne, inget hams och hyss och smussel bak andras ryggar. Där

var någonting karlavulet, med ett ord, hos den kvinnan, vilket liksom symboliserades av hennes nätta små mustasjer. Skada, att hon bara höll sig för mycket på sin kant, inom köksreviret — barnen kunde haft gott av att upptuktas av en sådan moder!

Mamma, mamma! Det var öde och tyst och tomt i prästgården nu. Ingen musik i gula salen. Ingen, som sjöng I rosens doft eller Klara stjärna eller Stilla skuggor om kvällarna! Håhå, ålderdomen — ålderdomen är idel besvär och vedermöda, — mager skörd av fager sådd!

— Nu tar jag en liten puss igen, darling!

Vem skulle i alla fall trott det? Mina, som bara för ett par dar sedan drömt sig Eugène som en riktig buse! I dag var det annat, överallt hängde hon träbenet i hälarna. Det såg värkligen ut, som om just träbenet fått henne att foga sig — hon kysstes visserligen endast bakom tillstängda dörrar, men kysstes gjorde hon i alla fall. Varium ac mutabile semper femina! Nå, så länge det gick ärbart till, så —!

Vad i alla dar? Var det inte Olander och Marie-Louise, som kastade snöboll ute på gården? Pastorn hade väl nätt och jämt fått av sig kappan och kragen, och hon, att hon inte skämdes inför allt tjänstfolket!

Kyrkoherden knackade på fönstret, han

knackade en gång till och hårdare, han trummade en ordentlig revelj — samma resultat! Ingen lade märke till honom. De två tosingarna därute hade varken ögon eller öron för någon annan. Och det var för ingen del Olander, som syntes ivrigast. Marie-Louise tycktes den anfallande. Hon riktigt haglade som ett helt fältbatteri, och fienden blev ej svaret skyldig.

Nu gick hon honom ordentligt in på livet, gick till storms som mot en fästning, tvålade in honom på två stegs avstånd, »syltade» kallades det visst på pojkslangen. Men det var för otäckt att se på — så stodo de ju nästan och smektes! Det dugde inte längre, nu måste han —

Halvvägs mot dörren häjdades kyrkoherden av en knackning. När han öppnade, stod det en betjänt därute i katolska grevinnans livré. Brev?

— Ja, jag har på uttrycklig nådig befallning nästan ridit ryggen av hästen, förklarade betjänten, — och skulle ödmjukligen anhålla om svar tillbaka.

— Vad står på?

Kyrkoherden slet upp det högförnäma kuvertet — med grevliga sigillet —. Men var det inte just den handstilen, som —?

Prästfar läste högt tre gånger, innan han riktigt begrep.

»Käre kyrkoherde!

Jag vore tacksam få svart på vitt, huru-

vida lilla Nanna välbehållen anlänt till prästgården. — Med tusen ursäkter och försäkran om min oföränderliga estime och reconnaissance

Eder ödmjukaste tjänarinna —»

Jo, där stod namnet, och det var samma piktur som på den mystiska brevlappen. Detta var en gåta — nej, ett nytt slag till alla de andra. Trots allt, och fast han ej velat erkänna det, hade han börjat hoppas, att Nanna firade en ferie olovandes uppe på Herrevall. Gamla mormor, den enda riktigt gamla, hade antytt det, och han hade begynt tro, att så gamla väggar spådde sant. Herrevall hade varit sista förhoppningen. Men nu hade alltså Nanna, den tokan, rymt även därifrån!

Gubben hann ej få fram ett redigt ord, innan folkstudörren rycktes upp och faster lät höra sin stämmas gällaste smatter. Hon var så echaufferad, tycktes det, att hon glömde både den sjuka på ämbetsrummet och den främmande betjänten innanför matsalsdörren.

— Ssj, ssj, väste kyrkoherden, — var är nu hin lös igen?

Han förlorade sin egen behärskning i samma stund han velat påminna en annan om hennes.

Faster var den här gången för ivrig att låta eller kunna kuva sig.

— Hustjuven, ropade hon och stod där

blossande röd och uppsvälld, — nu ha vi äntligen fått hustjuven fast!

Hennes röst värkade sannerligen som en signaltrumpet. Nyfikna ansikten tittade in genom alla dörrar. Mina och Eugène sämjdes gott i den trånga lilla korridordörren. Gustav och Daniel, som känt på sig och sina ungdomliga magar, att det skulle budas till middag, gledo in och förbi mällan betjänten och förstudörren.

Och i folkstugan rörde någon vid fasters arm. När majoren i hast vände sig åt sidan, uppgav hon ett rop och höll på att sätta en rova i fönsterkarmen. Där stod ju Nanna —

Nanna, som man var van att se henne vintertiden — i mössa, kappa, bottforer. Och nu hade hon famnen full med krimskrams, var lastad nästan som en julbock.

Alla i rummet voro ögon och frågetecken. Ingen fick fram ett ljud.

— Var det, var det —, stammade kyrkoherden och skakade på sig som för att undkomma en ond dröm, — var det hon, som — nä?

— Bevare mig, det var Bolla, sade faster, men kände, att hon vacklade i tron, när hon mönstrade allt kramet, som avlastades i hennes famn.

— Men hon där stod i alla fall i maskopi

—, framstötte den gamle i sin domareton, glömsk av allting annat.

Faster höll för första gången i sitt liv på att tappa koncepterna — hon höll åtminstone på att tappa tjuvgodset och kanske också bindmössan. Så underligt stridde här sken och värklighet.

Vilhelm steg fram. I det han gjorde sin reverence för farbror, såg han honom trohjärtat i ögonen och drog Nanna över tröskeln.

— Se där, förvånades gubben, det var all den hälsning han just nu rådde med.

— Oskyldig som ett lamm, förklarade Vilhelm med oväntad vekhet. Den ovana fukten över pepparkornen klädde honom.

— Så kom då, mina lamm, utbrast kyrkoherden lätt bevekt och bredde ut armarna, — visst ha mamma och jag haft våra sömnlösa nätter, men — kom du, Springfält, och du Fritänkare eller Frispråkare, kom i alla fall, Gud välsigne, Gud välsigne —!

Och medan pappa ömsom tryckte dem båda intill sig och förde dem ifrån sig för att få se på dem genom tåreslöjan, upprepade han gång på gång endast: Gud välsigne, Gud välsigne —

Ingen mer än den spjuvern Gustav upptäckte, hur onödigt nära varandra rymlingarna slöto sig i pappas famn. Men Gustav var på en gång för skamsen på egna vägnar och för

gripen på deras för att reflektera över sin iakttagelse.

Faster stod alltjämt och plockade i kramet — nyårsgåvorna, som hon kallade det. Hon ville inte förråda sin stämning genom att titta upp.

— En vittjad skatrede riktigt, muttrade hon och gav sig själv svaret på frågan. — Där ha vi böckerna, och där ha vi det och där det, och där ha vi mammas kedja!

— Nej, nej, undrade det från alla håll.

— Jag skall genast, — erinrade sig kyrkoherden betjänten, — nej — nej — hennes högvälborenhet värdes ursäkta! Jag kan inte — kan inte hålla i en pänna i dag. Men ni ser ju, att Nanna och — och —

Pappa snyftade till och svängde sig om mot fönstret.

— Men bevare mig, kan då ingen lära Marie-Louise och den sakramenskade Olander? Aj, vad nu?

Pang! En av rutorna visade en präktig, strålande stjärna efter en vårdslös snöboll.

— Sjutton hakar!

Den gamle Adam stampade i golvet.

— Lille präst, lille präst, lugnade majoren, — inte så eldsprutande genast! Tilltänkt och blivande fästefolk måtte väl ha lov att avkyla sig med litet snö!

— Vad för slag?

Faster spände ut sina roliga, runda spjuverögon.

— Jag sa' det ju, jag sa', att också jag hade mitt lilla smussel.

Kyrkoherden liknade en man, som förlorar sitt sista fotfäste.

— Sjutton hakar, kom det utan styrka.

— Säg 'Gud välsigne', lille präst, rådde majoren och smekte en smula hårdhänt lilla Nanna, som på sin vandring från famn till famn omsider hunnit även hennes. — Säg 'Gud välsigne', det klär en präst, och vi ha nog med e n krigsman i huset!

Daniel hade hunnit förbereda mamma, och i detta ögonblick smög lilla Nanna med sitt guldnystan hårt slutet i handen över tröskeln till sjukkammaren.

Kyrkoherden, som försiktigtvis flyttat sig ur draget, stod ännu och muttrade för sig själv.

— Här får Ola huggedräng ett vackert göra — om han skall reparera efter alla mina döttrar —

Det hade blivit så tyst bland de andra i salen, som om de lyddes för att höra ett ljus flämta.

Även pappa teg äntligen; först svepte han den samlade flocken i en enda halvskum blick.

— Nå, tack och lov — och Gud välsigne, mumlade han, hes av rörelse, — Gud välsigne

— det svaga hjärtat! Som ändå har — burit — hela huset!

Han sänkte huvudet i händerna som till bön.

— Nanna, tonade en öm och melodisk röst inne från den sjukas rum — tonade mitt emällan sång och viskning.

